



Privaatrecht-samenvatting

Privaatrecht (Universiteit Gent)

Privaatrecht

Deel 1: Personen- en familierecht

1 De mens

1.1 Bestaan van de fysieke persoon

Het bestaan van de persoon is zijn 'juridisch' zijn. Alleen de personen die bestaan, hebben rechtspersoonlijkheid, m.a.w. zijn drager van rechten en verplichtingen. Het bestaan van een natuurlijk persoon begint bij z'n geboorte en eindigt met z'n dood.

Rechtspersonen daarentegen zijn identiteiten die we creëren als drager van rechten en verplichtingen

1.1.1 Begin

Het bestaan van de mens als persoon en rechtssubject neemt een aanvang bij de geboorte. Persoonlijkheid wordt enkel toegekend indien:

- Het kind levend geboren wordt
- Het kind levensvatbaar is

Soms worden aan de nog ongeboren vrucht bepaalde rechten toegekend mbt erven, ontvangen van schenkingen en erkenning. Vereist is dat het ongeboren kind reeds verwerkt was vóór de rechten openvielen en het levend en levensvatbaar geboren wordt. Dit betekent niet dat het kind persoonlijkheid zou krijgen voor de geboorte.

Een kind/persoon krijgt geen rechtspersoonlijkheid indien:

- Extreme vroeggeboorte (niet in staat te overleven)
- Doodgeboren kind is ook nooit drager van rechten en plichten geweest

Daarnaast moest ook een aangepaste wetgeving uitgewerkt worden i.v.m. de menselijk kloon. Onderzoek op menselijke embryo's wordt onder bepaalde omstandigheden toegelaten, terwijl reproductief menselijk klonen en het gebruik van embryo's voor commerciële doeleinden of met eugenetisch oogmerk verboden is.

→ + medische begeleide voortplanting en de bestemming vd overtollige embryo's en de gameten

Abortus wordt geregeld door wetgeving met betrekking tot zwangerschapsonderbreking. Voor 1990 was elke opzettelijke zwangerschapsonderbreking strafbaar. Abortuswet neemt de strafbaarheid weg voor vrijwillige zwangerschapsafbreking onder cumulatieve omstandigheden: (art. 348-352 Sw.)

- Abortus vindt plaats voor het einde van de twaalfde week na de bevruchting
- Abortus vindt plaats op verzoek en met toestemming vd vrouw
- Abortus vindt plaats wnr de zwangere vrouw in noodsituatie verkeert
- Abortus wordt verricht door geneesheer in een daartoe erkende instelling
- Vrouw wordt ingelicht over de medische risico's
- Abortus wordt niet verricht eerder dan 6 dagen na de eerste raadpleging
- Abortus wordt verricht nadat vrouw, dag van de ingreep, schriftelijk toestemming bevestigt

Zwangerschapsonderbreking kan vanuit verschillende invalshoeken bekeken worden:

- Naargelang hij spontaan optreedt (spontane abortus of miskraam) of uitgelokt
- Naargelang het doel waarvoor hij gepleegd wordt:
 - o Therapeutische redenen zoals gezondheid van moeder of kind
 - o Eugenetische redenen zoals misvorming ongeboren kind
 - o Sociale redenen zoals verkrachting
- Naargelang de persoon die abortus uitvoert (medisch geschoold of niet)
- Naargelang de vrouw hierin heeft toegestemd of niet

Aangifte vd geboorte: binnen 15 dagen na de geboorte door de vader/meemoeder of moeder (art. 43 e.v. BW)

1.1.2 Einde

1.1.2.1 Dood

De lichamelijke dood is het einde van de fysieke persoon en meteen ook einde van persoonlijkheid. Het overlijden van een natuurlijk persoon hebben heel wat problemen veroorzaakt:

- Juiste vaststelling van ogenblik van overlijden (m.b.t. orgaantransplantatie)
 - o Een overlijden is geen momentopname, maar een proces dat zich in tijd uitstrekt. Het tijdstip van overlijden heeft vandaag een belangrijke impact in het kader van transplantatie van vitale organen. Bij wet is de mens dood bij volledige en definitieve afwezigheid van elke hersenwerking, inclusief hersenschors wat men uiteindelijk hersendood (= klinische dood) noemt.
- Conflict tss recht om rustig te mogen sterven en respect voor het menselijk leven
 - o Alle ingrepen waardoor het stervenproces kunstmatig verlengd wordt zijn verwerpelijk en strijdig, wat men de therapeutische hardnekkigheid noemt. Bij de beoordeling van deze problematiek rekening houden met inzichten die strijdig zijn met elkaar:
 - De onaantastbaarheid vh menselijk leven
 - Rechtsorde erkent dat kwaliteit vh leven in beperkte mate mag meespelen in de oordeelsvorming bij overwegen van levensbeëindiging
- Juridisch statuut vh lijk

Interventie in het stervenproces → eenieder heeft recht om ongestoord te sterven: *ontaastbaarheid vh sterfbed*

Euthanasie: het opzettelijk levensbeëindigend handelen door een andere dan betrokkene, op diens verzoek
↳ geldt voor:

- a. Terminale patiënten (patiënten bij wie de afloop van de ziekte fataal is)
- b. Patiënten die zich in een uitzichtloze situatie bevinden van aanhoudend en ondraaglijk lijden, zowel fysisch, psychisch, en ongeneeslijk zijn (psychisch enkel oor meerderjarige)
 - a. extra voorwaarde voor minderjarige: binnen afzienbare termijn de dood tot gevolg heeft

Principieel is euthanasie strafbaar, maar wordt niet gezien als misdrijf indien:

- o Euthanasie wordt toegepast door arts
- o Vrijwillig, overwogen en herhaald verzoek, in schriftelijke vorm, door een meerderjarige, handelingsbekwame persoon of ontvoogde minderjarige. Kan vervangen worden door wilsverklaring.
- o Er is sprake van een terminale of uitzichtloze toestand van aanhoudend lijden, dat ongeneeslijk lijkt
- o Naleving van alle voorwaarden en procedures

Euthanasie maakt geen deel uit van de beschermde mensenrechten. Verder kan een arts niet verplicht worden tot medewerking, ook al bevindt een patiënt zich in een toestand die conform is volgens de voorwaarden waar euthanasie geen misdrijf is.

Palliatieve sedatie: houdt in dat men het sterven makkelijker/comfortabeler maakt d.m.v. verdoving, waarbij het kantelt naar overlijden. ⇔ Bij euthanasie gaat men de pijn wegnemen door iemand te laten sterven.

Medische handelingen zonder oogmerk om te doden: de problematiek van de interventie in het levens – en stervenproces zonder het oogmerk om te doden, maar waar de dood als gevolg intreedt, kan in verschillende typegevallen onderverdeeld worden:

- a. Toedienen van pijnbestrijdingsmiddelen: zelfs indien ze de dood tot gevolg hebben, is geen euthanasie. Hier is pijnbestrijding het doel, niet het doden.
- b. Zinloze of onverantwoorde medische ingrepen niet toepassen: strookt zowel met medische ethiek als met recht. Beslissing ligt bij geneesheer: moet eerst vaststellen dat in de huidige stand van de medische wetenschap een tussenkomst in redelijkheid geen uitkomst biedt.
- c. Kunstmatig in leven houden: kunnen aanleiding geven tot delicate problemen. Indien medisch gezien de dood is ingetreden (klinische dood), dienen alle activiteiten gestopt te worden, behalve diegene die nodig zijn om het lichaam in een toestand te houden, geschikt voor transplantatie.

- d. Medische behandeling weigeren: personen die over een vrije wil beschikken, hebben het recht om een (levensverlengende of levensreddende) behandeling te weigeren (bv. religieuze reden). Wanneer de wil wordt geuit door de ouders van minderjarigen, moet de beslissing van de ouders kunnen worden getoetst door de familierechter.

Rechtsstatuut vh lijk: geen verhandelbaar goed in die zin van het zakenrecht. Het lijk is de voortzetting van de persoon, in die zin dat we respect moeten hebben voor het rechtssubject (lijk en begrafenis). → res sacra

- ↳ Lijkschouwing (autopsie) of obductie: onderzoek door gespecialiseerde geneesheer om bepaalde vaststellingen te doen mbt het overlijden. Kan worden aangevraagd:
- door nabestaanden onmiddellijk na overlijden
 - in het raam van een strafrechtelijk onderzoek
 - civielrechtelijk als bewijs
 - rehtens bij zeer jonge kinderen

↳ Afstand van lijk: de wil vd overledene om voorwerp uit te maken van verder onderzoek voor universiteit.

Wegnemen van organen voor transplantatie: wetgever koos voor het **positief stelsel**, d.w.z. na het overlijden bij iedereen organen worden weggenomen, behalve in het geval van verzet ingeschreven in het bevolkingsregister.

- ↳ Orgaanwegneming mag niet bij een overlijden wegens ongekende oorzaak.
↳ Anonimiteit van donor moet gewaarborgd blijven (ook bij levend donorschap)

Formaliteiten bij het overlijden: aangifteverplichting aan de ABS, door ambtenaar vd burgerlijke stand die overlijdensakte opmaakt (incl. omstandig verslag vd geneesheer = overlijdensattest)

Begrafenis of crematie: ofwel begraven ofwel gecremeerd, as wordt begraven of verstrooid
↳ onder bepaalde voorwaarden kan de urne ter beschikking worden gesteld vd nabestaanden

1.1.2.2 Onzekerheid nopens het bestaan

Er zijn situaties waarin het bestaan van de persoon problemen oplevert. Dit is het geval bij afwezige, bij een vermiste en bij een niet-aanwezige.

a) Afwezige

De afwezige is diegene die opgehouden heeft te verschijnen waar hij zijn woonplaats of verblijfplaats had en van wie men geen nieuws heeft ontvangen, zodat men niet weet of hij leeft of dood is. We onderscheiden hier 2 situaties:

- a. Indien men meer dan 3 maanden geen nieuws hoort over hij/zij, dan kan de vrederechter het vermoeden van afwezigheid vaststellen (**art. 112 BW**). De vrederechter duidt een gerechtelijk bewindvoerder aan die belast wordt met het beheer van de goederen van de persoon over wie het vermoeden van afwezigheid werd uitgesproken.
- b. Wanneer er 5 jaar verlopen sinds het vermoeden van afwezigheid, kan de familierechtbank een verklaring van afwezigheid uitspreken (**art. 118 BW**). Het vonnis dat de verklaring van afwezigheid uitspreekt, staat gelijk met het overlijden.

b) Vermiste

Een vermiste is diegene van men redelijkerwijze weet dat hij dood is, maar van wie men het lijk niet kan terugvinden (bv. instorting brug Genua). In dergelijke gevallen kan men een gerechtelijke procedure voeren om het overlijden te doen vaststellen. (**art. 35 e.v. BW**)

c) Niet-aanwezige

De persoon die men niet aantreft in zijn woonplaats, alhoewel men met zekerheid weet dat hij nog in leven is.

1.2 Biotechnologie en het recht

Het menselijk lichaam vertoont een publiekrechtelijk statuut in die zin dat een persoon niet over z'n eigen lichaam kan beschikken zoals hij over z'n goederen kan beschikken. De leer van de rechtspersoonlijkheid stond er garant voor dat een rechtssubject niet kon of mocht beschikken over een ander rechtssubject.

Er zijn 3 ontwikkelingskanalen die worden onderscheiden: a) ontwikkeling in de medische wetenschap, b) toename van de zeggenschap over het eigen lichaam en c) verhoogde bezorgdheid over het lot van de patiënt.

Hiertoe werd een Raadgevend comité voor bio-ethiek opgericht die advies moet geven over de problemen t.g.v. onderzoek en toepassing i.f.v. de biologie, geneeskunde, gezondheidszorg...

→ worden onderzocht in hun ethische, sociale en juridische aspecten

a) De medische vooruitgang (→ zal vaak inbreuk doen op integriteit van u lichaam)

- mogelijkheid tot (her)gebruik van organen en/of substanties van menselijke oorsprong
- verhoogde noodzaak om nieuwe technieken uit te testen op mensen
- mogelijkheid om in te grijpen in probleem van menselijke onvruchtbaarheid
- ontwikkelen en gebruiken van stamcellen → ik mag nr de kern vh lichaam

b) Verhoogde zeggenschap over het eigen lichaam

↳ mag ik zelf aan mijn integriteit komen of iemand anders toestemming geven dit te doen

Dit heeft ertoe geleid dat de wetgever de wetgeving over abortus (via oog vd moeder: in welke mate mag ik beslissen over iets in mijn buik) en euthanasie (zelfmoord? inbreuk op eigen lichaam?) gewijzigd heeft, en dat er een wetgeving ontstond voor tatoeages en piercings (zelfverminking?)

c) Zorg voor patiënten

Pijnbestrijding en maatregelen bij overlijden van zeer jonge kinderen.

↳ relatie tss persoon en arts is veranderd

→ nu rechtengedreven relatie voor patient

→ vroeger overleveren van lichaam aan arts

1.3 Persoonlijkheidsrechten

Persoonlijkheidsrechten zijn rechten die rechtstreeks met de persoonlijkheid van de mens verbonden zijn en die ertoe strekken de mens met betrekking tot de fysieke, psychologische en morele bestanddelen van zijn persoonlijkheid rechtsbescherming te bieden. De persoonlijkheidsrechten zijn geen zakelijke rechten, m.a.w. je kan ze niet verkopen. Wel kunnen schendingen van deze rechten leiden tot schadevergoeding ervan (bv. foto's nemen zonder toestemming). Tot slot zijn persoonlijkheidsrechten onveranderlijk en niet vatbaar voor verjaring. Belangrijke persoonlijkheidsrechten zijn de naam, het geslacht en de privacy.

1.3.1 Privacy

Privacy is meer dan alleen het afschermen van de private levenssfeer, het is de bescherming van een aan een persoon eigen levenssfeer of de ruimte aan elk individu toegekend waar hij, niet gestoord door derden, kan instaan voor zelfontplooiing. → nodig om persoon te zijn die je wil zijn (GDPR: Europese regelgeving persoonsgegevens)

1.3.1.1 Ontwikkeling grondrecht

Ontwikkeling vh grondrecht gerealiseerd door rechtspraak vh Europees Hof voor de Rechten vd Mens en vd Belgische rechter. We kunnen 5 niveaus onderscheiden in het grondrecht:

1. Afgeschermd leven

Naast het verbod binnen te dringen in het afgeschermd leven van een persoon, geldt ook een zekere bescherming voor handelingen in het openbaar (bv. bescherming van persoonsafbeelding, verbod van stalken...)

2. Omgang met anderen

Relaties met anderen (bv. omgang met vrienden, kennissen) wordt beschermd. Hieronder valt de transmissie – en communicatiebescherming (briefgeheim).

3. Zelfbeschikking

Erkenning van het geslacht en fysieke integriteit.

4. Informatieprivacy

Regeling & verwerking van persoonsgegevens

1.3.1.2 Verwerking persoonsgegevens

Je vertrekt van het idee dat jij zelf eigenaar bent van je eigen gegevens (emailadres, naam...) en dat die in principe niet mogen verwerkt worden, zowel manueel als elektronisch. Doch, er zijn een aantal voorwaarden/gevallen waarin de verwerking gerechtvaardigd is om deze persoonsgegevens te verwerken: volgens GDPR heb je de toestemming nodig van de betrokkene. (vb. cookies)

Er gelden enkele beginselen, waaronder:

1. Informatieprivacy zelfbeschikking

Enkel de titularis mag over zijn persoonsgegevens beschikken. Dit betekent dat principieel niemand persoonsgegevens mag verwerken van een andere persoon, zonder de toestemming van het datasubject. Er zijn 6 limitatieve situaties opgesomd waarin persoonsgegevens verwerkt mogen worden

- 1) met toestemming vd betrokkene
- 2) in uitvoering van een overeenkomst
- 3) bij naleving van een wettelijke bepaling
- 4) ter vrijwaring van vitale belangen vd betrokkene
- 5) in het raam van een taak van openbaar belang of bij de uitoefening van openbaar gezag
- 6) bij gerechtvaardigd belang vd verantwoordelijke vd verwerking mits afwezigheid van belangen vd betrokkene

2. Proportionaliteit van de verwerking

Gegevens mogen enkel gebruikt worden voor die doeleinden waarvan de persoon in kwestie op de hoogte is, m.a.w. mogen deze gegevens niet verder gebruikt worden dan het initiële doel. Er moet een redelijk verband zijn tussen de toestemming en het verband.

3. Bijzondere beschermde gegevens

Bv. gevoelige, medische en gerechtelijke informatie mag niet verwerkt worden

4. Rechten datasubject

Recht op informatie bij de opname in een verwerking, recht op toegang, recht op correctie en recht te vragen om niet verder het voorwerp van een verwerking uit te maken

5. Aanmeldingsplicht

Elektronische verwerkingen moeten worden gemeld bij de GBA (gegevensbeschermingsautoriteit).

1.3.1.3 Communicatiebescherming

Verder is er ook een bescherming op vlak van communicatie en telecommunicatie, die in België zeer streng is. Zo kunnen/mogen telefoongesprekken niet afgetapt worden, net als communicatiegegevens (ip-nummers die met elkaar communiceren, netwerk, tijdstip, nummer bestemming...). → recht op encryptie

1.3.2 Zelfdeterminering

Zelfdeterminering houdt in dat het rechtssubject zelf zijn geestelijke ontwikkeling en lichamelijkeheid bepaalt, waarbinnen je je als individu kan ontwikkelen. Erkenning van bepaalde grondrechten maakt daarvoor een minimumkader. (bv. recht op woning, recht op arbeid)

1.3.2.1 Geestesontplooiing

De Grondwet voorziet in de basisvrijheden die deze ontplooiing mogelijk moet maken (vrij meningsuiting, godsdienstvrijheid...) en de Strafwet in de beteugeling van de misdrijven naar aanleiding van het misbruik van deze verschillende vrijheden (de vrijheid is niet onbeperkt!)

Principeel kan enkel het rechtssubject z'n eigen geestesontplooiing bepalen, tenzij:

- Minderjarigen: ouders hebben de plicht hun kinderen op te voeden (etische, filosofische, religieuze en maatschappelijke overtuigingen)
- Geestesgestoorden die in instellingen verzorgd worden
- De personen opgesloten na het plegen van een feit als misdrijf

1.3.2.2 Lichamelijk

Het rechtssubject kan niet beschouwd worden als 'eigenaar' van z'n eigen lichaam, in die zin dat hij met z'n lichaam niet mag doen wat hij wil. Een rechtssubject mag enkel over z'n lichamelijkheid beschikken in overeenstemming met de gangbare maatschappelijke opvatting van verantwoord gedrag.

Problemen:

- a. Statuut menselijk lichaam: het in gevaar brengen van het lichaam en lichaamsverminderingen

Zelfmoord is geen misdrijf, evenals vrijwillige mutilatie. Net als eventuele toestemming van het rechtssubject aan een derde om zijn fysieke integriteit te schenden, maakt de ingreep niet geoorloofd (fysieke integriteit mag niet geschonden worden). Rechtssubject mag enkel over zijn lichamelijkheid beschikken in overeenstemming met gangbare maatschappelijke opvattingen van verantwoord gedrag

Verder betekent dat het lichaam niet verzakelijkt kan worden. → lichaam dient niet als verhandelbaar materiaal

↳ wat met menselijk lichaam gebeurt is ook zaak vd gemeenschap

↳ Statuut menselijk lichaam is van publiekrechtelijke aard

- b. Medische contracten

Overeenkomsten waardoor een geneesheer de fysieke integriteit mag aantasten met het oog op een medische behandeling. Twee aspecten zijn hierbij van belang:

- Rechtsgeldigheid van het contract

Medische contracten zijn geldig, gelet op het doel van de ingreep. Naarmate de ingreep ernstiger wordt/meer risico's, zal de toelating ook uitdrukkelijk moeten zijn.

- Recht om medische behandeling te ondergaan

Niemand kan gedwongen worden om een medische ingreep of behandeling te ondergaan. Het weigeren van een ingreep of behandeling kan wel rechtsgevolgen teweegbrengen (bv. weigeren van bloedstaal bij een misdrijf).

vb. dokter kan wel operatie verplichten omdat hij u lichaam in ere wil herstellen en je anders zal sterven

- c. Medische experimenten

Wettelijk kader 7 mei 2004

- d. Sportcontracten

Doordat sporten in beginsel de gezondheid bevordert, neemt men aan dat het toebrengen van binnen de sportgrenzen aanvaard leed geen misdrijf uitmaakt (bv. als de verwondingen binnen een normale uitoefening van de sport zich hebben voorgedaan, dan zal dit niet beschouwd worden als een misdrijf). → boksen, rugby

- e. Orgaantransplantatie

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen organen en substanties, waarbij we substanties als volgt onderverdelen:

- Substanties van menselijke oorsprong, die vlot regenereren en nauwelijks relaties vertonen met het menselijk lichaam (bv. haar en nagels), mogen vrij verkocht worden

- Substanties van menselijke oorsprong, die regenereren maar met de persoonlijkheid van het menselijk wezen verbonden zijn (bv. huid, bloed en sperma), mogen slechts verhandeld worden overeenkomstig de wettelijke normen. Ze mogen niet gekocht of verkocht worden. Wel kan een persoon ze kosteloos afstaan aan een niet-winstgevende instelling, die ze voor therapeutische doeleinden aanwenden. (vb. rode kruis)
- Organen (bv. nier) mogen enkel weggenomen worden voor therapeutische doeleinden. Mag nooit een winstoogmerk tot doel hebben. De toestemming moet schriftelijk worden vastgesteld en is steeds herroepbaar.

Je mag geen organen transplanteren, behalve:

- Therapeutische doeleinde, in kader van behandeling van iemand anders (bv. andere mensen genezen)
- Orgaandiefstal en verkoop er van is verboden
- Minstens 18 jaar oud
- De donor is feitelijk in staat om z'n wil te uiten
- De wegneming kan geen ernstige gevolgen teweegbrengen voor de donor
 - o Indien het wegnemen van organen ernstige gevolgen kan hebben voor de donor of indien het gaat om niet-regenererende organen, mag de wegneming slechts gebeuren indien de ontvanger in levensgevaar verkeert en de transplantatie van organen van een overledene geen even bevredigend resultaat kan opleveren.
- Van een minderjarige mogen geen organen weggenomen worden, TENZIJ dit geen ernstig nadeel heeft voor de minderjarige en de ontvanger een broer of zus is (uitzondering anonimiteit donorschap).

f. Geslachtbepaling

In het huidige rechtssysteem gaan we uit van

- tweedeling: man of vrouw
- geslacht wordt vastgesteld op moment van geboorte, waarbij we kijken naar morfologische kenmerken
 - o kan worden uitgesteld indien onduidelijk
- eenmaal geslacht bepaald is, niet wijzigbaar → niet meer te handhaven ivm transseksualiteit

De criteria van geslachtsbepaling vandaag zijn veel ruimer

- genetisch criterium (chromosomenpaar XY en YY)
- gonadisch criterium (teelballen, eierstokken)
- morfologisch criterium (primaire geslachtskenmerken)
- hormonaal criterium (testosteron, oestrogeen)
- psychologisch criterium

Medisch stelt men vast dat bepaalde personen zich in een tussenzone bevinden tussen beide geslachtskenmerken (d.i. interseksualiteit). Voornaamste gevallen:

- *hermafroditisme*: persoon die gonadisch tot beide geslachten behoort
- *pseudohermafroditisme*: persoon waar een contradictie bestaat tss enerzijds genetische & gonadische geslachtskenmerken en anderzijds morfologische kenmerken
- *transseksuelen*: personen waar een contradictie bestaat tss enerzijds genetische, gonadische & morfologische kenmerken en anderzijds de psychologische

Transseksualiteit is hierbij de meest gekende vorm waarbij de genderidentiteit (psychologisch) niet overeenstemt met het fysieke geslacht, en wil de persoon overgaan naar het gevoelde geslacht. → onherroepelijk

Genderdysforie, het gevoel van onbehagen met het geslacht die de transgender personen ervaren, hoeft vandaag niet tot de wijziging van het fysieke geslacht te leiden (vroeger was dit wel zo: een sterilisatie was vereist)

1 tekortkoming in de Transgenderwet, namelijk een 3e genderaanduiding waarbij je geslachtsloos bent → X
↳ geslachtsregistratiewijziging (geen medische voorwaarden)

2 De mens en zijn identificatie

2.1 Identificatie en registratie van burgers

Elke in staatsvorm georganiseerde maatschappij heeft de behoefte zijn inwoners te registreren, d.w.z. hun identiteit vastleggen op een wijze dat elk individu kan worden onderscheiden van een ander. In het Belgisch systeem worden deze primaire identificatiegegevens vastgelegd in de wet (art. 44 BW). Dit registratiesysteem is toevertrouwd aan de burgerlijke stand (op niveau van gemeente). De akte van de burgerlijke stand wordt ingeschreven in registers. De vastlegging vd akte is onveranderlijk, mits correcties door rechter/ambtenaar BS.

→ verplicht voor geboorte, huwelijk, nationaliteit & overlijden

→ niet-verplicht voor adoptie, echtscheiding & erkenning

2.1.1 Informatie

Naast een registratiefunctie is er ook nood aan informatiefunctie, waarbij de gegevens van de burgers worden samengebracht voor allerlei doeleinden op een minder formele wijze. Deze functie wordt waargenomen door de bevolkingsdienst (bevolkingsregister). De kern van deze gegevens is de woonplaats (dossier verhuist mee met de inwoners). Later werd een nationaal bestand gecreëerd, die resulteert in het Rijksregister. Naar Belgisch recht bestaat de primaire identificatie van een persoon uit volgende gegevens: (art. 72, 10° BW)

- Familienaam
- 1 voornaam
- Geografische woonplaats: gemeente, straat en huisnummer

⇒ rijksregisternummer = sleutel die u gegevens verbind = uniek digitaal middel voor primaire identificatie

2.1.2 Authenticatie

Is een persoon die zich identificeert wel degelijk de persoon die hij beweert te zijn? Deze problemen worden opgelost via de verwerking van PKI-technologie en elektronische handtekening. Om zowel de problemen rond identificatie en authenticatie van personen op te lossen, werd een elektronische identiteitskaart ingevoerd, die elke Belg moet hebben. → vanaf 2020 ook vingerafdruk

vb. its-me

↳ je kan jezelf identificeren, authenticeren en als meerderjarige persoon elektronisch handtekenen

2.2 Naam

Een naam heeft 2 belangrijke functies.

1. *civilrechtelijke betekenis*: omdat de persoon zich hierdoor van andere individuen uit de maatschappij onderscheidt (eerst op familiaal niveau, binnen de familie via voornaam).
2. *publiekrechtelijke betekenis*: ieder individu door zijn naam kan worden geïdentificeerd bij bestuurlijke instanties en bij het gerecht. → element dat mij toelaat u aan te spreken
vb. ik wil iemand dagvaarden → zorgen dat die bij u terechtkomt

Vandaag is er ook het principe van meemoeder: afwijking van het principe dat iemand maar 1 vader en 1 moeder kan hebben. Een meemoeder is een vrouw die de echtgenote of partner is van de biologische moeder van een kind en die dat kind samen met de biologische moeder als ouder opvoedt.

2.2.1 Familienaam

De toekenning berust op overwegingen van sociaal nut. De afstamming fungeert hier als aanknopingspunt. Vroeger werd de patrilineairenaamsoverdracht toegepast, waarbij het kind in beginsel de naam van de vader kreeg. In 2014 werd het principe van de keuzevrijheid met betrekking tot de naamoverdracht ingevoerd (d.i. naam vader, naam moeder of samenstelling van beide in volgorde naar keuze) (art. 335-335ter BW)

↳ samenstelling: 1 naam per ouder aan kind, geen dubbele namen van 1 ouder → MAX 2 componenten

↳ in alfabetische volgorde als je er zelf niet uitkomt!

Vondeling: draagt een naam toegekend door de ambtenaar vd burgerlijke stand. (art. 45-46 BW)

Adoptie: de geadopteerde krijgt de naam van de adoptant. Als er 2 personen zijn die een geadopteerde adopteren (echtgenoten of samenwonenden), verkrijgt de geadopteerde de naam van één vd 2 of een dubbele naam. Wat betreft adoptie zijn er 2 situaties:

- *Volle adoptie:* de geadopteerde verliest alle banden met z'n oorspronkelijke familie en wordt volledig opgenomen in de nieuwe familie (mogelijkheid om oorspronkelijke naam te behouden, voorafgegaan door naam adoptant → meestal enkel naam adoptant)
= partneradoptie
- *Gewone adoptie:* er blijven banden bestaan met de oorspronkelijke familie, geadopteerde behoud naam (aanvragen) voorafgegaan of gevolgd door naam adoptant. → in geval van gelijktijdige adoptie: 1 naam vd adoptant, geen 2! + er ontstaan banden met diegene die je geadopteerde hebben (niet met hun familie)
- Meerderjarigen die geadopteerd worden kunnen naam behouden

Naar Belgisch recht is de toekenning en overdracht van familienaam gebaseerd op afstamming. Het huwelijk heeft in beginsel geen invloed op de familienaam van de echtgenoten. In het burgerlijk leven kunnen echtgenoten elkaars naam gebruiken, dit in tegenstelling tot het gebruiksrecht in het professioneel leven (enkel mits toestemming van de partner!).

2.2.2 Voornaam

Het dragen van een voornaam is verplicht, waarbij je minstens 1 voornaam moet dragen (meerdere mogen). Een voornaam heeft niet dezelfde functie als de familienaam, gezien het geen familieverband heeft. De voornaam dient om de verschillende leden van eenzelfde huisgezin of familie te identificeren. De voornaam wordt aan het kind gegeven in de akte van geboorte door de persoon die met de aangifte belast is (art. 44 (2°) BW). De keuze van de voornaam is een prerogatief van het ouderlijk gezag: zij komt toe aan elk van de ouders. Ondanks de bijna volkomen vrijheid, mag de ambtenaar van de burgerlijke stand de voornaam weigeren indien:

- De voornaam geeft aanleiding tot verwarring (geen jongensnaam aan meisje en omgekeerd)
- De voornaam kan schade toebrengen aan het kind of derden

Onder bepaalde voorwaarden is het mogelijk om aan een doodgeboren kind een naam te geven

↳ op vraag van ouders op te maken akte vh levensloos kind wnr de moeder bevallen is na een zwangerschapsduur van 180 dagen vanaf de verwekking → nu verandert nr 140 dagen (art. 58-59 BW)

↳ ondersteunt rouwproces

2.2.3 Adellijke titels

Vererend accessorium bij een naam ingevolge verheffing in de adelstand

↳ in dalende volgorde: prins, graaf, burggraaf, markgraaf, baron, ridder & jonkheer

↳ door de Koning verleend

2.2.4 Roepnaam

Naam waaronder iemand gebruikelijk is gekend (kan 2^e voornaam zijn of totaal andere naam)

↳ niet wettelijk opgenomen

2.2.5 Pseudoniem

= schuilnaam → geen attribuut vd persoonlijkheid

↳ verzonnen naam die iemand voor zichzelf kiest om zijn ware identiteit te verbergen

↳ de eerste die er gebruik van maakt heeft het recht om het gebruik van deze naam door derden te verbieden

2.2.6 Handelsnaam

Naam waaronder iemand een handelsbedrijvigheid uitoefent. → eigenaar heeft uitsluitend recht

↳ De naam waarmee je in het handelsverkeer treedt, verdient een bijzondere bescherming omwille van het commercieel belang. → kan worden overgedragen aan derden

↳ niks te maken met karakter, persoonlijkheid of gewone officiële naam → kan wel zelfde zijn

vb. Jan Janssens heeft bakkerij De Vos → recht op deze handelsnaam → derde persoon mag enkel bakkerij openen met zelfde naam indien ver van elkaar

2.2.7 Rechtskarakter

Familie- en voornaam maken deel uit vd staat van een persoon

- raakt openbare orde
- niet deelbaar (met derden)
- niet verhandelbaar
- niet vatbaar voor verjaring

= persoonlijkheidsrecht met absoluut karakter in de aard vh eigendomsrecht

2.2.8 Naamsverandering

Niemand kan eigenmachtig zijn familie – of voornaam veranderen: de openbare orde verzet zich daartegen. Enkel indien, om gegronde reden, een verandering vd naam noodzakelijk of wenselijk is (vb. transgender) .

1. hatelijke of ontorende naam
2. verwarrende naam
3. volledig gedemodeerde naam
4. onuitsprekelijke naam
5. belachelijke naam

Hiervoor moet de belanghebbende met een verzoekschrift zich wenden tot de minister van Justitie. Deze kan dit toestaan indien hij oordeelt dat het verzoek op ernstige redenen steunt en dat de gevraagde naam geen aanleiding geeft tot verwarring of derden er niet mee kan schaden. Nadien wordt de naamsverandering gemeld op de kant van zijn akte van geboorte. → voor familienaam

vb. familie van Dutroux

Voornaam → ambtenaar vd burgerlijke stand

2.2.9 Naamverbetering

Een naamverbetering stelt dat een fout werd gemaakt bij het geven van een naam (bv. verkeerde of onjuiste naam, door onbevoegde persoon, foute schrijfwijze...). Alle verbeteringen gebeuren via vonnis vd familierechtbank.

Materiële vergissingen → ambtenaar vd burgerlijke stand

vb. zanger christoff die christof wil heten

2.2.10 Identificatie bij twijfel

Bewijzen dat iemand geboren (akte van geboorte) of overleden (akte van overlijden) is eenvoudig. Doorheen de tijd zijn er 2 attesten gegroeid, nl. akte van bekendheid en akte van leven. Zo is in enkele gevallen het niet-overleden zijn een voorwaarde om voordeel te genieten (akte van leven). In een akte van bekendheid kan vastgesteld worden dat een persoon naar algemene bekendheid 4 kinderen heeft en slechts 4.

→ notaris of vrederechter

2.3 Woonplaats

Er is een belangrijk onderscheid tussen woonplaats en verblijfplaats.

2.3.1 Woonplaats (art. 102 BW)

De woonplaats (domicilie) is de plaats waar een persoon zijn hoofdverblijf heeft. Hij wordt geacht op deze plaats aanwezig te zijn voor het uitoefenen van z'n rechten en nakomen van verplichtingen (art. 104 BW), alhoewel hij er in feite misschien niet bestendig verblijft. De woonplaats is louter een **rechtsbegrip**, wat ertoe leidt dat je hier niet feitelijk hoeft te vertoeven. Het in de regel de plaats waar men ingeschreven is in het bevolkingsregister van een gemeente = intensionele component

Kenmerkt zich door 'bestendigheid' en volstreckte 'eenheid'

→ bestendig: kan niet wijzigen als intentie niet mee wijzigt → ik kan 6 maanden ergens anders wonen zonder dat verblijfplaats mee wijzigt

→ eenheid: 'daar kan ik hem vinden'

↳ plaats waar men kan worden aangesproken door schuldeisers

↳ hoedanigheid is verboden aan enkelvoudig hoofdverblijf

↳ kan worden overgebracht nr andere plaats door effectief op andere plaats te gaan wonen als hoofdverblijf

In het Belgisch systeem heeft het begrip woonplaats belangrijke rechtsgevolgen:

- De woonplaats van de overleden bepaalt de plaats waar z'n erfenis openvalt (bv. je verblijft in Roeselare, maar je woonplaats is gevestigd in Namen → Waalse regelgeving is hier van toepassing)
- De betaling van vervangbare zaken moet worden gedaan ter woonplaats van de schuldenaar, tenzij anders overeengekomen.

2.3.1.1 Verplichte of wettelijke woonplaats

2.3.1.2 Gekozen woonplaats

Fictieve woonplaats: betrokken persoon bevindt zich er doorgaans niet

↳ wordt door eenzijdige wilsuiting gevestigd voor welbepaalde rechtshandeling

↳ geen betrekking op rechten en plichten van betrokken persoon

↳ wel betrekking op de uitvoering van bepaalde rechtshandelingen

2.3.1.3 Bijzondere woonplaats

2.3.2 *Verblijfplaats*

De verblijfplaats is de plaats waar men in **feitelijk** duurzaam vertoeft, echter niet met het zicht om daar zijn rechten uit te oefenen en zijn verplichtingen na te komen. Wanneer men ophoudt ergens in feite te wonen, dan gaat de verblijfplaats daar onmiddellijk verloren (↔ woonplaats, die men niet verliest door op reis te gaan). Men kan verschillende verblijfplaatsen hebben, al vergt de verblijfplaats wel een zekere duurzaamheid.

- hoofdverblijfplaats
- gewone verblijfplaats
- echtelijke verblijfplaats
- voornaamste gezinswoning → ruimer begrip dan echtelijke verblijfplaats

99,9% woonplaats = verblijfplaats

⇒ uitzonderingen: daklozen → moeten referentieadres kiezen = vaak lokale OCMW

2.4 Nationaliteit

De nationaliteit is de band tussen een persoon en de staat waartoe hij behoort, zodat hij onderdaan wordt van die staat. Verschillende rechten en plichten aan verbonden → belgen (volheid) & vreemdelingen (beperking)

De nationaliteit vertoont in de eerste plaats een politiek publiekrechtelijk karakter (toepassingen wetten m.b.t. staat). De nationaliteit van de persoon is ook belangrijk als attribuut van zijn burgerlijke staat, vermits alle Belgen al de burgerlijke rechten kunnen genieten en uitoefenen. De nationaliteit is bepalend voor de toepassing van de wetten m.b.t. de staat van de persoon (meerderjarigheid, voorwaarden huwelijk...)

Bij invoering WBN → enkele oogmerken voorop: gelijke behandeling man-vrouw, vermijden van apatriden en vergemakkelijken v.h. bekomen v.d. Belgische nationaliteit voor de 2^e generatie vreemdelingen

Het verkrijgen of verwerven van de Belgische nationaliteit gebeurt door:

- Toekenning: de Belgische nationaliteit wordt toegekend zonder dat de betrokkene erom verzoekt (bv. afstamming of geboorte in België)
- Verkrijging: de Belgische nationaliteit wordt verkregen door een vrijwillige handeling van de belanghebbende

Vreemdelingen: Al wie niet bewijst dat hij de Belgische nationaliteit bezit, wordt als vreemdeling beschouwd. Een apatride is bijgevolg een vreemdeling. Een persoon met meerdere nationaliteit, waarvan de Belgische, dan wordt in België enkel met de Belgische nationaliteit rekening gehouden.

bipatride = dubbele nationaliteit

apatride = nergens nationaliteit

2.5 Burgerlijke stand

Een akte van burgerlijke stand worden gehouden in elke gemeente door een daartoe aangestelde ambtenaar vd burgerlijke stand.

↳ voornaamste feiten en gebeurtenissen die iemands staat bepalen met alle nauwkeurigheid vast stellen en openbaar maken (afstamming, huwelijk, wettelijk samenwonen, echtscheiding...)

Ambtenaar vd burgerlijke stand: burgemeester vd gemeente

↳ college van burgemeester en schepenen kan iemand anders aanduiden voor de uitvoering van dit ambt

↳ in praktijk: meerdere bedienden voor het voorbereiden, opstellen en ondertekenen vd akten

- *Territoriale bevoegdheid:* grondgebied vd gemeente
- *Materiële bevoegdheid:*
 - o opmaken vd akten vd burgerlijke stand + verlenen van authenticiteit van deze akten
 - o ontvangen vd huwelijksaangifte + sluiten vd huwelijken
 - o wijzigen vd akten vd burgerlijke stand
 - o afleveren van uittreksels en van afschriften

Akten vd burgerlijke stand: authentieke akte, bestemd tot het bewijs van een rechtsfeit of een rechtshandeling. De wet maakt deze akte publiek (bv. huwelijk). Door die akte en het publiek maken ervan kan gemakkelijk en met zekerheid geweten worden of een persoon gehuwd is. In de regel is het zo dat alle rechtshandelingen en rechtsfeiten die het voorwerpen moeten uitmaken van een akte van de burgerlijke stand enkel mogen bewezen worden door dergelijke akte! Deze akte heeft voorrang op de werkelijkheid.vb. notariële akte, geboorte-akte, huwelijksakte... → bewijselement (**art. 14 BW**)

↳ enkel bij afwezigheid telt het bezit van staat en een akte van bekendheid

Sinds maart 2019:

- enkel elektronisch opgesteld (**art. 16-18 + 41 BW**)
- opgeslagen in 1 centrale databank: DABS (**art. 71 BW**)
 - o in bepaalde gevallen openbaar
 - o burgers krijgen toegang tot akten die op hen betrekking hebben (**art. 28-30 BW**)
 - ook mogelijk om afschriften en uittreksels te krijgen

3 Personenrecht

↳ zie extra ppt prof. Bruloot

4 De mens en zijn gezin

4.1 Huwelijk

4.1.1 Sociaal fenomeen

Gezin = gemeenschap waarin kinderen worden verwekt, opvoeding vd kinderen (socialisering) en later zelf zorgen voor de ouders door de kinderen

= hoeksteen vd maatschappij

↳ wordt ondersteunt en beschermt door de wettelijk orde → primaire kern vd sociale zekerheid

Welbepaalde samenlevingsvorm werd geïnstitutionaliseerd tot het huwelijk. Deze institutionalisering betekent dat een aantal regels zijn uitgewerkt m.b.t. het statuut van gehuwden (#personen, voorwaarden), de duurzaamheid vd relatie, de procreatie en de economische gevolgen ervan.

↳ *institutionalisering*: bepaalde vormen krijgen erkenning en ondersteuning → andere niet
↳ vroeger was dit eenduidig, nu zeer pluriform

Hoe de rechtsorde de instelling vh huwelijk invult wijzigt binnen eenzelfde maatschappij

↳ vele factoren spelen een rol: structuur vd maatschappij, economische, religieuze en ethische factoren en opvattingen

In de loop vd geschiedenis leven mensen samen om redenen die ze zelf bepalen

- sociale zekerheid
- gezin en afstamming
- persoonlijke ontplooiing

Samenlevingsvormen kunnen zeer divers zijn, waarbij het recht ze in types gaat onderscheiden en nadien al dan niet ondersteunen (institutionaliseren). Vroeger waren er twee types:

- Het huwelijk (art. 12 EVRM)
 - o mensen voor het leven, mag van hetzelfde geslacht
 - o genoot erkenning
 - o tot de dood ons scheid, niet simpel om te scheiden
- De rest, waaronder concubinaat (feitelijke samenwonen)
 - o personen tot opzegging
 - o geen erkenning, was een kwaal
 - o je kan in principe elk moment stopzetten

We onderscheiden 4 vormen van het samenleven (GEEN institutionalisering):

1. Duurzaam met oog op gezinsvorming

Duurzaam duidt op blijvend een gemeenschappelijke huishouding vormen tussen twee of meerdere personen.

2. Duurzaam zonder oog op gezinsvorming

Een liefdesrelatie wordt niet vereist, waardoor we spreken over ongehuwde broers of zussen, inwonend dienstpersoneel, kloostergemeenschap. Men noemt het ook wel wettelijk samenwonen, waarbij 2 personen samenwonen 'tot opzegging'.

3. Niet duurzaam

Al dan niet toevallig, al dan niet tegen betaling (bv. een BO-moeder (bewust ongehuwde moeder)

4. Met het oog op partnership zonder samenwonen

bv. latrelatie

4.1.2 Juridisch fenomeen

Het huwelijk kan gezien worden als een duurzame vereniging van twee personen die door een vormelijke overeenkomst toetreden tot de instelling *huwelijk*. Belangrijk hierbij is verbod op bigamie, wat erop duidt dat het niet is toegelaten om tegelijkertijd met 2 partners gehuwd te zijn. Het huwelijk kent volgende kenmerken:

- Een overeenkomst
- Vormelijke aard
- Persoonlijk aangegaan
- Met oog op het stichten van een levensgemeenschap → simulatie is verboden (art. 146bis BW)
- Op een duurzame wijze (liefde is geen vereiste)
- Waarvan de gevolgen door de wet geregeld

⇒ primair stelsel:
onderlaag gegoten door de wetgever
bovenlaag vh vermogen (scheiding van goederen) = huwelijkscontract

4.1.2.1 Vormelijke overeenkomst

Vormelijk wil zeggen dat het huwelijk niet louter tot stand komt door de consensus van de partijen, mr ook afh vd naleving van pleegvormen. Door het vormelijk karakter onderscheidt het huwelijk zich van het eenvoudig concubinaat (feitelijk samenwonen), dat een min of meer duurzame feitelijke verhouding is van twee personen, zonder enige juridische vormgeving.

4.1.2.2 Doel

Het doel van het huwelijk is het stichten van een levensgemeenschap, waar 2 personen als koppel willen samenleven. Procreatie (voortplanting) daarentegen is geen doel meer. Het hebben van geslachtsgemeenschap is wel een doel, maar geen voorwaarde. Simulatie is verboden.

Schijnhuwelijk: is een huwelijk dat gesloten wordt met een andere bedoeling dan het stichten van een duurzame levensgemeenschap, wat volstrekt nietig is. Het huwelijk kan echter niet nietig worden verklaard indien de echtgenoten, zelfs als is het maar in bijkomende orde, beogen een duurzame levensgemeenschap tot stand te brengen. → je zegt dat je duurzaam huwelijk wil en elkaar graag ziet, mr je doet alsof

↳ 1 vorm van een schijnhuwelijk: wnr minstens één van de echtgenoten het huwelijk aangaat met het oog op het verkrijgen van een verblijfsvergunning. De ambtenaar heeft de mogelijkheid te weigeren een schijnhuwelijk te voltrekken. Sluiten van schijnhuwelijk is misdrijf

4.1.2.3 Instelling

De inhoud van de verbintenis kan niet vrij door de partijen geregeld worden en niet vrij verbroken worden. De wet regelt alle gevolgen t.o.v. de gehuwden zelf en van hun kinderen.

4.1.2.4 Grondrecht

Als grondrecht schijnt het huwelijk enkel erkenning te krijgen tussen personen van verschillende geslacht.

↳ sinds 2003 homohuwelijk toegelaten (nog niet in alle landen)

Het huwelijk, voorbehouden aan één man en één vrouw, vormde de hoeksteen van de maatschappij. Sinds de jaren 60 heeft het huwelijk naar Belgisch recht zijn hoeksteenfunctie van de maatschappij verloren.

Huwelijk heeft niet langer nog een hoeksteenfunctie:

- aanvaarding van andere samenlevingsvormen ook al gaan ze in tegen het recht
 - o eenvoudig concubinaat niet noodzakelijk tegen de wet is, m.a.w. het huwelijk is niet langer de enige samenlevingsvorm die door het recht wordt aanvaard
- loskoppelen vd afstamming en het huwelijk
- institutionalisering van wettelijke samenwoning

vb. iemand overlijdt aan ongeval → partner vh slachtoffer vraagt schadevergoeding aan schuldige → overspel

↳ stond vroeger zo in strafwetboek

4.1.3 Huwelijksvoorwaarden

4.1.3.1 Grondvoorwaarden

Grondvoorwaarden: zijn degene die tot het wezen van het huwelijk behoren en worden beheerst door de wet die de staat van **persoon** regelt, m.a.w. de wet van het personeel statuut. Voor de Belgen is dit de Belgische wet, ongeacht de plaats waar het huwelijk voltrokken wordt. → materieel rechterlijk

Mag in België een huwelijk gesloten worden tussen twee personen van hetzelfde geslacht met vreemde nationaliteit, die deze vorm van huwelijk niet kennen? Nee, tenzij:

- Een van de gehuwden de nationaliteit bezit van een land waarvan het recht een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht toelaat
- Een van de gehuwden zijn gewone verblijfplaats heeft op het grondgebied waarvan het recht een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht toelaat

vb. in oeganda verboden

- 1) als ik trouw met oegandeese, mag dat als 1 vd 2 uit land komt waar dit mag
- 2) 2 oegandezen die wonen in oeganda, willen trouwen in buitenland → mag NIET
- 3) 1 oegandeese en 1 nederlander willen trouwen → mag in NL alleen

Vormvoorwaarden: hebben tot doel de vrijheid tot huwen te garanderen en partijen te attenderen op de verstreckende gevolgen v.h. huwelijk

1. aangifte doen dat je wil trouwen
2. tss aangifte & huwelijk minstens 14 dagen
3. daarna 6 maand de tijd om te trouwen
4. bij sluiten van huwelijk: 2 partijen aanwezig, openbaar, ambtenaar BS, max 4 getuigen (is niet verplicht), opstellen v.d. huwelijksakte
 - ↳ moet niet per se op stadhuis, als de gemeente een evenementenhal bezit mag het ook daar

↳ worden bepaald door de *lex fori* (= de **plaats** waar het huwelijk gesloten wordt)

↳ Indien een Belg in het buitenland huwt, moet hij de vorvereisten v.n. dat land naleven (*locus regit actum*) + wet van waar jij nationaliteit hebt naleven

↳ burgerlijk stand gaat dit nagaan, indien goed → nagaan of vormvoorwaarden kloppen

4.1.3.1.1 *Positieve grondvereisten*

Het aanwezig zijn van positieve grondvereisten dient bewezen te worden door de kandidaat trouwer vóór het aangaan van het huwelijk.

Positieve grondvereisten zijn:

1. Twee personen

Voor 2003 werd ervan uitgegaan dat het verschil van geslacht als voorwaarde van nature gold om te kunnen huwen, in die zin dat de voorwaarde niet in de wet vermeld stond. Om discriminatie m.b.t. seksuele voorkeur van personen weg te werken, is het verschillend geslacht geen voorwaarde voor de geldigheid van huwelijk. Twee personen volstaan en zijn vereist (max. 2 personen). → zelfde geldt vr. afstamming en adoptie

2. Huwbare leeftijd

De huwbare leeftijd is vastgesteld op 18jaar. Er bestaat geen maximuleeftijd. Om gewichtige reden (bv. zwangerschap) kan door de familierechtbank ontheffing verleend worden van de minimumleeftijd. In dit geval dienen de ouders van de trouwlustigen enkel hun instemming tot het huwelijk geven. Huwelijk van een minderjarige leidt tot ontvoogding van de minderjarige.

3. Huwelijkstoestemming

De toestemming (contract) is de rechtsgevolgen beogende wil van beide echtgenoten om met elkaar te huwen. Geven zichzelf toestemming die in gelijktijdige aanwezigheid van beide trouwers wordt gegeven.

→ Postuum huwelijk is niet mogelijk (trouw na de dood).

→ Geen huwelijk met de handschoen (waarbij 1 vd partners is vertegenwoordigd bij volmacht)

Is er sprake van *afwezigheid van toestemming* wanneer de uitgedrukte wil in werkelijkheid geen toestemming inhield: bij krankzinnigheid of zware dronkenschap (geen toestemming => nietigheid van huwelijk). Vrederechter moet in het kader van een bewindvoering uitdrukkelijk bepalen of de te beschermen persoon bekwaam is om zijn toestemming te geven voor het huwelijk.

Het kan gebeuren dat gegeven toestemming een gebrek vertoont, al komen niet alle wilsgebreken in aanmerking tot nietigverklaring van het huwelijk.

- Bedrog

Klassiek wordt bedrog niet aanvaard als wilsgebrek. Toch is er een onderscheid tussen enerzijds goedwillig bedrog (kan nooit tot de nietigverklaring leiden) en kwaadwillig bedrog (kan leiden tot nietigverklaring). Kwaadwillig bedrog veronderstelt leugens over essentiële gegevens die grote schade kunnen berokkenen.

- Dwaling

Dwaling kan enkel in aanmerking komen tot nietigverklaring indien het dwaling omtrent de fysieke of burgerlijke identiteit van de persoon betreft.

- Geweld

Vereist is dat de materiële of morele dwang determinerend is voor het geven van de toestemming.

4.1.3.1.2 *Negatieve grondvereisten*

Negatieve grondvereisten kunnen niet bewezen worden. De overtreding van een negatieve vereiste kan door een derde aangevoerd worden.

Negatieve vereisten:

1. Vorig huwelijk

Een tweede huwelijk aangaan voor de ontbinding van het eerste is verboden (= bigamie is strafbaar). Een conflict tussen wettelijke samenwoningsovereenkomst en huwelijk kan niet, aangezien de wettelijke samenwoning van rechtswege wordt beëindigd in geval van huwelijk.

2. Bloed – en aanverwantschap

- a. Bloedverwantschap

Volgende bepalingen werden ingevoerd:

- In rechte opgaande en neerdalende lijn is het huwelijk verboden tussen alle verwanten (bv. vader en dochter, oom en kleinzoon...)
- In de zijlijn is het huwelijk verboden tussen broers, tussen zussen of tussen broer en zus.
- In de zijlijn is het huwelijk tussen oom en nicht/neef, tante en neef/nicht verboden, maar de Koning kan om gewichtige redenen het verbod opheffen.

- b. Aanverwantschap

In geval van aanverwantschap is het huwelijk verboden in rechte opgaande en neerdalende lijn tussen alle aanverwanten (bv. een schoonouder kan niet met z'n schoonkind huwen, zelfs niet na overlijden van z'n zoon of dochter, net als stiefouders en stiefkind).

Het verbod geldt dus niet wat betreft aanverwantschap in de zijlijn (= schoonbroer mag trouwen met schoonzus).

3. Verzet

Verzet is de rechtshandeling waarbij bepaalde personen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand laten weten dat ze zich verzetten tegen een voorgenomen huwelijk. Het verzet tegen het huwelijk is in 2009 afgeschat, m.a.w. de ambtenaar kan op eigen initiatief nagaan of aanstaande echtgenoten voldoen aan de voorwaarden om te huwen, en zo niet weigeren het huwelijk te voltrekken. (art. 161-164 BW)

4.1.3.2 Vormvoorwaarden

Vormvoorwaarden hebben tot doel de vrijheid tot huwen te garanderen en de partijen te duiden op de verstreckende gevolgen van het huwelijk (bv. aangiftetermijn, wachtperiode). Deze voorwaarden zijn bepaald door de plaats waar het huwelijk gesloten wordt. Wanneer een Belg in het buitenland huwt, moet hij de vormvereisten van dat land naleven.

4.1.3.2.1 Voor het huwelijk

De wetgever schrijft de aangifte voor van het voorgenomen huwelijk in de woon – of verblijfplaats van één van de aanstaande echtgenoten. Bovendien moeten zekere bescheiden worden ter hand gesteld aan de ambtenaar BS. Eerst de 14^e dag na akte van aangifte mag het huwelijk gesloten worden (aangifte 6 maand geldig).

4.1.3.2.2 Bij het sluiten van het huwelijk

Het huwelijk wordt gesloten in het openbaar, in aanwezigheid van de aanstaande echtgenoten en ten overstaan van de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar één van de echtgenoten zijn woonplaats of verblijfplaats heeft. Het huwelijk dient niet noodzakelijk plaats te vinden in het gemeentehuis, maar dient wel een neutraal karakter te hebben en de gemeente heeft er uitsluitend het gebruiksrecht over.

4.1.3.3 Sanctionering bij niet-naleving voorwaarden

4.1.3.3.1 Vernietigende huwelijksbeletselen

De nietigheidsgronden veronderstellen de overtreding van één van de verplichtingen waardoor de rechter het bestaand huwelijk nietig verklaart, dit betekent dat het huwelijk geacht wordt nooit te hebben bestaan (nietig ≠ ontbonden).

1. Soorten

- a. *Absolute (volstrekte) nietigheid*: kan door alle belanghebbenden worden gevraagd + kan niet worden gedekt
→ verjaring is uitgesloten
- b. *Relatieve nietigheid*: slechts beperkt # personen kunnen nietigheid vragen + nietigheid opheffen (dekking vd nietigheid) → verjaring is mogelijk

2. Niet van rechtswege

In gevallen waarbij wetgever nietigheid heeft ingericht

↳ nietigheid moet steeds vr rechtbank worden gevraagd + door rechter worden uitgesproken

↳ huwelijk kan nooit van rechtswege nietig of onbestaand zijn

3. Gevolgen

Terugwerkende kracht: gevolg dat huwelijk nooit heeft bestaan

↳ uitzondering: nietig huwelijk dat toch rechtsgevolgen teweeg brengt = *putatief/vermeend huwelijk*

↳ rechtsgevolgen blijven behouden, mr enkel voor echtgenoot die te goeder trouw was en voor de kinderen uit het huwelijk

↳ verzachting vd nietigheid

4. Absolute nietigheidsgronden

- wettelijke onvolwassenheid (6 maanden na 18^e verjaardag) (art. 185 BW)
- ontbreken van toestemming in hoofde van 1 of beide echtgenoten
- bigamie, bloedschande, simulatie, clandestiniteit (art. 191-192 BW) & onbevoegdheid vd ambtenaar BS
- schijnhuwelijk & gedwongen huwelijk (art. 146bis-ter BW)

5. Relative nietigheidsgronden

Kunnen slechts door de betrokkene worden ingeroepen

↳ enige vorm: dwaling in hoofde van 1 of beide echtgenoten

4.1.3.3.2 Verbiedende huwelijksbeletselen

Gevolg dat huwelijk niet mag worden gesloten

↳ indien dit toch gebeurd is het huwelijk geldig, mr krijgt ambtenaar BS tuchtsanctie + strafrechtelijke sancties (art. 192 BW)

4.1.4 Gevolgen van het huwelijk

Het huwelijk is een instelling, wat betekent dat de wet gevolgen van het huwelijk regelt. Partijen kunnen deze gevolgen niet wijzigen, noch geheel of gedeeltelijk buiten werking stellen

De gevolgen worden op 2 plaatsen geregeld:

- Primair huwelijksstelsel

Regelingen van dwingend recht (voor beide echtgenoten) m.b.t. de persoon en goederen van de gehuwden.

- Secundair huwelijksstelsel

De regelingen t.a.v. het huwelijksvermogensrecht kunnen grotendeels zelf worden vastgelegd door de aanstaande echtgenoten bij huwelijkscontract. Indien er geen huwelijkscontract gesloten is, dan vallen de echtgenoten onder wettelijk stelsel.

4.1.4.1 Gevolgen t.a.v. persoon

1. Juridische gelijkheid

Er geldt een civielrechtelijke gelijkheid tussen de echtgenoten (man = vrouw).

2. Vrijheid

De vrijheid om alleen te handelen, zonder inmenging vd andere partner, en te zijn wat zijn persoon betreft

- a. *naam*: ieder behoudt eigen familienaam, mr men mag zich bedienen met naam van partner mits toestemming vd partner
- b. *woonplaats*: ieder bepaalt vrij zijn woonplaats, mr moeten wel samen echtelijke verblijfplaats betrekken (wordt door beide samen bepaald)
- c. *nationaliteit*: ieder behoudt zijn nationaliteit

3. Wederzijdse huwelijksverplichtingen

De erkenning en bescherming van de partnerassociatie in de gezinsrelatie, die wordt uitgedrukt in wederzijdse huwelijksverplichtingen.

- a. *Samenwonen*: eten, drinken en slapen in de echtelijke verblijfplaats waar de echtgenoten hun huwelijksverplichtingen nakomen. Wanneer een van de echtgenoten bewust en vrijwillig de echtelijke woonst verlaat, noemt men feitelijke scheiding.
 - b. *Getrouwheid*
 - i. Negatief: verplichting zich te onthouden van iedere geslachtelijke omgang met een ander dan de echtgenoot → monogaam gedrag
 - ii. Positief: recht op geslachtsgemeenschap in normale omstandigheden met zijn partner
 - ↳ indien niet kan dit leiden tot echtscheiding
 - ↳ echtgenote niet dwingen tot seks → verkrachting binnen huwelijk bestaat niet?
 - c. *Hulp*: elkaar onderhouden, elkaar al het nodige verschaffen – materiële solidariteit. De echtgenoot die meer verdient (vermogende) moet zijn minder gegoede echtgenoten (behoefte) laten delen in zijn levensstandaard.
 - d. *Bijdrage in huwelijkslasten*: ongeacht financiële status van beide echtgenoten moet men op voet van gelijkheid bijdragen aan de lasten, ook in natura of prestaties → slaat op kosten vd echtgenoten en kinderen
 - ↳ in functie van mijn kunnen
 - e. *Bijstand*: morele steun en affectie aan elkaar
- ###### 4. Sanctiëring bij niet-naleving wederzijdse verplichtingen
- a. *Echtscheiding*: onherstelbaar tenietgaan van huwelijk
 - b. *Alimentatie*: bij verzuim van verplichting tot hulpverlening kan echtgenoot een uitkering tot levensonderhoud vorderen bij familierechtbank → niet betalen = verlating van familie (misdrijf) (art. 213 BW + art. 591,7° en 1320 Ger.W)

- c. *Dringende en voorlopige maatregelen*: wnr 1 vd 2 echtgenoten grovelijk zijn plicht verzuimt of wnr de verstandhouding tss hen verstoord is → wenden tot familierechtbank (art. 223 BW)
 - ↳ bevelen van maatregelen die betreffende de persoon, de goederen vd echtgenoot en de kinderen geboden lijken bv. ouderlijk gezag regelen, onroerende goederen vervreemden...
 - ↳ kan ook zwaardere maatregelen opleggen dan dat de echtgenoot-eiser verzocht
 - vb. ik ben agressief als ik zat ben
 - ↳ echtgenote wil niet scheiden, mr vindt dat er te veel spanningen zijn
 - ↳ kan voorlopig contactverbod vragen
 - ↳ kan even alleen gaan wonen
 - ↳ echtelijke woning altijd toewijzen aan persoon die echtelijk geweld ondergaat
- d. *Delegatie of sommandelegatie*: bij niet naleving vd hulpverplichting of bijdrageverplichting kan de familierechtbank de verzoekende echtgenoot machtigen het inkomen zoals loon of huurinkomsten te innen vd in gebreke gebleven echtgenoot (art. 221 BW)

⇒ feit dat je gehuwd bent wil niet zeggen dat je drm daarnaast geen eigen rekening mag hebben

↳ echtgenote moet hier wel van op de hoogte zijn → verwittigingsplicht

4.1.4.2 Gevolgen t.a.v. goederen

Dit zijn de gevolgen volgens het wettelijk/primair stelsel, mag je niet van afwijken

1. Vrije inzet diensten

Vrije beroepsuitoefening zonder toestemming echtgenoot (art. 216, §1, lid 1 BW)

2. Vrije ontvangst inkomen (inkomen uit arbeid en rendement kapitaal)

Beide partners moeten het inkomen aanwenden om de lasten van het huwelijk te dragen (art. 221 BW). Niet iedereen is getrouwd volgens het wettelijk stelsel, maar bv. volgens scheiding van goederen (hier zijn de inkomsten eigen).

3. Vrijheid bankverrichtingen

Iedere echtgenoot kan op zijn naam rekening openen, net als een kluis huren. De bankier heeft wel de plicht om de andere echtgenoot hiervan op de hoogte te brengen (art. 218 BW).

4. Hoofdelijkheid voor huishoudelijke schulden

Ongeacht het huwelijksvermogensstelsel, zal iedere schuld door 1 van de echtgenoten ten behoeve van huishouding en opvoeding van kinderen de andere echtgenoot zich hoofdelijk verbinden. Een echtgenoot is niet aansprakelijk voor buitensporige schulden, gelet op de bestaansmiddelen van het gezin (art. 221, lid 1 BW).

5. Bescherming van gezinswoning

Staat los van de vraag van wie de woning is, ook al is de woning geërfd door 1 van de echtgenoten (art. 215 BW). De ene echtgenoot kan nooit zonder de instemming van de andere beschikken over de rechten die hij bezit op het onroerend (zelfs z'n eigen goed) dat het gezin tot voornaamste woning dient, noch dat goed met hypotheek bezwaren.

Is de voornaamste gezinswoning gehuurd, dan bezitten beide echtgenoten gelijk en onverdeeld recht op de huur, zelf indien het huurcontract voor het huwelijk door één van de echtgenoten was aangegaan. Nietigheid van opzegging kan enkel als de verhuurder kennis had van het huwelijk. → elk geschil hierover tss de echtgenoten wordt beslecht door familierechtbank

Initiatief moet uitgaan van beide samen

Sanctie bij miskenning vd bepalingen uit art. 125 → echtgenoot kan nietigverklaring vragen vd handeling die door de andere echtgenoot werd verricht (kan ook schadevergoeding vragen of allebei)

In Vlaanderen heeft de bescherming van de gezinswoning ook een fiscale invulling gekregen: er is geen erfbelasting meer verschuldigd op de gezinswoning voor gehuwden of samenwonenden bij het overlijden van de partner.

6. Vertegenwoordiging

Vertegenwoordiging kan **gerechtelijk** zijn wanneer één van de echtgenoten in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven en de andere zich tot de rechter wendt.

Vertegenwoordiging is **conventioneel** wanneer een echtgenoot tijdens het huwelijk aan de andere echtgenoot een algemene of bijzondere last geeft om hem te vertegenwoordigen in de uitoefening van de bevoegdheden uit het huwelijksvermogensstelsel. → kan herroepen worden (art. 219 BW)

7. Erfrecht

4.1.5 Dood en echtscheiding

Vroeger beschouwde men het huwelijk als onontbindbaar en voor het leven aangegaan, m.a.w. het huwelijk eindigt met de dood. De Belgische wet voorziet vandaag een extra mogelijkheid om het huwelijk te ontbinden, namelijk door een vonnis dat de echtscheiding uitspreekt (art. 227 BW). Ondertussen wordt het huwelijk nog steeds als duurzaam ervaren, mr niet als onontbindbaar.

Een ontbinding van het huwelijk ≠ nietigheid van het huwelijk.

↳ Bij nietigverklaring van het huwelijk wordt het huwelijk geacht nooit te hebben bestaan, waardoor je het niet kan beëindigen.

↳ Ontbinding wordt verkregen als 1 vd 2 sterft of bij scheiding (huwelijk heeft wel bestaan, mr houdt op met bestaan voor de toekomst)

4.1.5.1 Echtscheiding

Echtscheiding is de ontbinding vh huwelijk op grond van een vonnis. Om te huwen is er geen rechterlijke tussenkomst nodig, voor de ontbinding ervan wel (familierechtbank van eerste aanleg).

↳ wordt door de rechter uitgesproken

↳ enkel in de gevallen die de wet toestaat

De wet kent twee echtscheidingsvormen:

A. Echtscheiding na onherstelbare ontwrichting vh huwelijk (EOO)

De echtscheiding wordt uitgesproken zonder één vd echtgenoten als schuldige aan te duiden. De ontwrichting wordt door de rechter zelf vastgesteld, ofwel door hem afgeleid uit de feitelijke scheiding van 6 maanden of 1 jaar. Combinatie van *divorce-remède* & *divorve faillite*

Een huwelijk is onherstelbaar ontwrict wanneer de voortzetting vh samenleven vd de echtgenoten en de hervatting ervan redelijkerwijs onmogelijk is geworden ingevolge de ontwrichting (bv. bedrog, partnergeweld).

De wetgeving deed afstand vd schuldvraag (vroeger was persoon die overspel pleegde schuldige vr de wet), waardoor men enkel de echtscheiding wil vaststellen zonder iemand schuld te laten treffen.

Er zijn verschillende grondredenen voor onherstelbare ontwrichting:

- *Bewijs van onherstelbare ontwrichting* (bv. overspel, partnergeweld...) met alle wettelijk middelen. Bij overspel moet de graad van ontwrichting in acht genomen worden.
 - ↳ kan mr hoeft niet reden te zijn, men kan dit elkaar ook vergeven
 - ↳ GEEN bewijs of met niet-wettelijk middelen = fout
 - vb. nooit ruzie, mr toch willen scheiden
- *Feitelijke scheiding* gedurende wettelijke bepaalde periode, als schending vd huwelijksverplichtingen, kan beschouwd worden als gedrag dat het verder of opnieuw samenleven onmogelijk maakt
- *Herhaald verzoek*
 - vb. ik ben het gwn beu, rechter laat me aub scheiden, ik neem mijn vrouw niks kwalijk

Vormen: Onherstelbare ontwrichting kan op 3 wijzen voor de rechter worden gebracht (art.229 BW)

1. vraag tot echtscheiding door beide echtgenoten samen
 - a. feitelijke scheiding van 6 maanden volstaat
 - i. indien < 6 maand, nieuwe zitting

1. die direct volgt na nieuwe termijn van 6 maanden
2. of 3 maand na 1^e zitting
- b. geen akkoord nodig
2. vraag tot echtscheiding door 1 partij
 - a. feitelijke scheiding van > 1j
3. echtscheiding met bewijs (vb. overspel) → indien voortzetting of hervatten vh samenleven onmogelijk is

Rechtspleging: echtscheiding ingeleid bij dagvaarding, bij verzoekschrift of via vrijwillige verschijning

- ↳ De verplichte persoonlijke verschijning van de echtgenoten is afgeschaft, zowel in geval gezamenlijke als eenzijdige gevorderde echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting (**art. 1255, §6 Ger.W**)
- ↳ familierechtbank moet partijen inlichten over mogelijkheid om geschil te beslechten via verzoening, bemiddeling of elke andere vorm van minnelijke oplossing van conflicten

Voorlopige maatregelen

Tijdens de echtscheidingsprocedure kan de familierechtbank voorlopige maatregelen bevelen die betrekking hebben op de persoon, levensonderhoud en op de goederen van de partijen en eventuele kinderen (**art. 1280 Ger.W**) Op de inleidende zitting moeten er enkele voorlopige maatregelen worden genomen (afzonderlijke verblijfplaats, uitoefening vh ouderlijk gezag over kinderen, alimentatie....)

Op 2 wijzen verkregen:

1. De familierechtbank kan overeenstemming tss echtgenoten homologeren in een akkoordvonnis (**art. 1256 Ger.W**)
 - a. Wordt er geen akkoord bereikt → verwijzing door familierechtbank (op vraag van 1 vd partijen) nr eerste nuttige zitting omtrent de voorlopige maatregelen
2. De familierechtbank kan kennisnemen van een vordering tot het verkrijgen van voorlopige maatregelen op verzoek van beide echtgenoten of 1 van hen, of op verzoek vd procureur des Konings

Gevolgen

De gevolgen van de echtscheiding hebben betrekking op de persoon van de gehuwden, hun kinderen en het huwelijksvermogensstelsel.

a) Huwelijk eindigt

Het huwelijk wordt **ontbonden** zodat de ex-echtgenoten kunnen hertrouwen (erfrecht vervalt). Verder wordt het bestaande goederenstelsel beëindigd, en mag men elkaars familienaam niet meer gerbuiken

- ↳ alle huwelijksvoordelen komen dus te vervallen tenzij anders onderling overeengekomen (**art. 299 BW**)

b) Gemeenschap ontbonden

Alles wordt evenredig verdeeld (getrouwd volgens wettelijk stelsel), tenzij getrouwd met huwelijkscontract met scheiding van goederen

c) Alimentatie = onderhoudsuitkering (t.a.v. ex-echtgenoot)

Echtgenoten vrij om overeenkomst te sluiten. Indien geen akkoord geldt dat enkel de behoeftige echtgenoot aanspraak kan maken op alimentatie, waarbij de duur van de alimentatie de duur van het huwelijk niet mag overtreffen. De rechtbank kan het verzoek om een uitkering weigeren indien de verweerder bewijst dat de verzoeker een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt (**art. 301, §2, lid 2 BW**).

De rechter kan indien nodig beslissen dat de uitkering degressief zal zijn en in welke mate. De onderhoudsuitkering mag niet hoger liggen dan een derde van het netto-inkomen van de uitkeringsplichtige

- ↳ OPGELET: niet alle inkomsten worden kenbaar gemaakt (vb. je hebt meer loon dan op loonbrief staat door extralegale VD'en, geld uit investeringen...)

- ↳ is allemaal wijzigbaar

d) Verplichting t.o.v. minderjarige kinderen (co – ouderschap)

Het gezag over de persoon en het beheer van de goederen van die kinderen worden in beginsel door beide ouders gezamenlijk uitgeoefend (bv. studierichting, jeugdbeweging...)

Wat betreft het verblijf wordt bij voorkeur een gelijk verblijf toevertrouwd bij elk van de ouders (artikel 374 B.W)

→ verblijfsco-ouderschap (fifty-fifty → week om week)

↳ in het belang vh kind kan de rechter hier van afwijken

Wanneer treden de gevolgen vd echtscheiding in

- o Ten aanzien van derden: vanaf de dag vd overschrijving echtscheidingsvonnis of -arrest in registers vd BS
- o Tss echtgenoten
 - o Gevolgen wat de persoon betreft: zodra het echtscheidingsvonnis of -arrest van kracht gaat
 - o Gevolgen wat de goederen betreft: vanaf de dag dat de eis is ingeleid (art. 1278 Ger.W)

B. Echtscheiding door onderlinge toestemming (EOT)

Gezamenlijk gevorderde echtscheiding. Hier speelt niet de ontwrichting, maar de onderlinge en volgehouden **wilsuiking**, uitgedrukt op de wijze en onder de voorwaarden die de wet bepaalt de grondslag tot echtscheiding. (art. 230 BW). Zij bewijst voldoende de wil vd echtgenoten om het huwelijk te beëindigen, waaraan de wetgever de ontbinding vh huwelijk door echtscheiding verbind.

Voorwaarden:

- Geen minimumduur → vroeger 2j
- Geen leeftijdsvoorwaarde → vroeger 20j
- Boedelbeschrijving (je wil gevolgen van echtscheiding zelf in handen nemen)
- Overeenkomst over hun persoon en goederen (t.a.v. onderhoud)
- Overeenkomst over minderjarige kinderen (t.a.v. onderhoud) (art. 1287 Ger.W)

⇒ akten door rechter

Procedure:

1. alles op voorhand regelen in 1 of meerdere overeenkomsten (art. 1287 – 1288 Ger.W)
 - a. *regelingsakte*: over wederzijdse rechten mbt goederen en schulden
 - b. *familierechtelijke overeenkomst*: over zichzelf en de kinderen mbt hun verblijfplaats, het gezag over de persoon van hun kinderen en het beheer van diens goederen + het omgangsrecht en hun respectieve bijdrage daarin
 - c. samen vervat in 1 akte (art. 1288bis Ger.W)
2. rechter moet paar x tussenkomen
 - a. echtgenoten moeten paar x voor familierechtbank verschijnen om hun wil tot echtscheiding te kennen te geven
 - b. indien > 6 maand feitelijk gescheiden leven op moment inleiding vd vordering, zijn ze niet verplicht om te verschijnen → procedure kan schriftelijk verlopen
 - ↳ familierechtbank kan persoonlijke verschijning wel bevelen op vraag van 1 vd echtgenoten of procureur des Konings (art. 1289 Ger.W)

Gevolgen

Worden door overeenkomst bepaald. Wat betreft de familierechtelijke overeenkomst kunnen beide echtgenoten zich wenden tot de rechter indien nieuwe omstandigheden, buiten de wil vd partijen, wijzigingen aan het akkoord noodzakelijk maken (art. 1288, lid 2 Ger.W) → kan ook worden aangevraagd door 1 vd partijen

Gesloten overeenkomst: alles omtrent de goederen vd ex-echtgenoten

↳ kan enkel op vraag van beide partijen worden gewijzigd in de loop vd procedure

↳ uitzondering: rechter kan nog correctie aanbrengen (art. 1293 Ger.W)

↳ na de echtscheiding kan niks meer worden veranderd tenzij in onderling overleg

Bedrag vd onderhoudsuitkering (alimentatie): idem onherstelbare ontwrichting

↳ als gevolg van nieuwe omstandigheden, kan de rechter onafhankelijk vd wil vd partijen dit bedrag wijzigen of afschaffen → partijen kunnen deze wijzigingsmogelijkheid uitsluiten (art. 1288, laatste lid Ger.W)

Verplichtingen worden na overlijden vd alimentatieplichtige ten laste gelegd van zijn nalatenschap

↳ partijen kunnen hiervan afwijken in hun overeenkomst

Wanneer treden de gevolgen van echtscheiding in

↳ idem onherstelbare ontwrichting

4.2 Andere samenlevingsvormen dan huwelijk

Naast het huwelijk zijn er heel wat andere samenlevingsvormen die sterk van elkaar kunnen verschillen (bv. wettelijk samenwoning, samenleven zonder levensgemeenschap, feitelijke samenwoning...)

4.2.1 Soorten samenlevingsvormen

4.2.1.1 Gericht op samenleving

Deze samenlevingsvorm heeft, net zoals het huwelijk, een duurzame gemeenschap op het oog. Deze vorm van samenleving wordt aangeduid als 'twee personen die als koppel samenleven'. Enkele situaties:

- Twee personen die samenwonen en niet wensen te huwen, terwijl ze dit wel zouden kunnen
- Twee personen (hetzelfde of verschillend geslacht) die samenwonen en die niet kunnen huwen omdat één van hen op dat ogenblik nog gehuwd is met iemand anders of omdat er tussen hen een verboden graad van bloed – of aanverwantschap bestaat
- Meer dan twee personen van hetzelfde en/of verschillend geslacht. Ze kunnen niet huwen omdat het huwelijk voorbehouden is voor een vereniging van twee personen

4.2.1.2 Samenlevingsvorm zonder levensgemeenschap

Deze samenlevingsvorm richt zich niet op een levensgemeenschap van partners

vb. broers en zussen die blijven samenwonen na overlijden van hun ouders; een vader (weduwenaar) die met zijn ongehuwde zoon verder de boerderij uitbaat, kloostergemeenschap...

4.2.2 Wettelijk samenwonen

Wettelijk samenwonen vormt de mogelijkheid voor 2 personen om bewust ongehuwd samen te leven, al dan niet met het oog op gezinsvorming, tot eventuele opzegging.

Grondvoorwaarden: (art. 1475-1478 BW)

- Partijen moeten instemmen met wettelijke samenwoning (regels van toestemming en wilsgebreken zijn van toepassing)
- Twee personen, ongeacht het geslacht of eventuele familiebanden. Wettelijke samenwoning met meer dan twee personen kan tot op heden nog niet!
- Geen van beiden mag verbonden zijn door een huwelijk, eerder wettelijke samenwoning of samenlevingscontract
- De partijen moeten handelingsbekwaam zijn (een persoon die onbekwaam is kan alsnog de machtiging krijgen om wettelijke samenwoning aan te gaan of te beëindigen) → bepaalt door vrederechter
↳ min. meerderjarig

Vormvoorwaarde: partijen moeten een schriftelijke verklaring van wettelijk samenwoning afleggen bij de ambtenaar vd BS. Deze verklaring wordt afgelegd door de ambtenaar van burgerlijke stand met bewijs tegen ontvangst en uiteindelijk vermeld in het bevolkingsregister. (art. 1476, §1 BW)!!.. Alles wordt ondertekend en gedagtekend door beide partijen.

Gevolgen wettelijke samenwoning: Er gelden enkele wederzijdse rechten en verplichtingen, waarbij enkele gevolgen simultaan zijn van het huwelijk (art. 1477 BW):

- Bescherming gezinswoning en inboedel (art. 215 BW)

Instemming van beide personen is vereist voor bepaalde handelingen m.b.t. gezinswoning en inboedel (verkoop, opzegging huurcontract) ongeacht wie de oorspronkelijke eigenaar was van de woning of inboedel.

- Bijdrage in lasten van samenleving

Elk van de samenwonenden draagt naar evenredigheid bij in de lasten van samenleving. (art. 221 BW)

- Hoofdelijkheid voor de schulden

Geld voor beide samenwonenden: schulden die de ander gemaakt heeft ten behoeve van samenleven van kinderen (art. 222 BW)

Wettelijke samenwoning verplicht niet: samenwoning, getrouweid, hulp (alimentatie), bijstand (genegenheid) en geen volwaardig erfrecht (art. 745octies BW)

↳ inkomsten worden geacht eigen inkomsten te blijven, dus geen gemeenschappelijk inkomen.

↳ elk van partners wordt geacht eigenaar te zijn van de aanwezige goederen, voor zover hij zijn eigen eigendom kan bewijzen. Indien geen bewijs, dan worden goederen geacht onverdeeld te zijn.

Wil je vermogensrechtelijke vermenging met je partner? Zoja, dan huwelijk. Zoniet, dan wettelijke samenwoning.

Sancties: familierechtbank mag maatregelen nemen wanneer verstandhouding tussen samenwonenden ernstig verstoord is

Contractuele regelingen: worden beperkt door het erfrecht en het fiscaal recht

Wettelijke samenwoning wordt beëindigd in één van volgende omstandigheden:

- bij overlijden van één van de partijen
 - bij huwelijk van één van de partijen
 - door onderlinge overeenstemming
 - door eenzijdige verklaring
- } akte van beëindiging overhandigen aan de ambtenaar van de BS
 ↳ wordt vermeld in bevolkingsregister
 ↳ bij eenzijdig: beëindigingsakte wordt aangetekend bezorgd via gerechtsdeurwaarde naar andere partner

Schijnwettelijke samenwoning en gedwongen wettelijke samenwoning: vormen een absolute grond tot nietigheid van de wettelijke samenwoning (bv. verkrijgen van een verblijfsrechtelijk voordeel, geen toestemming van beide wettelijke samenwonenden...). → daarom moet ambtenaar van de BS altijd intenties van partijen nagaan (art. 1476 BW)

↳ regeling is *mutatis mutandis*

4.2.3 Feitelijke samenwonen

Feitelijke samenwoning is de levensgemeenschap van twee personen zonder de vormen voor het aangaan van het huwelijk of wettelijke samenwoning na het leven → geen wettelijk kader

vb. vader en ongehuwde zoon; broer en zus blijven samenwonen na overlijden van ouders...

De rechtsgevolgen van feitelijke samenwoning zijn in het burgerlijk recht niet geregeld, maar worden beheerd door regels van gemeen recht. In het sociaal recht geniet feitelijke samenwoning een betere bescherming dan in burgerlijk recht. Mensen kiezen voor feitelijke samenwoning indien een huwelijk of wettelijke samenwoning niet toegestaan is door de wet of uit vrije keuzen

4.3 Afstamming

Afstamming duidt op een bloedverband die door de wet wordt erkend en waaraan gevolgen worden gehecht: er worden rechten en verplichtingen vastgelegd. Langzamerhand is het begrip verruimd zodat nu ook de artificiële en de op fictieve wijze gecreëerde filiatiebindingen onder de term afstamming gebracht worden

Ingevolgde de artificiële afstammingstechnieken is het aantal variaties op het thema afstamming toegenomen:

- *Genetische ouders:* de ouders die het genetisch materiaal geleverd hebben

- *Uteriene moeder*: de moeder die het zwangerschap heeft doormaakt en het kind baart. Hoeft niet per se genetische moeder te zijn (bv. draagmoederschap)
- *Coïtale ouders*: ouders die het kind verwerkt hebben via de klassieke geslachtsgemeenschap (= genetische ouders en uteriene moeder)
- *Sociale ouder/zorgouder*: de ouder die een kind als hun kind opvoeden, zonder biologische ouder te zijn
- *Juridische ouder*: de ouder die door rechtsorde als moeder/vader aangewezen wordt

4.3.1 Biologische afstamming

Vroeger omschreef het recht welke kinderen wettig waren, nl. kinderen verwerkt binnen het huwelijk van hun vader en moeder. Alle andere kinderen waren onwettig (zeer discriminerend):

1. erkend onwettig kind werd alleen familie vd erkennende persoon en niet van diens familie
2. erfrecht tss onwettig kind en erkennende ouder was beperkter dan dat van wettig kind

Marckx-arrest: wet heeft de afstamming losgekoppeld van het huwelijk. De biologische afstamming is gebaseerd door de vaststelling van afstamming langs moederskant en de vaststelling van afstamming langs vaders – of meemoederskant (in geval van lesbisch koppel). Vroeger was de afstamming gebaseerd op het al dan niet bestaan van een huwelijk tussen vader en moeder van het kind.

A. Vaststelling moederschap

Als basis voor vaststelling van het moederschap geldt het criterium van bevalling: de bevallen vrouw is juridisch de moeder van het kind (= uterien moederschap). De vermelding van de naam van de moeder in de geboorteakte volstaat om de moederlijke afstamming vast te stellen (verwerping van het anonieme moederschap [art. 312 BW](#)). De regeling waarbij moederschap door bevalling bepaald wordt, impliceert dat het genetisch materiaal niet in aanmerking komt voor de moederschapsbepaling.

Als een vrouw van mening is dat ze onterecht is vermeld als bevallende vrouw, mag zij dat met alle rechtsmiddelen bewijzen door de betwisting vh moederschap binnen het jaar dat het leugenachtige karakter vd afstamming is vastgesteld ([art. 311nonies + 312, § 2 BW](#))

In uitzonderlijke gevallen kan men het kind erkennen

↳ voornamelijk wnr de naam vd vrouw die beviel niet werd vermeld in de geboorteakte in landen waar het anonieme moederschap nog bestaat

↳ indien gehuwd, moet man op de hoogte worden gesteld vd erkenning

⇒ indien het kind geen moeder heeft volgens de geboorteakte of niemand het kind erkent → gerechtelijk onderzoek (vb. kind dat in vondelingenschuif werd gelegd)

B. Vaststelling meemoederschap

Sinds 2015 kan een juridische afstammingsband ten aanzien van de meemoeder in het leven worden geroepen.

↳ vervangt vader

↳ adoptie niet langer nodig

Als gevolg van de meemoederschapsregel heeft het kind dat geboren is tijdens het huwelijk of binnen 300 dagen na ontbinding of nietigverklaring van het huwelijk, de echtgenote tot meemoeder ([art. 325/ 2, 4, 8 BW](#))

C. Vaststelling vaderschap

Er zijn 4 mogelijkheden om het vaderschap vast te stellen:

a. Man is gehuwd met bevallen vrouw

Binnen het huwelijk is de vaderschapsregel van toepassing ([artikel 315 BW](#)): de echtgenoot van de vrouw is de vader van het kind, d.w.z. kinderen geboren tijdens het huwelijk of binnen de 300 dagen na het einde van het huwelijk de echtgenoot tot vader hebben.

Afstamming vastgesteld van rechtswege, zonder enige tussenkomst van wie dan ook:

- echtgenoot is juridische vader, ook al is hij niet de biologische vader
- indien niet biologische vader kan hij juridisch vaderschap betwisten

Man van bevallende vrouw is automatisch vader van kind, ook al is hij niet de biologische vader

Deze regel geldt niet voor kinderen geboren tijdens het huwelijk, wanneer de echtgenoten reeds meer dan 300 dagen bezig waren met voorbereiding van de echtscheiding, tenzij ze bij de geboorte een gemeenschappelijke verklaring hebben afgelegd dat ze het wettelijk vermoeden van vaderschap toch tot uiting willen laten komen

Betwisting van vaderschap: (art. 318 BW) biedt de mogelijkheid het vaderschap van de echtgenoot te betwisten indien bewezen wordt dat de echtgenoot niet de biologische vader is (binnen vervalltermijn).

↳ men mag alle bewijsmiddelen gebruiken (vb. DNA onderzoek)

↳ niet mogelijk indien vader heeft toegestemd met kunstmatige afstammingstechnieken

↳ niet wnr verwekking van kind niet gevolg kan zijn van die persoon omdat die vb. gesteriliseerd of gecastreert is

- *betwisting van staat:* nr buitenwereld gedraagt ik mij normaal als vader van een kind (ook al weet jij en iedereen dat het niet u kind is mr vb. vd melkboer)

vb. delphine boël moest haar 1^e vaderschap betwisten om dan erkenning te vragen dat Koning Albert haar papa is

→ andere gevallen (art. 316bis BW)

b. Vader en moeder zijn ongehuwd

Indien vader noch moeder gehuwd zijn, kan de vaderlijke afstamming vastgesteld worden door uitdrukkelijke wilsverklaring van de vader: erkenning (art. 319 + 327 BW). Enerzijds is er de eenzijdige uitdrukkelijke wilsverklaring (vrijwillig). Anderzijds indien de biologische vader het kind niet wil erkennen, dan beschikken moeder en kind over een vordering tot onderzoek naar vaderschap.

↳ biologische vader → juridische vader als hij kind erkent

↳ indien er bloedschande is, kan vader kind niet erkennen of is onderzoek niet mogelijk (art. 325 BW)

↳ bewijs nodig → kan bij vonnis in familierechtbank worden vastgesteld → geen beroep doen op vermoeden

c. Vader gehuwd en moeder ongehuwd

Als een gehuwde man een kind wenst te erkennen bij een ongehuwde moeder, sluit een dergelijke erkenning noodzakelijkerwijze de betekenis in van zijn overspel (*a patre*). Dergelijke erkenning moet ter kennis gebracht worden van de echtgenote. (art. 319bis BW) Indien de biologische vader het kind niet wil erkennen, dan beschikken moeder en kind over een vordering tot onderzoek naar vaderschap.

↳ indien er bloedschande is, kan vader kind niet erkennen of is onderzoek niet mogelijk (art. 325 BW)

↳ gevolg is vaak dat men het 1^e kind wel wil erkennen, mr eventuele kinderen daarna niet meer

↳ vermoeden van vaderschap werkt niet → indien je zelf niet erkent zal je gedwongen worden

d. Moeder gehuwd met andere man dan vader (vader al dan niet met andere vrouw gehuwd)

Een erkenning door een andere man dan de echtgenoot van een kind geboren bij een gehuwd koppel kan niet zonder enig voorbehoud worden toegestaan (onder bepaalde voorwaarden). Dit kind heeft reeds een vader, nl. de echtgenoot van de bevallende vrouw. Het kind kan niet meer dan twee afstammingsverbanden uitwerking hebben (art. 329 BW). Indien de biologische vader het kind niet wil erkennen, dan beschikken moeder en kind over een vordering tot onderzoek naar vaderschap. Betwisting kan worden ingesteld door man die vaderschap opeist

↳ indien kind erkend door 2 personen = geslacht → enkel 1^e heeft gevolg (uitzondering meemoederschap) (art. 318, §5 BW)!!

↳ indien er bloedschande is, kan vader kind niet erkennen (art. 325 BW)

4.3.1.1 Erkenning

Erkenning is het aanwijzen van een kind als zijn/haar kind en waardoor het vaderschap en/of moederschap juridisch vastgesteld wordt. Bij meerdere erkenning van eenzelfde kind door een persoon van hetzelfde geslacht, geldt alleen de eerste erkenning (tenzij vernietigd door rechtbank).

↳ erkenning door een onbekwame is rechtsgeldig

↳ erkenning van een verwekt nog niet geboren kind is eveneens mogelijk

Erkenning gebeurt in de akte van geboorte of bij akte van herkenning

↳ erkenning voor notaris niet meer mogelijk

1. aangifte vd erkenning
2. opmaak van een akte van aangifte door ambtenaar BS
3. eigenlijke erkenning in de akte van geboorte of in afzonderlijke akte van erkenning

↳ ambtenaar BS gaat na of aan alle wettelijke voorwaarden is voldaan

↳ na onderzoek nr eventueel 'frauduleus karakter' maakt deze akte van erkenning op of weigert deze af te leveren

Voorwaarden:

- a. geldige toestemming vd erkenner
- b. toestemming van het erkende kind is als volgt geregeld:
 - Erkende kind meerderjarig of ontvoegd → kind moet vooraf toestemming geven
 - Kind tussen 12 en 18 jaar → zowel kind als ouder van kind toestemming geven
 - <12 jaar → ouder moet toestemming geven

Erkenning is verboden indien bloedschande zou vastgesteld worden (art. 321 BW)

bv. een ongehuwde man kan kind van ongehuwde zus niet erkennen.

Betwisting:

1. op grond vh ontbreken van een genetische band tss erkenner en erkende kind
2. mogelijk om nietigverklaring vd erkenning te vorderen
 - a. op grond van een wilsgebrek in hoofde vd erkenner
 - b. wegens niet-naleving van een wettelijke bepaling

⇒ binnen vervaltermijn

Onderzoek nr vaderschap/ (mee)moederschap

Wnr de afstamming noch van rechtswege tot stand kwam, noch via erkenning werd vastgelegd

↳ ouder (wiens ouderschap wel vaststaat) of kind zelf kan vermoedelijke vader/(mee)moeder dagvaarden en kan zo het vaderschap / (mee)moederschap gerechtelijk worden vastgesteld

↳ vordering moet worden afgewezen als de persoon wiens vader/(mee)moederschap wordt onderzocht niet de biologische vader/(mee)moeder is vh kind

(art. 322 + 325/9 + 314 BW)

4.3.2 Adoptie

= fictieve afstamming

= vorm van afstamming obv vonnis, waardoor ouderschap wordt gecreëerd

= geen biologische band, wel juridische afstammingsband

Adoptie moet geschieden in het hoger belang vh kind en met eerbied voor diens fundamentele rechten (art. 344-1 BW)

Nieuwe wetgeving:

- Federale overheid: eigenlijke adoptierecht + beoordeling adoptiegeschiktheid vd kandidaat-adoptanten
- Gemeenschappen: voorbereiding vd adoptie + matching tss adoptant en geadopteerde + nazorg

Kenmerken:

- volle (alle banden met oorspronkelijke familie breken) of gewone adoptie (behouden van achternaam)
- voor wetswijziging was adoptie contract dat door rechtbank moest worden gehomologeerd
 - o nu adoptie uitgesproken door rechter
- adoptanten moeten geschikt verklaard worden voor adoptie
- geadopteerde moet toestemmen vanaf zijn 12 jaar
- homoadoptie is mogelijk
- geadopteerde krijgt naam adoptant, ook voornaam kan worden gewijzigd

4.3.3 Artificiële afstamming

= filiatie ten gevolge van een technische ingreep om bevruchting en/of geboorte tot stand te brengen

↳ in-vitrofertilisatie en bewaren van gameten en embryo's mag alleen in erkende fertiliteitscentra

↳ anonimiteit vd donor in alle gevallen!

↳ juridische gevoeligheid: geen grond van betwisting mogelijk

1. Kunstmatige inseminatie

Vrouw wordt op kunstmatige wijze bevrucht met semen van een man

- *Homologe inseminatie*: vrouw wordt geïnsemineerd met semen van haar eigen man
 - o semen van man is deugdelijk, mr bevruchting lukt niet op natuurlijke wijze
- *Heterologe inseminatie*: vrouw wordt bevrucht met donorsemen
 - o semen van man is ondeugdelijk of vrouw is alleenstaande

2. In-vitro bevruchting

Eicel wordt weggenomen bij de vrouw en in proefbuis bevrucht met semen van eigen man of donor

↳ na bevruchting wordt eicel teruggeplaatst

↳ enkel bij vrouwen tot 45j

3. Embryotransfer (= eiceldonatie)

Donormoeder levert eicel die bij de vrouw wordt ingeplant en bevrucht

↳ proeven op bevruchte eicelen worden bij wet geregeld

4. Draagmoederschap

Vrouw die een kind ter wereld brengt voor een andere persoon, de vraagmoeder/vader. Genetisch materiaal kan afkomstig zijn van opdrachtgevers, vd draagouders of van donors.

↳ wettelijk niet geregeld

↳ draagmoeder is en blijft juridische moeder, men kan niet afstappen van deze regel ([art. 312 BW](#))

5. Klonen

= niet-seksuele voortplanting

Wnr men in een kernloze eicel DNA van een andere persoon inplant → nieuwkomer krijgt genetische informatie van 1 iemand

↳ reproductief klonen is verboden bij wet

4.3.4 Gevolgen van afstamming

Elk kind heeft alle voordelen die volgens de wet verbonden zijn aan de afstamming, ongeacht welke afstamming er vaststaat (vaderlijke, (mee)moederlijke) en hoe de vaststelling van afstamming tot stand kwam (van rechtswege, door erkenning of bij vonnis)

Indien een kind buiten het huwelijk werd verwerkt, zijn er sancties tegen ontrouwe echtgenoot, want erkenning vh kind buiten het huwelijk impliceert overspel

↳ leid niet perse tot echtscheiding

↳ kind mag er geen ND'en van ondervinden

Sancties:

- erkenner verliest alle VD'en die hem zijn toegekend bij het huwelijkscontract
- erkenner verliest alle in het huwelijkscontract vervatte schenkingen
- onschuldige echtgenoot kan schuldige uitsluiten uit zijn erfenis behoudens het vruchtgebruik op de gezinswoning

Gevolgen verbonden aan afstamming:

- kind krijgt naam, woonplaats en nationaliteit vd ouder
- kind heeft volwaardig erfrecht
- kind is ten allen tijde respect verschuldigd tov ouders en vice versa
- kind heeft recht op en plicht tot steunverlening
- ouderlijk gezag wordt ingericht

5 De onbekwame mens

5.1 Genots- en handelingsbekwaamheid

Rechtspersoonlijkheid: drukt zich uit in de staat, in de bekwaamheid en in het vermogen van het rechtssubject.

Genotsbekwaamheid: de mogelijkheid van een rechtssubject tot het hebben van rechten en plichten (nodig met het oog op functioneren).

= rechtsbekwaamheid

- fysieke persoon: volledig
- rechtspersonen: beperkt door specialiteitsbeginsel

Handelingsbekwaamheid: de juridische toestand van een rechtssubject waardoor het de bevoegdheid heeft zelf alle rechten uit te oefenen waarvan het titularis is.

↳ veronderstelt de genotsbekwaamheid van die rechten.

Handelingsonbekwaam: iemand die rechten heeft, maar deze niet mag uitoefenen. → uitzondering

↳ bestuur over zijn persoon/vermogen door iemand anders waargenomen (bewindvoerder).

↳ *Bewindvoering*: betrekking op bescherming vh vermogen en/of bescherming vd persoon

→ kan ook betrekking hebben op het economisch beheer en beschikkingsrecht

bv. curator van een faillissement, goederen van onbekwame persoon verkopen...

1. *Fysieke personen*: elke mens is handelingsbekwaam, waardoor hij zelf de rechten kan uitoefenen die hij bezit.

Enkel wet kan handelingsonbekwaamheid inrichten:

- a. raken de openbare orde → is niet vatbaar voor wijziging door onerlinge overeenkomst
- b. rechtssubjecten kunnen zelf geen rechtstelsel ontwikkelen waardoor zij hun bekwaamdheid verliezen

Doel: biedt zowel bescherming van de onbekwame (bv. minderjarige, geesteszieken...) en bescherming vd schuldeisers (bv. bij faillissement)

2. *Rechtspersonen*: beschikken enkel over de rechten die volgens het specialiteitsbeginsel verantwoord zijn.

In uitzonderlijke gevallen wordt een rechtspersoon handelingsonbekwaam gesteld, bv. faillissement, invereffeningstelling...

↳ kan zelf geen handeling stellen → wie mag dit doen?

↳ de daad van een rechtspersoon wordt verricht door een mens in een bepaalde hoedanigheid die

krachtens de wet of de statuten namens de rechtspersoon kan optreden = orgaan vd rechtspersoon

↳ kunnen beschikken over elektronische handtekening

5.2 Statuut van minderjarige

5.2.1 Principe

De minderjarige is de persoon die de volle leeftijd van 18 jaar niet bereikt heeft. Men wordt meerderjarig op de 18^e verjaardag, op het uur vd geboorte. Toch zijn verschillende schakelleeftijden die de ondergrens van het aansprakelijkheidsrecht, jeugdrecht en strafrecht bepaalt. Tot slot is er nog een onderscheid tussen ontvoogde en niet-ontvoogde minderjarigen.

Voor minderjarigen geldt de principiële handelingsonbekwaamheid, opgevangen door de inrichting van een gezag over de minderjarigen. Het rechtsstatuut wordt uit 3 invalshoeken bekeken:

1) Strafrechtelijke aansprakelijkheid (vanaf 18j)

Kan een minderjarige gestraft worden voor het plegen van een misdrijf (bv. diefstal, moord). Deze vraagstelling wordt bestudeerd in het strafrecht en jeugdrecht. Een minderjarige kan niet gestraft worden bij afwezigheid van strafrechtelijk toerekenbare schuld. Derhalve kan er geen gevangenisstraf opgelegd worden aan de minderjarige.

Jeugdrechter kan wel sancties opleggen: herstelrechtelijk aanbod (bemiddeling), berisping, ambulante sanctie, gesloten oriëntatie of gesloten begeleiding. → steeds beperkt in tijd

↳ enkel vanaf de leeftijd van 12 jaar, tenzij de jongere een totaal gebrek aan schuldinzicht heeft.

↳ < 12j geniet onweerlegbaar vermoeden van niet-verantwoordelijkheid

↳ kunnen wel aanleiding geven tot vrijwillige jeugdhulp of opstart van gerechtelijke jeugdhulp

↳ In uitzonderlijke gevallen kan de jeugdrechter van mening zijn dat de minderjarige (ouder dan 16 jaar) wel als volwassene voor de strafrechter mag gebracht worden.

2) Onrechtmatige daad van minderjarige

Een onrechtmatige daad kan niet gezien worden als een strafrechtelijke handeling. Verder is elke misdrijf een onrechtmatige daad, maar niet iedere onrechtmatige daad is een misdrijf! Hier stellen we de vraag of een minderjarige kan veroordeeld worden tot betalen van een schadevergoeding wanneer hij dor z'n fout schade heeft veroorzaakt.

↳ aansprakelijk zodra hij onderscheid kan maken tss goed en fout gedrag + inschatting kan maken vd gevolgen van zijn daden (rond 7j)

vb. 16-jarige kan geen contract sluiten → voogd doet dit

Het stellen van een onrechtmatige handeling is geen rechtshandeling, want rechtshandelingen zijn handelingen die specifiek rechtsgevolgen creëren. Toch zal uiteindelijk de ouder aansprakelijk zijn, want zij bezitten over het vermogen om de schuld te betalen.

3) Contractuele aansprakelijkheid

Kan/mag een minderjarige rechtshandelingen stellen m.b.t. zijn persoon en zijn goederen: kan hij zelf kopen en verkopen, kiezen nr welke school hij gaat...?

Hierbij onderscheid maken tss

- ontvoogde minderjarigen: gedeeltelijk en bijzonder handelingsbekwaam (curator)
- niet-ontvoogde minderjarigen: absoluut, algemeen en volledig handelingsonbekwaam (voogd / ouders)

5.2.2 Niet ontvoogde minderjarige

5.2.2.1 Handelingsonbekwaamheid

De wetgever stelt een bewindvoerder aan om over de persoon (minderjarige) en z'n goederen te beschikken. Hierbij zijn er 3 vormen van bewindvoering: ouderlijk gezag, voogdij, curator.

Zolang beide ouders niet overleden zijn of in de voortdurende onmogelijkheid verkeren om het ouderlijk gezag uit te oefenen, vallen de minderjarige (persoon en goederen) onder statuut van ouderlijk gezag. Een echtscheiding heeft geen invloed op het ouderlijk gezag.

↳ als beide ouders overleden zijn of in de onmogelijkheid het ouderlijk gezag uit te oefenen, dan valt de minderjarige onder de voogdij.

↳ is de minderjarige ontvoogd, dan wordt hem een curator toegewezen die hem bijstaat

De beoordeling van de handelingen, verricht door de minderjarige in strijd met zijn statuut, houdt rekening met het begrip natuurlijke onbekwaamheid van bepaalde minderjarigen en met rechtshandelingen die de minderjarige toch mag stellen. Voor minderjarigen geldt dus de regel 'handelingsonbekwaam', maar toch moet dit genuanceerd worden.

1. Natuurlijke en wettelijke onbekwaamheid

Er is een verschil tussen natuurlijke onbekwaamheid om rechtshandelingen te stellen (bv. kinderen onder de 7 jaar) en het wettelijk stelsel van handelingsonbekwaamheid (bv. 17-jarigen die wel de omvang van hun rechtshandelingen begrijpen). Er is dus een onderscheid tussen de wilsbekwame en wilsonbekwame minderjarige.

Minderjarigen die nog niet tot jaren des onderscheid gekomen zijn (beneden 7 jaar), veronderstelt de wetgever een natuurlijke onbekwaamheid m.a.w. ze kunnen geen rechtshandelingen stellen. (art. 1108 BW) Wat de minderjarige doet is volstrekt nietig. ⇔ handelingen 17-jarige zijn relatief nietig

2. Persoonlijk niet-vermogensrechtelijk optreden

Een aantal handelingen van persoonlijke aard kan de minderjarige wel verrichten (bv. huwen – mits vereiste machtigingen en toestemmingen, een kind erkennen,...). Voor sommige van deze rechtshandelingen stelt de wetgever een leeftijdsvereiste. Verder kan de minderjarige geen handelingen stellen m.b.t. uitoefening vd grondrechten.

3. Vermogensrechtelijke handelingen

In principe geldt handelingsonbekwaamheid als regel, toch zijn er 2 uitzonderingen. Enerzijds zijn er de gevallen waar een uitzondering de minderjarige toelaat bepaalde rechtshandelingen te stellen, anderzijds is er de maatschappelijke druk die een aantal uitzonderingen rechtvaardigt.

Volgende vermogensrechtelijke handelingen kan een minderjarige verrichten: daden van bewaring, sluiten van arbeidsovereenkomst, opstellen testament. Naargelang de gestelde handeling kan de minderjarige zelfstandig optreden, dan wel mits bijstand van een andere persoon.

Tot slot aanvaardt men dat de minderjarige aan het maatschappelijk leven deelneemt door het sluiten van onmiddellijk aflopende contracten, voor zover deze overeenkomen met de maatschappelijke gewoontes.

vb. als 16-jarige broodje koopt zullen ouders hier niet bij zijn

Sanctieregeling

Volgende sanctieregeling geldt m.b.t. rechtshandelingen die door de minderjarige zelf gesteld worden met miskenning vd regels van zijn onbekwaamheid:

- Indien de minderjarige handelingen heeft gesteld die enkel de voogd of de ouders mochten stellen, kan enkel de minderjarige of zijn vertegenwoordiger de nietigheid wegens onbekwaamheid instellen in geval van benadeling (art. 1305 BW). De medecontracten kan zich nooit beroepen op de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige (art. 1125, lid 2 BW).
- Heeft de minderjarige een handeling gesteld die de voogd of de ouders enkel mochten stellen met bijzondere machtiging van de vrederechter, dan kan de nietigheid zelfs zonder benadeling gevorderd worden. → wederpartij kan zich niet beroepen op nietigheid

In bovenstaande gevallen spreken we over relatieve nietigheid, d.w.z. enkel de minderjarige of zijn vertegenwoordigde kan de nietigheid vorderen en niet de tegenpartij. Vordering tot nietigheid verjaart na 10 jaar (art. 1304, lid 1 BW).

Van de minderjarige mogen enkel de prestaties teruggevorderd die hem tot voordeel gestrekt hebben. (art. 1312 BW)

5.2.2.2 Ouderlijk gezag

Ouderlijk gezag is de natuurlijke bewindvoering van de ouders over de persoon en het vermogen van hun minderjarig kind. Deze regeling is doelgericht en doelgebonden, nl. het belang van het kind.

Zolang 1 ouder in staat is ouderlijk gezag uit te voeren → ouderlijk gezag

↳ zo niet → voogdij

Verband ouders-kinderen: diegene verbonden aan kind wegens afstamming (art. 203-211 BW) & diegene die verband houden met de goederen (art. 371-387bis BW)

De uitoefening (art. 372-374 BW) van het ouderlijk gezag is als volgt geregeld:

- Leven beide ouders samen, dan oefenen ze gezamenlijk het gezag uit. T.a.v. derden te goeder trouw wordt elke ouder geacht de instemming te hebben van de andere partner
 - o 'ene ouder spreekt vr de andere'
 - o betwistingen voor familierechtbank
- Is de afstamming langs de kant van één ouder, dan wordt het ouderlijk gezag uitgeoefend door die ouder.
 - o Is een ouder overleden, dan oefent de overlevende het ouderlijk gezag uit
- Wanneer ouders niet meer samenleven
 - o Oefenen zij het ouderlijk gezag gezamenlijk uit (co – ouderschap)
 - o De rechter onderzoekt de mogelijkheid van gelijkmatig verdeelde huisvesting indien een ouder hierom verzoekt (co-verblijfschap)
- Indien geen ouders → voogd

5.2.2.2.1 Persoon

Beide ouders hebben tot plicht de zorg van het kind, d.i. levensonderhoud, opvoeding en opleiding. Indien een ouder alleen handelt, dan wordt hij t.o.v. derden te goeder trouw geacht op te treden met instemming van de andere ouder. Indien slechts één ouder het ouderlijk gezag heeft, heeft de andere ouder steeds het recht op persoonlijk contact en recht op toezicht over opvoeding van het kind.

- Levensonderhoud

Al het nodige ter beschikking stellen voor een menswaardig bestaan: huisvesting, voeding en kledij, inclusief de gezondheid van het kind. Elk van de ouder is ertoe verplicht naar evenredigheid van hun middelen bij te dragen in dit levensonderhoud. Indien ze deze verplichting niet na komen instellingen die levensonderhoud vertrekken kosten terugvorderen vd ouders. (art. 203ter BW) De verplichting tot verstrekken van levensonderhoud bestaat ook na de minderjarigheid, op voorwaarde dat het kind behoeftig is. Elke ouder draagt bij in verhouding tot z'n aandeel in de samengevoegde middelen. → gewone vs. buitengewone kosten

Om organisatie van betaling vd bijdrage vd ouders te vereenvoudigen → rechter kan ouders verplichten om 'kind-rekening' te openen

↳ hierop worden bijdragen betaald door de ouders

↳ rechter bepaalt bijdrage van elke ouder, de aan het kind toekomende sociale VD'en die op die rekening worden gestort, de ermee te betalen kosten, toezicht op de uitgaven.. (art. 203, §1 BW)

Onderhoudsbijdrage:

- a. wordt door automatische indexering ad evolutie vd levensduurt aangepast (art. 203quater, §1 BW)
 - i. behalve indien de rechter/partijen een andere formule aanwendt/overeenkomen voor de aanpassing vd bijdragen
- b. rechter kan in belang vh kind, op vraag van 1 vd ouders, de bijdrage verhogen in bepaalde omstandigheden (art. 203quater, §2 BW)
- c. bij niet nakomen van deze verplichting kan de rechter de schuldeiser vd uitkering machtigen om de inkomsten vd onderhoudsschuldenaar of andere verschuldigde geldsommen te ontvangen (art. 203ter BW)

- Opvoeding

Ouders staan in voor opvoeding vd kinderen, dwz het verschaffen vd lichamelijke, geestelijke en zedelijke vorming nodig om als volwassene in het maatschappelijk leven te functioneren. Is een eenzijdige verplichting en eindigt bij de meerderjarigheid. → nr evenredigheid vd middelen

- Tuchtiging

Naast opvoeding wordt tuchtigingsrecht gekoppeld. Ouders kunnen zo gehoorzaamheid afdwingen.

↳ *pedagogische tik*: lichte fysieke handeling die beperkt is in omvang en tijd, met de bedoeling het gedrag vh kind positief te controleren of te corrigeren → lichte vorm van geweld (vb. tik op de vingers, oorveeg..) GEEN aframmeling

↳ mag nooit lichamelijke letsels veroorzaken of het kind vernederen

- Opleiding

Opleiding houdt het verstrekken van scholing in. Deze verplichting stopt niet noodzakelijk bij de meerderjarigheid: is de aangevangen opleiding niet beëindigd bij de meerderjarigheid, dan loopt deze verplichting verder tot de normale afwerking. + zorgen vd ontplooiing vd persoonlijkheid vh kind

Het kind wiens vaderlijke afstamming niet vaststaat, kan het recht op uitkering van levensonderhoud, opvoeding en opleiding vorderen van de man die gemeenschap had met zijn moeder ten tijde van verwekking (art. 336 – 341 BW).

5.2.2.2.2 Goederen

Ouders hebben het vertegenwoordigingsrecht, wettelijk bestuur en recht van wettelijk genot. Hiervoor zijn (beide) ouders verantwoording verschuldigd. Net als 'de persoon', beheren ouders gezamenlijk de goederen en treden ze gezamenlijk op als vertegenwoordiger van het kind (art. 376 BW).

- Vertegenwoordiging

De minderjarige kan in principe niet zelf optreden om rechtshandelingen te stellen, waardoor hij vertegenwoordigd word door z'n ouder(s). Indien een minderjarige iemand voor de rechtbank wil dagvaarden, dan wordt de dagvaarding in naam door z'n ouders uitgebracht.

- Bestuur

Ouders hebben het bestuur vd goederen van hun minderjarige kinderen. Dit impliceert het beheren van goederen (vb. verhuur van onroerende goederen, geld minderjarige beleggen...).

Bestuursrecht: de ouders kunnen alle handelingen alleen verrichten. (art. 376 – 379 BW)

↳ machtiging van de vrederechter voor bijzondere maatregelen (art. 410 BW), behalve voor aanvaarding van een schenking en vertegenwoordiging in rechte. (art. 935, lid 3 BW)

↳ machtiging van de vrederechter is vereist voor zo goed als alle handelingen opgesomd in art. 410 BW (art. 378 BW) sinds wetwijziging

↳ velen zien dit als ontbreken van wantrouwen vd wetgever tov de ouders

- Genotsrecht

Beheer vd goederen vd kinderen tot meerderjarigheid of ontvoogding. Ouders krijgen opbrengsten van hun kinderen (uitgezonderd: opbrengsten van arbeid, inkomsten van goederen met uitdrukkelijke voorwaarde dat ouders geen genot van hebben, inkomsten van goederen waarvan de ouders niet mogen erven en inkomsten uit nalatenschappen). De lasten van dit genot zijn precies het verstrekken van onderhoud, opvoeding en opleiding. Genotsrecht is een persoonlijk recht van de ouders. (art. 384 BW)

- Verantwoording

Ouders zijn rekening en verantwoording verschuldigd m.b.t. bestuur over de eigendom van het kind.

Grootouders en andere personen met affectieve band (iedere persoon die dit kan aantonen te hebben) met de kinderen kunnen aanspraak maken op persoonlijk contact met kind (art. 375bis BW)

vb. broers/zussen vd grootouders indien grootouders dood

vb. iemand buiten de familie

5.2.2.2.3 Controle op ouderlijk gezag

Het is aan de rechter om te toetsen of de ouders de bevoegdheid van ouderlijk gezag gebruiken in het belang van hun kinderen. Men kan overgaan tot ontzetting uit het ouderlijk gezag wnr ouder(s) tekortkomen aan plichten en bescherming vh kind + (art. 379, lid 2 BW)

5.2.2.3 Voogdij

Wet draagt aantal personen en instellingen de taak op om in te staan voor een minderjarige, die geen enkele ouder meer heeft. De voogd staat ook in voor de minderjarige op vlak van persoon en goederen.

Ontstaan: indien (art. 389 BW)

- beide ouders overleden
- ouders wettelijk onbekend
- ouders in voortdurende onmogelijkheid zijn om ouderlijk gezag uit te oefenen
 - o ouders ontzet uit ouderlijk gezag: 'provoogdij' wordt ingericht
 - o *provoogdij*: als er maatregel is genomen obv jeugdwet
- wilsonbekwaam

De territoriaal bevoegde vrederechter is deze van de woonplaats van de minderjarige op het ogenblik van het opvallen van de voogdij (art. 390, lid 1 BW). → voogdijwoonplaats is onveranderlijk

↳ indien een vd voogdijorganen moeten worden vervangen → rechter moet functie opnieuw invullen

Organen:

- Voogd

= werkend orgaan → enige permanente orgaan samen met toeziende voogd

↳ sommige personen: kunnen geen voogd zijn, zijn ontzet of uitgesloten (art. 397-398 BW)

Kan op 2 manier aangesteld worden:

1. langstlevende ouder kan voogd aanwijzen (via testament, voor notaris of voor vrederechter)
 - a. beide ouders kunnen dit ook samen doen
 - b. na overlijden duid vrederechter deze persoon aan als voogd indien deze dit aanvaard
2. vrederechter kiest zelf voogd
 - a. elke geschikte persoon om minderjarige op te voeden en zijn goederen te beheren kan in aanmerking komen
 - b. meestal iemand uit naaste familie (art. 393 BW)
 - c. indien > 12j moet het kind worden gehoord evenals de grootouders, meerderjarige broers of zussen, tantes en nonkels (art. 394 BW)
 - d. aangewezen voogd moet akkoord zijn

⇒ eindigt bij: dood minderjarige, meerderjarigheid of ontvoogding

- Toeziende voogd

Indien voogd bloed- of aanverwant vd minderjarige → toeziende voogd komt uit andere familietak

De toeziende voogd oefent toezicht uit op de handelingen van de voogd. Verder treedt hij op ter vervanging van de voogd om te zorgen voor de belangen van de minderjarige, wanneer diens belangen in strijd zijn met die van de voogd (art. 403-404 BW).

↳ wordt aangewezen door vrederechter

- Vrederechter

Vrederechter is de hoeder van de belangen van minderjarige die zich onder voogdij bevindt.

Kan: voorlopige maatregelen bevelen, benoemt (toeziende) voogd, geeft bijzondere machtigingen aan de voogd...

De vrederechter kan zich ten volle laten informeren over de familiale situatie en leefomstandigheden van de minderjarige. (art. 391 + 410 BW)

5.2.3 Ontvoogde minderjarige

De ontvoogding is de rechtshandeling waarbij door de minderjarige een gedeeltelijke handelingsbekwaamheid verkrijgt: hij kan zelf voor zijn persoon zorgen en deels zijn vermogen zelf besturen. Zowel een minderjarige onder ouderlijk gezag als een minderjarige onder gezag van een voogd, kan worden ontvoogd.

Ontvoogde minderjarige is gedeeltelijk handelingsbekwaam ⇔ meerderjarige volledig handelingsbekwaam
De ontvoogding gebeurt ofwel van rechtswege ofwel gerechtelijk.
De minderjarige moet in elk geval min. 15 jaar zijn.

Ontvoogding van **rechtswege** geschiedt door het huwelijk van de minderjarige

↳ komt onder curatele vd meerderjarige echtgenoot

↳ indien beide minderjarig → beide onder curatele van derden (**art. 476 BW**)

↳ ontvoogding blijft bestaan na scheiding of overlijden partner

Een ontvoogding is **gerechtelijk** wanneer:

- Op verzoek van 1 of beide ouders (**art. 477 BW**)
- (Toeziende) voogd neemt initiatief voor ontvoogding als minderjarige geen ouders meer heeft
- Andere familieleden nemen initiatief
- Minderjarige zelf neemt initiatief indien ouder dan 15j → richt zich tot procureur des Konings

⇒ familierechtbank neemt altijd beslissing in belang vd minderjarige

⇒ eindigt bij: meerderjarigheid, overlijden, nietigverklaring of intrekking

Curator: wordt van rechtswege of door de jeugdrechtbank aangesteld, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van elke belanghebbende.

↳ bij curatele van rechtswege: meerderjarige echtgenoot is curator (**art. 476, lid 2 BW**)

↳ indien curator en ontvoogde minderjarige tegenstrijdige belangen hebben of curator weigert bijstand te bieden: familierechtbank duid curator *ad hoc* aan (**art. 480 BW**)

Persoon:

Ontvoogde minderjarige is meester over zijn persoon. Hij ontkomt door ontvoogding aan ouderlijk gezag.

↳ beperkingen: kan niet huwen of geadopteerd worden zonder instemming vd ouders

Goederen

Ontvoogde wordt niet langer vertegenwoordigd, mr bijgestaan

↳ handelt persoonlijk, zelfstandig, met bijstand van curator of met machtiging vd vrederechter:

- bekwaam om alleen daden van bewaring en beheer te stellen + heeft genot van zijn inkomsten
- voor bepaalde rechtshandelingen kan de ontvoogde minderjarige slechts optreden met bijstand van zijn curator
vb. wnr ontvoogde roerend kapitaal moet ontvangen of voor aanvaarden van schenkingen
- regels vd voogdij moeten worden nageleefd voor het vervreemden van onroerend goed (**art. 484 BW**)
- voor zekere gewichtige rechtshandelingen heeft minderjarige bijzondere machtiging van vrederechter nodig vb. aangaan van leningen
- bepaalde rechtshandelingen mag ontvoogde minderjarige niet stellen: kan niet door schenking over zijn goederen beschikken en kan geen nalatenschap zuiver aanvaarden + kan geen handel drijven

5.3 Geestesgebreken

= persoon die wegens gezondheidstoestand niet in staat is om belangen waar te nemen en/of die zijn veiligheid of gezondheid of die van anderen in gevaar brengt, verdient rechtsbescherming

Geestesgebreken hebben invloed op de rechtshandelingen die door de betrokkene gesteld worden, waardoor een beschermingsregeling nodig is. Bij de uitwerking hiervan: oog hebben voor ≠ maatschappelijke componenten

1. belang hechten aan de geestesdeficiënte zelf
2. rekening houden met rechtmatige belangen van derden
3. rekening houden met de bescherming van de maatschappij

Er kunnen 3 maatregelen genomen worden t.a.v. de geesteszieke:

- Bewindmaatregelen

Doel: handelingsonbekwaamheid aan de betrokkene geheel of gedeeltelijk ontnemen → betrekking op bescherming van het vermogen van de geestesgestoorde. De rechter beslist voor welke beslissingen de betrokkene bescherming en begeleiding nodig heeft van een bewindvoerder (onderscheid tussen persoon en goederen)

Men vertrekt van het principe dat elke kwetsbare persoon (= geesteszieke) hun rechten zoveel mogelijk zelf moet kunnen uitoefenen. Deze laatstgenoemde regeling voor wilsonbekwamen heeft men opgeheven en geïntegreerd in een algemeen stelsel 'voorlopig bewind':

1. buitengerechtelijke bescherming
 - a. indien een wils- en handelingsbekwame meerderjarige een voorzorgsvolmacht heeft opgesteld en deze heeft geregistreerd (art. 490 BW)
 - i. beschermingsmaatregel vangt aan op ogenblik waarop de lastgever in een gezondheidstoestand of een staat van verwisting verkeert die de maatregel rechtvaardigt → iemand zal als lasthebber voor mij optreden als ik geen verantwoorde beslissingen meer kan nemen
 - ii. inwerkingtreding vd voorzorgsvolmacht heeft geen invloed op bekwaamheid vd beschermde persoon
 1. volmacht onderworpen aan wettelijke en gerechtelijke controle
2. rechterlijke bescherming
 - a. vrederechter verklaart beschermde persoon handelingsonbekwaam voor 1 of meerdere rechtshandelingen
 - b. vrederechter stelt 1 of meerdere bewindvoerders aan die de beschermde persoon moet bijstaan of vertegenwoordigen
 - c. enkel indien buitengerechtelijke bescherming onvoldoende bescherming biedt
 - d. vrederechter bepaalt voor welke handelingen men onbekwaam is en of men al dan niet bijstand nodig heeft of vertegenwoordigd moet worden
 - e. vrederechter kan ook vertrouwenspersoon aanduiden die fungeert als tussenpersoon tss de onbekwam en zijn bewindvoerder

- Verplegingsmaatregelen

Bescherming vd persoon vd geestesgestoorde door zich op te nemen in een inrichting of verpleging ten huize.

↳ onrechtstreekse invloed op handelingsbekwaamheid

1. verpleging op eigen verzoek
 - a. mag instelling vrij verlaten
2. gedwongen verpleging
 - a. alleen tegen personen waarvan de geestelijke toestand voor henzelf of voor anderen gevaar oplevert
 - i. onaangepastheid van een persoon ≠ geestesziekte
 - b. behandeling in ziekenhuis of verpleging in een gezin
 - i. enkel indien volstrekt noodzakelijk
 - c. enkel door vrederechter bevolen
 - i. jeugdrechter voor minderjarigen

- Strafmaatregelen

Wanneer een geestesgestoorde een misdrijf pleegt, kan een internering in het belang van de maatschappij worden bevolen ter vervanging van een straf.

↳ indirecte invloed op handelingsbekwaamheid

Wnr misdrijf wordt gepleegd door een persoon die niet aansprakelijk kan worden gesteld voor zijn daden, kan hem ook geen straf worden opgelegd. Indien de betrokkene een misdaad of wanbedrijf heeft gepleegd en het risico bestaat dat hij opnieuw dergelijke feiten zal plegen, kan de rechter een interneringsmaatregel opleggen in zoverre de betrokkene op het ogenblik van de berechting aan een geestesstoornis leidt. Indien de betrokkene op

het ogenblik van de feiten aan een geestesstoornis leidt, maar hieraan niet meer lijdt op ogenblik vd berechtiging, moet de rechter de betrokkene vrijspreken.

De internering heeft enerzijds tot doel de maatschappij te beschermen en anderzijds ervoor zorgen dat aan de geïnterneerde persoon de nodige zorg wordt verstrekt die zijn toestand vereist met oog op re-integratie in de maatschappij.

De geestestoestand van een persoon heeft geen invloed op de handelingsbekwaamheid van dat rechtssubject (indien er geen rechterlijke beslissing is tussengekomen!!). Dit betekent dat hij alle rechtshandelingen (bv. sluiten van contract) zelf kan stellen, ook al word deze gezien in de maatschappij als onbekwaam, en dat deze rechtsgeldig zijn → enkel vernietigbaar op grond van **art. 503 BW**

6 De mens en zijn familiaal vermogen

6.1 Huwelijksvermogensstelsel

Indien de gehuwden geen schikkingen hebben getroffen, regelt het wettelijk huwelijksvermogensstelsel:

- Het statuut van de goederen van de gehuwden
- Het bestuur van hun vermogen

Voor het huwelijk kunnen partijen een huwelijkscontract sluiten voor een notaris (notariële akte) waarin ze zelf alles regelen.

Vermogensstatuut vd partners is volledig geregeld:

1. Boedelregeling tss partners
2. Erven tss partners
3. Schenken aan partners

Primaire regelingen

1. voor gehuwden: volledig geregeld
2. voor wettelijk samenwonenden: zeer partieel
3. voor anderen: niets

Secundaire regelingen: (door familierechter)

1. voor gehuwden: wettelijk huwelijksstelsel, eventueel gewijzigd door huwelijkscontract
2. voor wettelijk samenwonenden: gesloten overeenkomst (**art. 1478 BW**)

6.1.1 Secundair huwelijksstelsel

Het huwelijk heeft niet enkel tot gevolg t.a.v. de persoon van de echtgenoten, maar ook ten aanzien van hun vermogen. Zo komt het dat het vermogensstatuut binnen het huwelijk aangestuurd wordt vanuit twee rechtsstelsels: het primair huwelijksstelsel vanuit de regelgeving m.b.t. het huwelijk en het secundair huwelijksvermogensrecht vanuit de regelgeving m.b.t. de huwelijksvermogensstelsels.

- *Primair huwelijksvermogensrecht*: behelst de fundamentele regels die het vermogensstatuut voor elk huwelijk bepalen (**art. 212-224 BW**). De bepalingen zijn van dwingende aard
- *Secundair huwelijksvermogensrecht*: bevat wetbepalingen die van aanvullende aard of aanvullend recht. T.a.v. het secundair regime worden partijen vrijgelaten om bij huwelijkscontract een bijzondere huwelijksvermogensregeling uit te werken

Huwelijksvermogensrecht: beheert statuut vd huwelijksvermogens van beide echtgenoten, hun rechten en verplichtingen tov die vermogens en hun verhouding tov derden

↳ kader wordt vastgelegd waarbinnen vermogensbelangen van echtgenoten in de toekomst worden geregeld + waarvan de bepalingen zich opdringen aan de echtgenoten en aan derden

≈ vennootschapsrecht

vennootschapsrecht beoogt de juridische opvang vd winstgevende en verlieslatende activiteiten vd vennoten ⇔ huwelijksvermogensrecht grift zich op de huwelijks-relatie van partners aan wie in beginsel financiële betrachtingen vreemd blijven.

Huwelijksvermogensstelsels: hebben de partijen vóór het aangaan van het huwelijk geen huwelijkscontract gesloten, dan is het wettelijk stelsel op hen van toepassing, zo niet het gesloten contract.

6.1.2 Wettelijk stelsel

6.1.2.1 Samenstelling vd vermogens

- Gemeenschappelijk vermogen
 - o Actiefzijde: al datgene wat de echtgenoten TIJDENS het huwelijk hebben verdiend (arbeid & kapitaal) (art. 1405 BW)
 - o Passiefzijde: schulden vd gemeenschap = schulden die de echtgenoten samen hebben gemaakt + schulden in belang vh gezin + kosten om gemeenschappelijke inkomsten te verzekeren
- Eigen vermogen
 - o Actiefzijde: al de goederen: voor het huwelijk, *om niet* verkregen tijdens huwelijk (schenking en erfenis), door wederbelegging verkregen (art. 1399 BW) en eigen door de persoonlijke aard
 - o Passiefzijde: schulden die men is aangegaan voor of na het huwelijk

Anticipatieve inbreng: verklaring van een onroerend goed dat toekomstige echtgenoten voor het huwelijk in gelijke delen en in volle eigendom verwerven → als men trouwt behoort dit automatisch tot gem. vermogen

Problemen

- Zakelijke subrogatie
 - o toewijzing vh eigendomsrecht vd goederen tss eigen en gemeenschappelijke goederen
 - o *Gewone zakelijke subrogatie*: vergoeding die in plaats van een goed komt
 - o *Belegging en wederbelegging*: aankopen van een goed met eigen geld
 - in geval van wederbelegging in roerende goederen → bewijzen dat prijs voor meer dan helft betaald werd met eigen geld (art. 1404 BW)
- Bewijs eigen of gemeenschappelijke goederen: (art. 1399, 1402-1404 BW)
 - o *Bewijsproblemen tss echgenoten*: eigendomsbewijs mag worden geleverd door alle bewijsmiddelen en door inroepen van algemene bekendheid (art. 1399, lid 3 BW)
 - o *Bewijsproblemen ten aanzien van derden*: (art. 1399, lid 2 BW)
- Schuldeisers (art. 1409-1414 BW)
 - o *Eigen schulden*: kunnen slechts verhaald worden op EV vd echtgenoten
 - o *Gemeenschappelijke schulden*: kunnen verhaald worden op EV en op gem. vermogen
 - ↳ idem voor schulden aangegaan door 2 echtgenoten samen of door 1 echtgenoot individueel
 - ↳ beroepsschulden gemaakt met gem. vermogen → verhaal doen op EV vd verkwanselaar

Oefening – eigen vs. gemeenschappelijk?

- | | |
|---|---|
| - Een huisje in de Ardennen verkregen uit de nalatenschap van vader | E |
| - Spaargelden gespaard tijdens huwelijk | G |
| - Meubilair | G |
| - Een gezinswoning, gekocht en afbetaald tijdens het huwelijk | G |
| - Een voorhuwelijks bronzen beeldje | E |

6.1.2.2 Bestuur van de vermogens

Het begrip omvat alle bevoegdheden van genot, beheer en beschikking. (art. 1415, lid 1 BW)

- *Eigen vermogen*: Iedere echtgenoot bestuurt zijn eigen vermogen alleen, onverminderd de regels houdende bescherming van de voornaamste gezinswoning en aanwezige huisraad. (art. 1425 BW)
- *Gemeenschappelijk vermogen*: in de wet 3 mogelijkheden:

1. Afzonderlijk bestuur als hoofdregel

Als regel geldt het gelijklopend, concurrent of afzonderlijk bestuur van ieder van de echtgenoten (**art. 1416 BW**).
↳ elke echtgenoot kan onafhankelijk optreden van de andere, waarbij de niet optredende echtgenoot gebonden is door de handelingen van de andere.

↳ = *residuaire*: van toepassing in alle gevallen waarin geen ander bestuurtype is opgelegd

↳ viseert daden van dagelijks bestuur + verrichtingen mbt roerende goederen

↳ conflicten kunnen ontstaan wanneer elk van de echtgenoten m.b.t. eezelfde goed op eenzelfde ogenblik onverenigbare handelingen verricht → rechtbank beslist welke handeling gevolg zal hebben

Uitzonderingen

2. Alleenbestuur

= privaat of exclusief bestuur

Bestuursbevoegdheid komt exclusief aan één van de echtgenoten toe. Van toepassing op:

- ontvangsten eigen inkomsten
- aanschaffen van goederen in zoverre dit verantwoord is voor de uitoefening van een beroep
- noodzakelijke bestuurshandelingen bij uitoefenen eigen beroep
- geopende geld- en effectenrekeningen + gehuurde safes

3. Gezamenlijk bestuur

= cumulatief bestuur

Bestuurshandelingen waarvoor de toestemming of medewerking van beide echtgenoten vereist is. Dit is het voor:

- onroerende goederen
- afbetalingscontracten
- beschikkingen *om niet* tijdens het leven ('gekregen')

6.1.2.3 Ontbinding wettelijk stelsel

Het wettelijk stelsel wordt ontbonden door: overlijden van één van de echtgenoten, door echtscheiding of scheiding van tafel en bed, door gerechtelijke scheiding van goederen en door overgang naar een nieuw stelsel

↳ men kan hier niet van afwijken (**art. 1427 BW**).

De gerechtelijke scheiding van goederen: procedure voor de rechtbank waarbij één van de gehuwden de ontbinding van het bestaande huwelijksstelsel vraagt (**art. 1466 – 1470 – 1472 – 1473, lid 1 BW**)!

↳ kan door 1 vd echtgenoten worden gevorderd

↳ kan NIET door de schuldeisers van 1 vd echtgenoten worden gevorderd die wel bescherming geniet tegen bedrog

6.1.2.4 Vereffening en verdeling

Goederen vh gemeenschappelijk vermogen worden verdeeld (elk de helft).

- Inventaris

Echtgenoten, of langstlevende, moet schatting maken vd gemeenschappelijke roerende goederen en schulden.

↳ zo niet, kan elke belanghebbende de omvang bewijzen met alle bewijsmiddelen, zelfs algemene bekendheid (**art. 1428 BW**)

- Vereffening

≠ vermogens samenstellen, er tegoeven van ontvangen en de daarop betreffende schulden betalen

Stadia:

1. betalen van schulden voor de verdeling (activa en passiva posten worden opgesteld van alle 3 vermogens) (**art. 1439 BW**)
2. wederzijdse terugnemingen (van eigen goederen die vermengd zijn met de 2 andere vermogens) + wederzijdse vergoedingen (tss de vermogens die verrijking of verarming verschuldigd zijn)

- ↳ vergoeding verschuldigd telkens wnr EV een VD heeft gehaald uit gem. vermogen ⇔ vice versa
- ↳ meerwaarden worden in rekening gebracht (art. 1432 + 1435 BW)

3. regeling mbt overlevingsrechten en huwelijksVD'en

- Verdeling

Ieder vd deelgenoten het deel geven dat hem toekomt → verdeling vh netto-actief bij helften (art. 1445 BW)

↳ voor het overige → verdeling zoals erfrecht

↳ voorkeurrechten voor langstlevende echtgenoot

↳ de echtgenoot die een goed uit het gem. vermogen heeft weggemaakt of verborgen gehouden, verliest zijn aandeel in dat goed

6.1.3 Huwelijkscontract

De vormelijke overeenkomst tussen aanstaande echtgenoten waarbij zij zelf overgaan tot regeling van de gevolgen van hun huwelijk t.a.v. hun goederen en geldelijke belangen, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan. Het vervangt het wettelijk huwelijksstelsel.

6.1.3.1 Geldigheid

- Algemene vereisten

Gesloten huwelijkscontract mag niet strijdig zijn met de openbare orde, goede zeden, regels vh primair huwelijksstelsel, voogdij, ouderlijk gezag & wettelijke erfopvolging

- Onderlinge bedingen

Indien een huwelijkscontract dit bevat is het geheel nietig op voorwaarde dat deze clausules een essentieel onderdeel zijn

↳ indien dit niet zo is zijn enkel de verboden bedingen nietig (art. 1390 BW)

↳ indien het volledig in strijd is met grond- of vormvoorwaarden → nietig → wettelijk stelsel van toepassing

- Vormvereisten

Naleving vd vormvereisten is noodzakelijk voor totstandkoming vh contract

↳ alles contracten opgemaakt bij notariële akte

↳ 1 vd weinige vormgebonden contracten in België

- Inwerkingtreding

Op ogenblik dat huwelijk gesloten is (art. 1391 BW)

6.1.3.2 Publiciteit

Publiciteit vd huwelijksvermogensregeling om aan derden te goeder trouw te kunnen worden tegenworpen

↳ ingeschreven in het Centraal Huwelijksvereenkomstenregister

↳ registreert ook samenlevingsovereenkomsten, uitspraken van rechtbanken over huwelijks-overeenkomsten & huwelijksstelsels

↳ Centraal Testamentenregister: beperkte publiciteit → geldt niet voor eigenhandig geschreven testamenten

6.1.3.3 Veranderlijkheid

1. *Wijzigingen voor het huwelijk*: Enkel bij tegenwoordigheid en gelijktijdige toestemming vd partijen, ook diegene die bijstand hebben verleend (vb. ouders van minderjarige die gaat huwen)
 - om dit in werking te laten treden tegen derden moet dit achteraan op de originele notariële akte vh huwelijkscontract gesteld zijn
 - notaris is verplicht deze over te nemen (art. 1393, lid 2 BW)
2. *Wijzigingen na het huwelijk*: men kan zelf ander stelsel aannemen (art. 1394-1397)
 - geen beperkingen opgelegd door de wet
 - er zijn grond- en vormvoorwaarden

- wijzigingen moeten op tijd worden doorgevoerd, anders vervallen ze
- wet bepaalt wnr deze wijzigingen effect hebben

vb. wijzigen van samenstelling vd gemeenschap of vd verdeling bij ontbinding

Grondvereisten:

- beide echtgenoten moeten akkoord gaan
- wijzigingen mogen geen afbreuk doen aan belangen van gezin, kinderen of derden (art. 1395, §1, lid 2 BW)
- echtgenoten moeten wederzijdse rechten regelen
- echtgenoten moeten boedelbeschrijving laten opmaken

Vormvereisten:

- wijzigingen moeten worden vastgesteld bij notariële akte
- publicatie in het belgisch staatsblad
- wijziging zonder notariële inventaris en zonder notariële regeling vd wederzijdse rechten vd partijen (art. 1394, lid 4 BW)

Inwerkingtreding vd gevolgen: vanaf de datum van akte

↳ pas tegenwerpelijk aan derden na bekendmaking van uittreksel vd bedongen wijzigingen in Belgisch staatsblad

6.1.3.4 Gekozen stelsel

- Keuzevrijheid

Aanstaande echtgenoten die het wettelijk huwelijksstelsel niet wensen, hebben volledige keuzevrijheid voor een ander stelsel. Ze kunnen dit stelsel volledig zelf uitwerken, zonder ongeldige bedingen te bevatten. De wetgever voorziet enkele vormen waarin wordt afgeweken van het wettelijk stelsel (bv. bedongen gemeenschap, scheiding van goederen).

- Bedongen gemeenschap

Gemeenschappelijk stelsel dat identiek is of afwijkt van wettelijk stelsel

↳ kan betrekking hebben op de uitbreiding of beperking vd samenstelling vd gemeenschap en verdeling vd gemeenschappelijk vermogen

- Algehele gemeenschap

Meest verregaande vorm die zelden gebruik wordt. Het heeft geen enkel belang wie iets gekocht of betaald heeft, op wiens naam de bankrekening staat, op wiens naam de factuur staat, of men de goederen reeds bezat vóór het huwelijk of tijdens het huwelijk gekocht of geërfd heeft; alles is gemeenschappelijk. Alles wat je voor en tijdens het huwelijk had, wordt in de gemeenschap gedropt. Deze gemeenschap wordt uitgezonderd met strikt persoonlijke goederen (bv. kleren, juwelen)

- Bedingen van ongelijke verdeling

Echtgenoten hebben grote vrijheid met betrekking tot de keuze vd bedingen:

- het toekennen van een recht op vooruitneming door een voorafname van geld of goederen (art. 1457 BW)
 - een ongelijke verdeling bij de ontbinding, d.w.z. afwijken van de regel van gelijke delen. Het is zelfs geoorloofd de gehele gemeenschap toe te bedelen aan de langstlevende (art. 1451, lid 2 BW)
 - een overnamebeding ten behoeve van de langstlevende tegen schattings- prijs.
- Scheiding van goederen

In dit geval zijn er maar 2 vermogens, m.n. dat van elk van de echtgenoten (art. 1466 – 1474/1 BW):

- Iedere echtgenoot heeft bestuursbevoegdheden over de eigen goederen: het recht, genot, beheer en beschikking, onverminderd de regels die van toepassing zijn op de bescherming van de gemeenschappelijke woning en het huisraad
- Ieder van hen moet bijdragen in de lasten van het huwelijk waarvoor zij normaal hoofdelijk gehouden is

Wettelijk samenwonen:

Gevolgen tav de goederen (art. 1478 BW)

1. iedereen behoudt eigen goederen
2. rest is onverdeeld (alle goederen en inkomsten waarvan men niet de eigendom kan bewijzen)
3. partijen mogen het regelen

6.2 Familiale steunverplichtingen

Steun: wettelijke verplichting om volgens EV bepaalde behoeftige familieleden te helpen

↳ behoefte en gegoedheid nodig

↳ wederkerige verplichting

↳ in natura

↳ indien in geldsom = alimentatie

↳ tss:

- *echtgenoten*: zowel tijdens huwelijk als na overlijden (art. 205 BW)
 - o bij overlijden vd alimentatieschuldige gaan verplichtingen nr nalatenschap (art. 205bis BW)
 - ↳ max ¼ vd massa
- *ex-echtgenoten*
- *bloedverwanten*:
 - o rechte lijn: onbeperkte en wederkerige steunverplichting
 - o zijlijn: geen steunverplichting
- *aanverwanten*: beperkte steunverplichting
 - o enkel in rechte lijn en in 1^e graad (tss schoonouders en schoonkinderen)

Alimentatievorderingen: worden met verzoekschrift ingeleid voor familierechtbank vd woonplaats vd alimentatiegerechtigde (art. 1320-1322 GerW)

6.2.1 Alimentatiefonds

Familiale steunverplichtingen:

- van ouders tov kinderen
- van kinderen tov ouders
- tss partners in koppel

Probleem: alimentatieplichtige weigert of betaalt soms gwnweg niet alimentatie

↳ opl: oprichting dienst Alimentatievorderingen binnen FOD financiën

↳ schiet alimentatie voor aan alimentatiegerechtigde (max €175)

↳ vordert alimentatie terug vd alimentatieplichtige

6.3 Erfrecht

Een regeling is nodig om het vermogen van een overledene over te dragen aan één of meer levende personen. Erfrecht regelt deze overdracht en heeft een belangrijke maatschappelijke betekenis, die enkel geldt indien er niets anders geregeld is (testament)

Het erfrecht kan theoretisch gezien 3 kanten uit:

- Zuiver individualistisch

Elke erflater kan zijn nalatenschap nalaten aan wie hij wil. In België is de erflater vrij, hij kan een testament maken en behoudens enkele uitzonderingen hebben de bepalingen van het testament voorrang op het wettelijk erfrecht.

- Familiaal gericht

De nalatenschap gaat naar de familie, zonder dat de erflater daaraan iets kan veranderen.

Voorbehouden gedeelte: gedeelte vd nalatenschap dat de wetgever voorbehoudt voor bepaalde erfgenamen en waaraan de erflater niets kan veranderen.

- Sociaal gericht

Tot slot kan de nalatenschap in beginsel naar de gemeenschap gaan, om opnieuw verdeeld te worden. *Erfbelastingen:* elke nalatenschap wordt gedeeld, een deel voor de rechthebbende, en een deel voor de staat bij wijze van belasting.

Iedere Belg heeft de mogelijkheid om zelf te beslissen hoe zijn nalatenschap verdeeld moet worden, door dit kenbaar te maken in een testament (**testamentaire erfopvolging**). → zuiver individualistisch

Heeft de erflater de afwikkeling van z'n nalatenschap niet zelf geregeld, dan spreekt men van een **wettelijke erfopvolging** (erfopvolging bij versterf / erfopvolging *ab intestato*). → familiaal gericht

Het erfrecht biedt niet alleen de erflater de kans om vooraf de toedeling van zijn goederen te regelen, het garandeert de erfgeëchtigde de mogelijkheid om de nalatenschap te aanvaarden. Aanvaarden van een nalatenschap kan ook nadelen met zich teweegbrengen:

- Indien de schulden > baten, moet de erfgenaam de schulden van de overledene uit eigen zak betalen
- Indien diegene die aanvaardt een schenking had bekomen van de erflater, moet hij in beginsel (kan van afgeweken worden) deze schenking teruggeven
 - i. schenker kan dit onherroepelijk maken en dit pas terugkrijgen als ontvanger voor hem sterft en kinderloos is
- Indien de erfgenaam de nalatenschap niet nodig heeft, kan hij kiezen de nalatenschap te verwerpen, zodat de nalatenschap rechtstreeks aan nakomelingen toekomt

6.3.1 Afwijking van wettelijk erfrecht

Het wettelijk erfrecht voorziet de overgang van het vermogen van een overleden naar één of meerdere levende personen. Deze wettelijke regeling geldt enkel in de mate dat de overledene (*de cujus*) niet van het wettelijk erfrecht heeft afgeweken, dit kan door:

A. Testament

Indien de erflater een testament heeft opgemaakt, dan heeft dit voorrang op het wettelijk erfrecht. De enige beperking die er bestaat, is de regeling tot bescherming van de *reservataire erfgenamen*.

↳ indien deze er zijn kunnen deze steeds hun deel opeisen door inkorting tot het beschikbare gedeelte vd schenking te vragen

B. Schenkingen

Iedereen kan tijdens z'n leven vrij schenkingen doen (vrij beschikken van eigen vermogen). Wat men tijdens z'n leven heeft weggeschonken, komt niet meer in de nalatenschap voor. Na het overlijden kunnen de reservataire erfgenamen de schenkingen die hun voorbehouden gedeelte overtreffen, doen terugbrengen.

C. Erfstelling

Bijzondere gift van titularis mbt toekomstig nalatenschap

a. Contractuele erfstelling

Een contract over een niet-opgevalen nalatenschap. Dit is in beginsel niet geoorloofd, tenzij in een huwelijkscontract ten voordele van de aanstaande huwelijkspartners of tussen gehuwden. (art. 1082-1086 + 1093 BW)

b. Erfstelling over de hand

= *substitution fideicommissaire / fidei commissio*

Gift aan een persoon die belast wordt het geschonkene te bewaren en aan een derde door te geven.

↳ dubbele gift v/h zelfde goed, waarbij eerst begiftigde goed moet behouden en doorgeven na zijn overlijden

↳ bij wet verboden (art. 896 BW)

↳ uitzondering: geoorloofd door een ouder voor zijn kleinkinderen of door een persoon zonder afstammelingen voor de kinderen van diens broer of zus voor een beschikbaar gedeelte (art. 1048 BW)

c. Fidei-commis de residuo

Schenking aan een persoon met het beding dat wat zal overblijven bij het overlijden v/d begunstigde overgaat op een welbepaalde persoon.

↳ geen bewaringsplicht

D. Ascendentenverdeling

= ouderlijke boedelverdeling

Rechtshandeling waarbij ascendenten op bindende wijze hun nalatenschap verdelen tss alle erfgenamen.

↳ in vorm van schenking of testament (art. 1075-1080 BW)

6.3.2 Openvallen

De enige oorzaak waardoor de nalatenschap kan openvallen, is de natuurlijke dood van een fysiek persoon (art. 718 BW). De erfenis valt open op de plaats waar de erflater zijn woonplaats had op het ogenblik van zijn overlijden, ongeacht de plaats waar hij is gestorven. Deze woonplaats bepaalt de territoriaal bevoegde rechtbank m.b.t. geschillen omtrent nalatenschap (art. 627, 3° GerW). Om te kunnen erven moet de erfgenaam in leven zijn op het ogenblik dat de nalatenschap openvalt (art. 725 BW). Het reeds verwekte kind wordt geacht te bestaan en kan enkel erven als het later levend en levensvatbaar ter wereld komt.

Onwaardig om te erven (art. 727, §1 BW)

6.3.3 Erfopvolging

6.3.3.1 Gebruikte begrippen

Regelmatische erfopvolgers: bloedverwanten en langst levende echtgenoot v/d erflater

↳ bezitten 'saisine' v/d goederen v/d erflater

↳ worden van rechtswege in bezit gesteld v/h vermogen v/d overledene

Onregelmatische erfopvolger: belgische staat

↳ moet de inbezitstelling vragen ad regelmatische erfgenamen of ad rechtbank indien deze er niet zijn (art. 724 BW)

- **Erflater**: de overleden persoon (cuius)
- **Nalatenschap** het vermogen van de erflater
- **Erfenis**: nalatenschap gezien vanuit het standpunt van de verkrijger
- **Erfgerechtigde**: hij die geroepen wordt tot een nalatenschap
- **Erfgenaam**: hij die de nalatenschap aanvaardt

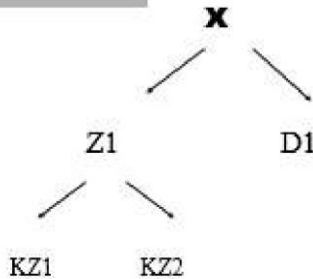
Graad: de afstand in bloedverwantschap: elke generatie is één graad (art. 735 BW).

- *Rechte lijn*: rekent zvl graden als er generaties zijn tussen de personen
vb. een kind in verhouding tot zijn vader in de eerste graad en in verhouding tot zijn grootvader in de tweede graad
- *Zijlijn*: worden de graden bepaald door het getal van de generaties, te rekenen van de ene bloedverwant tot aan de gemene stamvader, die slechts eenmaal geteld wordt, en vervolgens van deze stamvader tot aan de andere bloedverwant (bv. broers Jos en Pol zijn bloedverwanten in de tweede graad: er is één generatie van Jos naar de gemeenschappelijke vader, en een tweede generatie van de gemeenschappelijke vader tot Pol).

Lijn: noemt men een opeenvolging van graden, waarbij personen afstammen hetzij de ene van de andere, hetzij van een gemeenschappelijke stamvader.

- Rechte lijn: de opeenvolging van personen die de ene van de andere afstammen
- Zijlijn: de opeenvolging van graden die niet van elkaar, maar van een gemene stamvader afstammen

X-Z1: één graad
Z1-D1: twee graden
X-Z1-KZ1: rechte lijn
Z1-D1: zijlijn



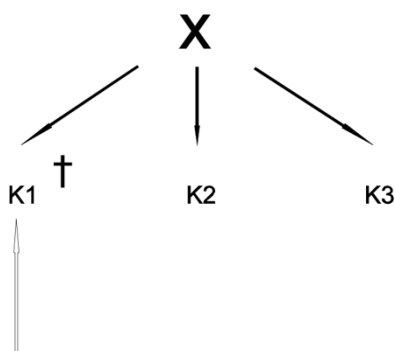
Orde: groep van erfgenamen die, samen genomen, andere erfgenamen uitsluiten of die door andere erfgenamen, als groep genomen, worden uitgesloten.

- *Eerste orde:* de afstammelingen (kinderen, kleinkinderen...) van de overledene (art. 745 BW)
- *Tweede orde:* de broers en zussen van de overledene en hun afstammelingen. Indien de ouders of één van hen nog leven, worden deze aan de tweede orde toegevoegd (art. 748 + 751 + 753 BW)
- *Derde orde:* de ascendenten. Tot deze orde behoren vader en moeder (wnr overledene geen broers of zussen heeft), groot – en overgrootouders...
- *Vierde orde:* de gewone zijverwanten tot in de vierde graad, dit zijn de ooms en tantes en hun afstammelingen

De duidelijk en eenvoudige regels m.b.t. de orden, meer bepaald dat een eerdere orde andere erfgenamen uitsluit, gaat niet meer op sinds de langst levende echtgenoot een regelmatige erfgenaam is geworden. De langst levende echtgenoot wordt door geen enkele orde uitgesloten en treedt samen als erfgerechtigde aan met de nuttige orde.

6.3.3.2 Plaatsvervulling

Plaatsvervulling: vindt plaats wnr een erfgerechtigde vooroverleden is of wnr deze onwaardig is om te erven of wnr deze de nalatenschap verwerpt. Indien erfgerechtigden zelf niet erven omdat zij vooroverleden zijn of gelijktijdig overleden, onwaardig zijn of de nalatenschap verwerpen, kunnen hun erfgenamen in hun plaats komen. Door plaatsvervulling nemen de afstammelingen van een erfgerechtigde zijn plaats in en worden zij in zijn graad tot de nalatenschap geroepen (art. 739 BW).



KK1 KK2 KK3

vullen de plaats van K1 in

Bv. X komt te sterven en heeft 3 zonen, geen broers of ouders. We spreken over rechte lijn. De 1^e zoon heeft zelf ook 3 zonen

Basis: Elke zoon krijgt 1/3 van de nalatenschap

→ STEL: 1^e zoon is gestorven voor X

↳ normaal krijgen 3 zonen elk 1/3 vd erfenis van X

↳ nakomelingen van K1 nemen plaats in van vooroverleden vader en komen op gelijke voet met hun nonkels → 1^e graad

↳ K2 en K3 krijgen elk 1/3 vd erfenis

↳ overige 1/3 wordt verdeeld over kinderen van K1

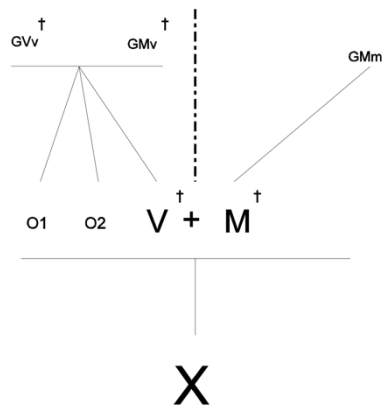
Verder wordt de erfenis verdeeld bij **hoofde of bij staken**. Dit wil zeggen dat de erfenis in zoveel delen wordt gesplitst, als er personen zijn die in aanmerking komen om te erven (bv. 10 erfgenamen = 10 gelijke delen)

- *Verdeling bij staken:* de nalatenschap verdeeld wordt in familietakken of staken.
 - o elke familietak is een staak.
 - o binnen elke staak wordt bij hoofde verdeeld.

- *Verdeling bij hoofde*: indien alle erfgerechtigden in de eerste graad erven.
 - o zodra er plaatsvervulling is of indien de erfgenamen zich niet in de eerste graad bevinden, geschiedt de verdeling van de erfenis bij staken.
 - o elke staak of familietaak ontvangt het deel

Kloving (deling): de nalatenschap in wordt twee delen verdeeld, een vaderlijke en een moederlijk deel vanaf de 3^e orde. Binnen elk deel zal dan bij staak of bij hoofde worden verdeeld.

- *Gewone kloving*: wnr enkele ascendenten en/of verdere zijverwanten tot nalatenschap komen
- *Kleine kloving*: wnr halfbroers of halfzussen tot nalatenschap komen
 - o bloedverwanten in zijlijn erven niet wnr de overledene een langstlevende echtgenoot nalaat (art. 754/1 BW)



Kloving doet zich voor bij de verdeling van de nalatenschap wanneer er enkel erfgenamen zijn van de derde of vierde orde. Door het beginsel van kloving is het mogelijk dat erfgenamen van een kloof van de vierde orde toch erven, terwijl er in de andere kloof erfgenamen zijn van de derde orde.

vb. vader en moeder van erflater X zijn dood

↳ nalatenschap wordt gesplitst in 2 delen: 1 voor moederszijde en 1 voor vaderszijde

↳ de verdere verdeling geschiedt binnen elke kloof

6.3.3.3 Bloedverwanten

Volgende beginselen beheersen de verdeling van de nalatenschap tussen bloedverwanten:

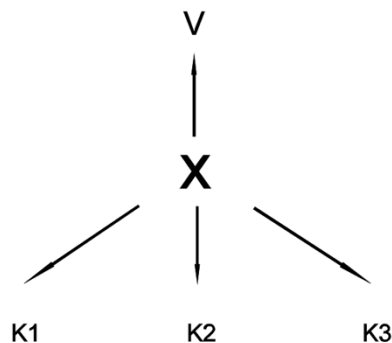
- De erfgenaam van een eerdere orde sluit de erfgenamen van een verdere orde uit (art. 731 + 745 BW)
- Binnen iedere orde erft de dichtste in graad (art. 734 + 746 BW)
- Treden meerdere erfgenamen op in dezelfde orde en in dezelfde graad, dan verdelen zij de nalatenschap onder elkaar in gelijke delen (art. 741 + 745, lid 2 + 746, lid 2 + 753, lid 3 BW)

A. Eerste orde

De afstammelingen van de erflater (en eventueel hun afstammelingen = de descendenten). Zodra er één erfgerechtigde is in deze orde, sluit deze orde alle andere bloedverwanten uit. Staan de descendenten allen in de eerste graad, dan erven zij bij hoofd, anders bij staken.

↳ stiefkinderen erven niet van hun stiefouder

↳ geen onderscheid tss man & vrouw of tss eerst & laatste geborene



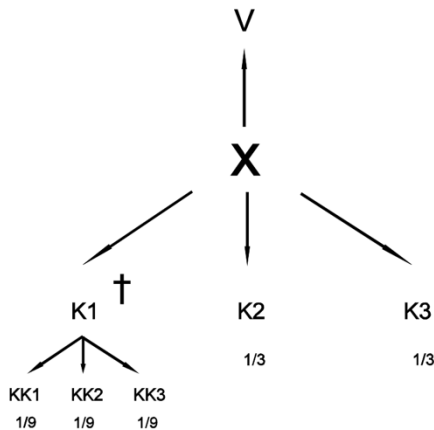
vb. erflater X laat 3 kinderen na

↳ kinderen behoren tot eerste graad en sluiten alle andere orden uit

↳ vader V zal niks erven

↳ omdat ze alle erfgenamen uit zelfde graad zijn, erven ze 'in hoofde'

↳ erfenis wordt gelijk verdeeld: elk 1/3

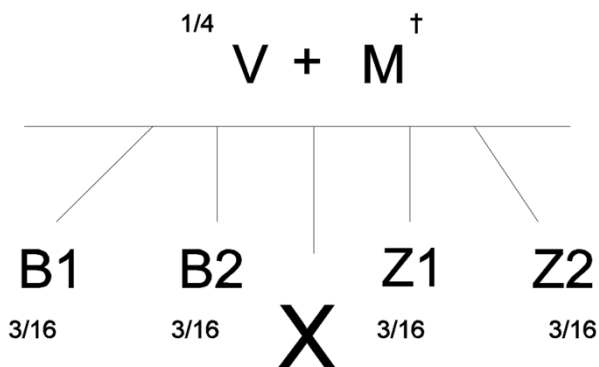


STEL: oudste zoon vooroverleden voor X
 ↳ normaal krijgen 3 zonen elk 1/3 vd erfenis van X
 ↳ nakomelingen van K1 nemen plaats in van vooroverleden vader en komen op gelijke voet met hun nonkels → 1^e graad
 ↳ omdat ze alle erfgenamen uit zelfde graad zijn, erven ze 'in hoofde'
 ↳ K2 en K3 krijgen elk 1/3 vd erfenis
 ↳ overige 1/3 wordt verdeeld over kinderen van K1

B. Tweede orde

Indien de overledene geen kinderen of andere afstammelingen nalaat, wordt de tweede orde tot de nalatenschap geroepen. De tweede orde bestaat uit de broers en zussen (of hun afstammelingen) van de erflater. Is er een lid van de tweede orde aanwezig, dan worden de vader en moeder van de erflater in deze orde opgenomen, m.a.w. de tweede orde is een gemengde orde: het zijn de personen waarmee de erflater onder hetzelfde dak heeft gewoond.

Verdeling: de ouders die in de tweede orde tot nalatenschap geroepen werden, hebben elk recht op een vast deel van de nalatenschap, namelijk ELK $\frac{1}{4}$. De rest van de nalatenschap wordt verdeeld tussen de broers en of zussen. Is één van de ouders overleden, dan wordt dat $\frac{1}{4}$ deel gevoegd bij dat van de broers en of zussen (art. 751-752 BW)



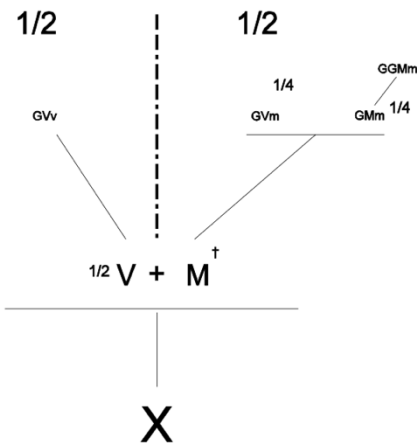
vb. erflater laat vader, 2 broers en 2 zussen achter
 ↳ vader V ontvangt eerst zijn vaste deel: $\frac{1}{4}$
 ↳ overige $\frac{3}{4}$ verdeeld over 4 broers en zussen

C. Derde orde

Indien de overledene geen afstammelingen of bevoorrechte zijverwanten achterlaat → de ascendenten (ouders, grootouders...). Belangrijk om te weten, de leden die tot de derde orde behoren, zijn reservataire erfgenamen (NIET die vd tweede orde).

↳ ouders in deze orde als erflater geen broers of zussen achterlaat

Verdeling: door kloving, d.w.z. dat de nalatenschap verdeeld wordt in 2 gelijke delen: een vaderlijke en moederlijke lijn. Binnen elke lijn krijgt de dichtste graad het erfdeel. Zijn er erfgerechtigden in dezelfde graad, dan wordt het deel per hoofde verdeeld.



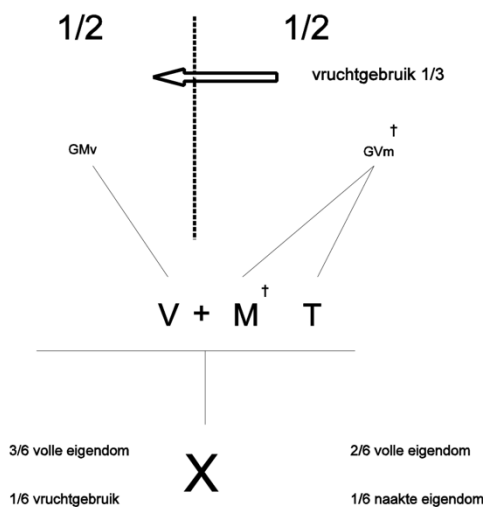
vb. elke ouderszijde krijgt de helft

↳ binnen elke lijn erft de dichtste in graad

* *langs vaderskant*: overlevende vader ontvangt volledige helft, grootvader ontvangt niks

* *langs moederskant*: moeder is overleden dus krijgen grootouders samen de andere helft: elk 1/4

Zijn er in één lijn ascendenten (3^e orde) en in de andere lijn enkel gewone zijverwanten (4^e orde), dan kunnen de ascendenten enkel rechten laten gelden op hun kloof, zijnde de helft van het vermogen van de erflater. De andere helft komt toe aan de naaste bloedverwanten van de andere lijn, hier de gewone zijverwanten.

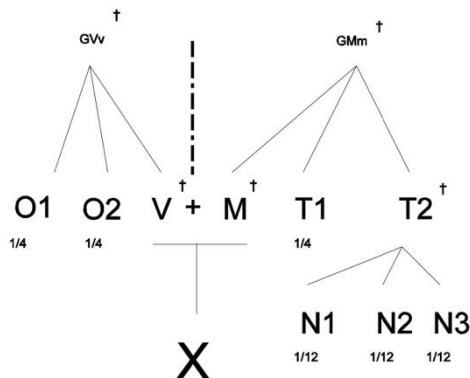


Indien vader of moeder van de overledene in samenloop komen met gewone zijverwanten van de andere kloof, krijgt vader of moeder naast zijn/haar deel van de nalatenschap (1/2) ook nog 1/3 in vruchtgebruik van het deel dat aan de zijverwanten toevalt (art. 754 BW).

vb. vader komt in samenloop met gewone zijverwante vd 4^e orde (tante) vd andere lijn

↳ vader krijgt vruchtgebruik op 1/3 van wat tante toekomt

D. Vierde orde



Indien de overledene alleen gewone zijverwanten nalaat. In de 4^e orde is het erfrecht beperkt tot de vierde graad.

Zijn er in één van beide kloven noch bloedverwanten in de opgaande lijn, noch in de zijlijn, dan wordt de helft van de nalatenschap die normaal aan deze kloof zou toegekomen zijn, verdeeld onder de nog in levende zijnde erfgenamen van de andere lijn, die aldus alles erven (art. 755 lid 2 BW).

Een erflater laat na:

– langs vaderszijde: twee ooms (O¹ en O²);

– langs moederszijde: een tante (T¹) en drie nichtjes (N¹, N² en N³).

Na toepassing van het klofingsprincipe komt de helft van de nalatenschap toe aan:

– de gewone zijverwanten langs vaderszijde: elke oom (O¹ en O²) ontvangt een vierde;

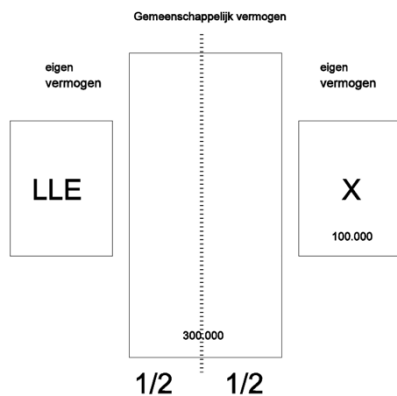
– de tante T¹ en de nichtjes (N¹, N² en N³) langs moederszijde. De nichtjes komen op bij plaatsvervulling voor hun vooroverleden moeder (T²). De tante (T¹) krijgt één vierde, elk nichtje krijgt een twaalfde.

6.3.3.4 Langstlevende echtgenoot

Regelmatische erfopvolger: langstlevende echtgenoot

↳ komt in aanmerking: man of vrouw van de erflater op voorwaarde dat de echtgenoten noch uit de echt, noch van tafel en bed gescheiden zijn (m.a.w. enkel voor gehuwden).

Bij overlijden van een van de echtgenoten moet de gemeenschap die tussen hen bestond eerst worden vereffend en verdeeld. De nalatenschap van de eerst overledene bestaat uit z'n eigen vermogen en zijn deel in de gemeenschap. De langstlevende echtgenoot kan je niet onterven.



Verdeling: Ongeacht welke erfgenamen samenlopen met de langstlevende, deze krijgt met uitsluiting van alle anderen, het recht op huur van de gemeenschappelijke woning (art. 745bis, §3 BW). Verder wordt het erfrecht van de langstlevende echtgenoot bepaald door de vraag met wie hij samenloopt in de nalatenschap. De wetgever maakt een drievoudig onderscheid:

a. Langstlevende alleen

Indien er geen andere erfgenamen aantreden, verkrijgt de langstlevende echtgenoot recht op vruchtgebruik en de gehele nalatenschap in volle eigendom. (art. 745bis, §1 BW) Meer bepaald:

- door het vooroverlijden van de echtgenoot wordt de huwgemeenschap ontbonden en ontvangt de langstlevende in beginsel de helft van de gemeenschap, zijnde het eigen aandeel van de gemeenschap na de verdeling.
- de nalatenschap van de overledene bestaat enkel uit de andere helft van de gemeenschap en eigen goederen van de overledene. De langstlevende ontvangt in volle eigendom deze nalatenschap van de eerst overledene.

⇒ langstlevende echtgenoot (LLE) ontvangt €250.000 in volle eigendom

b. Langstlevende en afstammelingen

In geval van samenloop met de kinderen vd erflater (1^e orde) heeft LLE recht op vruchtgebruik vd gehele nalatenschap vd overledene

Afstammelingen hebben gedurende het leven vd langstlevende echtgenoot alleen recht op blote eigendom van hun erfdeel

Gehele nalatenschap:

1. goederen die nog in nalatenschap aanwezig zijn
 - uitzondering: legaten (schenkingen) die zijn toegekend
2. goederen die door inkorting terug nr nalatenschap komen
3. goederen waarop langstlevende een wettelijk vruchtgebruik geniet (art. 858bis BW)

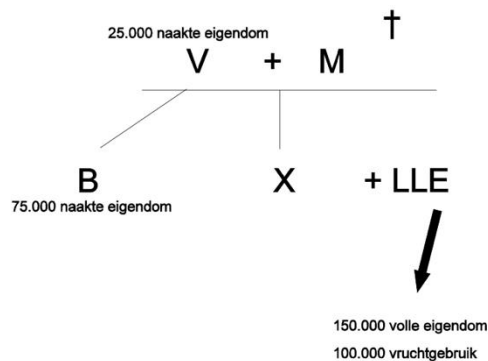
⇒ langstlevende echtgenoot beheert vroegere vermogen en geniet de inkomsten ervan

⇒ indien 2 kinderen ontvangen zij elk 125.000 blote eigendom, langstlevende echtgenoot ontvangt 250.000 vruchtgebruik

c. Langstlevende en andere bloedverwanten

In geval van samenloop met erfgeëchtigden van 2^e orde of 3^e orde, heeft LLE recht op volle eigendom vñ deel vñ overledene in de gemeenschap en vruchtgebruik vñ eigen goederen vñ eerste overledene.

In geval van samenloop met erfgeëchtigden vñ 4^e orde, heeft LLE recht op alles in volle eigendom



vb. LLE komt in samenloop met andere erfgenamen dan afstammelingen vñ erflater (V & B)

↳ LLE krijgt:

* volle eigendom vñ goederen die tot X zijn aandeel behoorden vñ gemeenschappelijk vermogen

* blote eigendom gaat nr 2^e orde (vader krijgt ¼ & broer krijgt overige ¾), vruchtgebruik van EV van X gaat nr LLE

X laat naast zijn echtgenote (LLE) een broer (B) en zijn vader (V) na.
De nalatenschap wordt als volgt verdeeld:

d. Omzetting vñ vruchtgebruik

Betekent dat de blote eigendom en het vruchtgebruik herenigd worden voor de termijn vñ vruchtgebruik verstreken is → goederen worden opnieuw verhandelbaar

↳ gebeurd tegen betalen van prijs of toewijzen van een goed

Wie de omzetting mag vragen: (art. 745quater BW)

- a. samenloop LLE – gemeenschappelijke kinderen
 - a. kunnen dit beide vragen
- b. samenloop LLE – niet-gemeenschappelijke kinderen
 - a. kunnen dit beide vragen, indien dit gebeurd uiterlijk op het ogenblik vñ formuleren vñ aanspraken in de procedure van gerechtelijke vereffening-verdeling
 - ↳ nadien kan de de omzetting worden gevorderd voor rechter
- c. samenloop LLE – andere bloedverwanten
 - a. langstlevende echtgenoot: kan dit eisen binnen 5j na openvallen nalatenschap
 - i. rechter kan toewijzing volle eigendom enkel weigeren indien dit belangen van een onderneming of beroepsarbeid ernstig zou schaden
 - b. andere erfgenamen: kunnen omzetting tegen LLE enkel vorderen indien rechter dit bilijk acht

Omzetting vñ vruchtgebruik op woonhuis en huisraad gelden:

- a. kan niet zonder toestemming LLE
- b. recht op omzetting is persoonlijk
- c. recht op omzetting kan LLE niet ontnomen worden

Indien alle partijen meerderjarig zijn en akkoord gaan → regelen omzetting en prijs onderling

↳ waarde vñ vruchtgebruik berekenen is moeilijk

↳ rekening houden met leeftijd vruchtgebruiker & gemiddelde rentevoet over laatste 2j vñ lineaire obligaties waarvan maturiteit = levensverwachting vñ vruchtgebruiker

Indien iemand minderjarig is of niet iedereen akkoord → familierechtbank beveelt omzetting en stelt prijs vast

6.3.3.5 Wettelijk samenwonenden

De wettelijk samenwonenden krijgen, ongeacht welke erfgenaam in samenloop komt, het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tot gemeenschappelijk verblijfplaats diende, de aanwezige huisraad, alsook het recht op huur daarvan (art. 745octies BW).

Indien er geen erfgenamen zijn → nalatenschap 'erfloos' → vervalt aan de Staat. (art. 768 BW)

geen reserve
↳ kan ontnomen worden
↳ ik kan langstlevende samenwonende onterven

6.3.4 Niet-opengevallen nalatenschap

Er wordt een verbod opgelegd op het sluiten van erfovereenkomsten, tenzij de wet dit toelaat. (art. 1100/1 + 1100/7 BW) Nieuwe uitzondering: invoering van een globale erfovereenkomst tss ouders en kinderen.

Globale overeenkomst: overeenkomst waarbij 1 of beide ouders met alle vermoedelijke erfgenamen in de rechte neerdalende lijn een overeenkomst sluiten die het bestaan vastlegt van een billijk evenwicht tss de vermoedelijke erfgenamen.

↳ toestemming heeft tot gevolg dat meerderjarige erfgenamen verzaken aan de mogelijkheid om een vordering tot inbreng en/of inkorting in te stellen mbt de VD'en die in de erfovereenkomst zijn opgenomen.

6.3.5 Aanvaarding en verwerping (art. 774-775 BW)

e. Zuivere aanvaarding

De wilsuitdrukking van de erfgerechtigde die zijn aanspraken op de nalatenschap zonder enig voorbehoud aanvaardt, de goederen zonder meer in ontvangst neemt en ze vermengt met z'n eigen goederen als definitieve eigenaar ervan.

Dient niet uitdrukkelijk te geschieden: kan stilzwijgend plaatshebben wnr de persoon een daad stelt die noodzakelijk zijn bedoeling om te aanvaarden insluit, en die hij slechts in zijn hoedanigheid van erfgenaam kan verrichten.

De erfgenaam is definitief eigenaar geworden van hetgeen hem uit de nalatenschap toevalt, met terugwerkende kracht tot op de dag dat de erfenis is opgevallend (art. 777 BW) Hij is definitief schuldenaar voor zijn deel in de schulden van de nalatenschap.

- Verwerping

De erfgerechtigde heeft z'n wil te kennen gegeven de nalatenschap niet te aanvaarden, omwille van diverse redenen (bv. deficitaire nalatenschap, behoud van vroeger ontvangen schenking, doorgeven van erfenis aan volgende generatie, om eigen schuldeisers te benadelen, minder erfbelastingen betalen door het aantal erfgenamen te vergroten). Verwerping gebeurt via verklaring t.o.v. notaris (authentieke akte). (art. 784 BW)
↳ wordt binnen de 15 dagen volgende op de akte geregistreerd in Centraal Erfrechtregister

Gevolgen: Erfgerechtigde wordt geacht nooit erfgerechtigd te zijn geweest (art. 785 BW)

f. Aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving

Middenweg tussen zuivere aanvaarding en verwerping. Wnr men onzeker is over de omvang van het actief. De erfgerechtigde aanvaardt de nalatenschap, maar is enkel bereid schulden van de nalatenschap te betalen tot de omvang van de hem toekomende activa (je zal nooit meer in de schulden moeten bijdragen dan dat er actief is, dus in het slechts geval break-even).

↳ scheiding van EV's (EV van overleden en van erfgerechtigde)
↳ verplicht voor nalatenschap aan minderjarig (art. 410, §1, 5° BW)

Aanvaarding onder voorrecht gebeurt via verklaring bij notaris (authentieke akte) die wordt geregistreerd in het Centraal Erfrechtregister (art. 793 BW)

Om te vermijden dat goederen van nalatenschap worden vermengd met goederen EV → inventaris vd nalatenschap opmaken (art. 1175-1184 GerW)

6.3.6 Vereffening en verdeling

Terugbrengen: terugplaatsing in de te verdelen massa van al wat een erfgenaam vd overledene bij wijze van voorschot op zijn erfenis heeft ontvangen. → teruggeven van alle schenkingen die de overledene tijdens zijn leven aan de erfgenaam heeft gdn (art. 821 BW) en van alle schulden die de erfgenaam heeft tegenover de massa (art. 859 BW)

↳ niet-erfgenamen moeten niet overgaan tot inbreng

↳ giften aan LLE zijn niet aan inbreng onderworpen (art. 858bis, §1 BW)

Inkorten: Alle schenkingen en legaten waarbij het voorbehouden gedeelte overschreden werd, moeten worden ingekort tot het beschikbare gedeelte

6.4 Giften

6.4.1 Algemene beginselen

De rechtshandeling waarbij een persoon een goed of recht kosteloos en uit vrijgevigheid overdraagt (om niet) aan een persoon die aanvaardt. Een gift moet voldoen aan drie vereisten:

1. overdracht van zaak of recht (geen dienst)
2. zaak of recht moet 'om niet' worden overgedragen (geen tegenprestatie of ruil)
3. moet uit vrijgevigheid geschieden (verkoop van een goed tegen veel te lage prijs ≠ gift)

Een gift kan geschieden onder levenden (= schenking), maar kan ook gebeuren bij versterf (= legaat bij testament)

Schenking vs. legaat (testament)

- Schenking is contract ⇔ legaat is eenzijdige rechtshandeling
- Schenking is onherroepelijk ⇔ legaat is steeds herroepbaar tot moment van overlijden
- Schenking mag enkel tegenwoordige goederen bevatten ⇔ een legaat zowel tegenwoordige als toekomstige goederen

6.4.1.1 Bekwaamheid

Schenken kan onderliggende verhouding verbergen die ongeoorloofd is. Daarbij geven geschonken goederen aan de begiftigden preciaire rechten: soms is herroeping mogelijk, soms is er verplichting tot terugbrenging en soms wordt schenking ingekort

↳ ALLE personen kunnen beschikken en verkrijgen

Bekwaamheid om te beschikken:

↳ gezond van geest zijn, rechter bepaalt vr welke handelingen iemand handelingsonbekwaam is

↳ > 16j → uitzonderingen (art. 903-904 BW)

Onbekwaam om te verwerven 'om niet'

↳ diegenen die nog niet bestaan → tijdstip van verwekking cruciaal (art. 906 BW)

↳ onbepaalde personen

↳ verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid

6.4.2 Beperkingen

Er doet zich een beperking mbt giften: omvang vd gift (beschikbare gedeelte) en wijze vd gift (verbod van erfstellingen over de hand)

6.4.2.1 Beschikbaar gedeelte

Het recht vd titularis om volledig vrij over de componenten van z'n vermogen en over z'n nalatenschap te kunnen beschikken. → voor zowel 'om niet' als *onder bezwarende titel*

↳ Hierop bestaat één uitzondering, nl. in het voordeel van bepaalde erfgenamen (bevoorrechte of reservataire erfgenamen) kunnen bepaalde beperkingen ingesteld worden: voorbehouden gedeelte.

Beperking enkel voor 'om niet' handelingen (schenkingen tijdens leven of legaten in testament) en hebben pas effect na overlijden

↳ de vaststelling of een bepaalde persoon al dan niet giften heeft gedaan die het beschikbaar gedeelte overtreffen, wordt gedaan na z'n overlijden. Na het overlijden van een persoon wordt z'n vermogen samengesteld. Dat vermogen bestaat uit:

- Alle goederen en vorderingen, die de overledene ten tijde van overlijden bezat
- Verhoogd met alle door hem gedane schenkingen

Op basis van deze berekening wordt bepaald of een schenking tijdens het leven het beschikbare deel overschrijdt en dus het voorbehouden deel aantast. De begiftigde moet het deel dat het beschikbare overtreft afstaan voor verdeling onder reservataire erfgenamen.

Inkorting treedt ook op indien de erflater in zijn testament legaten vermaakt heeft die het beschikbare deel overtreffen. Deze legaten zullen niet uitgevoerd worden in zoverre zij het voorbehouden deel van de reservataire erfgenamen aantasten.

6.4.2.2 Reservataire erfgenamen

- Afstammelingen

Het aantal kinderen heeft geen enkele impact op het voorbehouden gedeelte: het reservataire gedeelte is steeds de helft vd nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen

- Ascendenten

Het reservataire gedeelte van bloedverwanten in opgaande lijn is afgeschaft. Ascendenten hebben wel een onderhoudsvordering op de nalatenschap indien er behoefte is. 2 voorwaarden:

1. erflater moet kinderloos zijn
2. ascendent moet aantonen dat hij behoeftig is op ogenblik vd overlijden of behoeftig wordt als gevolg vd overlijden

⇒ ¼ vd nalatenschap voor moederlijke lijn & ¼ vd nalatenschap voor vaderlijke lijn

- Langstlevende echtgenoot

LLE heeft keuze tss: (art. 915 BW)

1. *Abstracte reserve*: het vruchtgebruik op de helft vd goederen vd nalatenschap (art. 915bis, lid 1 BW)
2. *Concrete reserve*: vruchtgebruik slaat op de gezinswoning (onroerend goed waarin de echtgenoten hun laatste echtelijke verblijfplaats hadden) en op het daarin aanwezige huisraad. (art. 915bis, lid 2 BW)
= preferentiële goederen
 - a. Indien de woning en het huisraad de helft van de nalatenschap overtreffen, wordt het voorbehouden deel van de echtgenoot dus groter dan het vruchtgebruik op de helft van de nalatenschap.

LLE kan geen inkorting opeisen van giften die de overledene uitgevoerd heeft voor het huwelijk met de LLE

LLE kan geen inkorting opeisen vd voorhuwelijkse schenkingen die door de afstammelingen zou worden gevorderd
↳ vruchtgebruik op de gezinswoning is niet voorbehouden, mr wordt proportioneel aangerekend op het voorbehouden deel vd afstammelingen en op het beschikbaar gedeelte

Erflater kan LLE wel onterven bij testament als men > 6 maand feitelijk gescheiden leeft

6.4.3 *Schenking*

De schenking is een vormelijk contract waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet ten voordele van de begiftigde, die ze aanneemt (art. 894 BW). Uitzondering van onherroepelijk karakter (art. 951 BW) → overlijden van begiftigde = ontvanger vd schenking.

1 vd weinige rechtshandelingen die vormgebonden zijn in België

↳ slechts rechtsgeldig indien het tot stand komt met zekere pleegvormen

↳ notarieel geschrijft als bewijs vd schenking en geldigheid

drietal pleegvormen:

1. opstellen van akte door notaris (authentieke akte) → onder levenden (art. 931 BW)
 2. 2^e formele vereiste enkel voor schenkingen van roerende goederen
 - a. toevoegen van begrotende staat (beschrijving met schatting) ondertekend door schenker en begiftigde
 3. aanvaarding van aanbod moet uitdrukkelijk worden vermeld (art. 932 BW)
- ⇒ bij overlijden in testament = legaat

6.4.3.1 Uitzonderingen

Waarbij gestelde vormvereisten niet in acht genomen:

- Gift van hand tot hand

De handgift is een gift van roerende goederen, die kunnen overgedragen worden door afgifte en die door de schenker aan de begiftigde ter hand worden gesteld. Het feit dat de schenker roerende voorwerpen in het bezit geeft aan degene die hij wil begiftigen, volstaat om deze als eigenaar ervan te doen doorgaan

vb. persoonlijke afgifte of overhandiging van baar geld of van roerende voorwerpen, zoals een gouden uurwerk.

- Geveinsde schenkingen.

Onder de vorm van een andere overeenkomst om de schenking te verbergen. Indien geen regelen van openbare orde geschonden worden, is een dergelijke schenking geldig als de vormen van de geveinsde akte worden nageleefd.

vb. schenking van een onroerend goed geschiedt onder de vorm van een akte van verkoop waarin wel een prijs bedongen wordt die echter niet betaald wordt en waarvan kwijting gegeven wordt alsof hij wel betaald was (een verdoken schenking).

- Onrechtstreekse schenking

Verrijking van de begiftigde die het resultaat is van een andere rechtshandeling dan een schenking.

vb. sluiten van een levensverzekering in het voordeel van iemand, komt in feite neer op een schenking van de betaalde premies.

- Gebruikelijke schenkingen.

Een gebruikelijke schenking is een schenking waarvan maatschappelijk wordt aangenomen dat ze, gelet op de concrete situaties, niet in notariële vorm geschiedt.

vb. storting van een bedrag van €250, aan de actie Broederlijk delen, Artsen zonder grenzen, ...

Inbreng: voorschot op erfenis

↳ gelijkheid

Inkorting: buiten erfdeel

↳ ongelijkheid (reserve) → mogelijkheid om stuk terug te geven

vb. ik schenk bouwgrond aan 1 of 3 kinderen meer dan 5j voor mijn dood

↳ als voorschot op erfenis

↳ geen rekening houden met reserveregels → ik wil gelijkheid, ik ga mijn andere 2 kinderen niet onterven

Schenken kan iedereen maar soms is er voorbehouden gedeelte en zijn belastingrechten zeer verschillend

Voorbehouden gedeelte: regels gelden vanaf

- a. bij schenkingen: na overlijden van schenker
- b. bij legaten: bij overlijden testamentmaker

6.4.3.2 Onherroepelijkheid

Regel dat schenker op gedane schenking niet kan terugkomen:

- a. men kan geen toekomstige goederen schenkingen doen
- b. men kan niks schenken onder last voor de begiftigde om toekomstige schulden vd schenker te betalen
 - a. begiftigde verkrijgt zijn gift niet 'om niet' → hij betaalt ze

Uitzonderingen:

1. herroeping vd algehele schenking, wnr de begiftigde de voorwaarden niet vervult waaronder zij gdn is
 - a. schenking is niet noodzakelijk volledig 'om niet' gdn (art. 953-954 BW)
2. herroeping wegens ondankbaarheid vd begiftigde
 - a. enkel in geval van erge feiten
vb. aanslag op leven vd schenker
3. bepaalde categorie schenkingen die altijd herroepelijk zijn (art. 1096 BW)

6.4.4 Testamenten

Het testament is een akte, waarbij de erflater (voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn), over het geheel/deel van z'n goederen beschikt. Een testament kan steeds herroepen worden door een later testament. (art. 895 BW)
Een testament heeft altijd voorrang boven erfrecht, behalve indien rekening moet gehouden worden bij voorbehouden deel (reserve).

Erflater (testateur): diegene die beschikt

Legataris: begiftigde

Legaat: het bij testament geschonkene

Testament: eenzijdig, toekomstig, herroepelijk en persoonlijk

Soorten:

- Eigenhandig testament

Testament dat geheel met de hand door de testamentmaker is geschreven. Het is het meest eenvoudig en vormvrij testament, maar kan problemen doen rijzen voor de vindbaarheid na het overlijden en is fraudegevoelig.
↳ garandeert volledig de vertrouwelijkheid.

- Notarieel testament

Testament door een notaris geschreven op het dictee van de erflater. Goede bewaring wordt gegarandeerd door de notaris, o.m. door de opname in het Centraal Testamentenregister. Deze vorm van testament is weinig fraudegevoelig.

- Internationale vorm

Testament dat opgemaakt wordt door de testateur of een ander persoon, waarvan de erflater in tegenwoordigheid van twee getuigen en een notaris verklaart dat het zijn testament is en het testament in hun aanwezigheid ondertekent.

Geldigheidsvereisten:

1. testamenten moeten geschreven zijn
2. eenzelfde testamentenakte mag niet de wilsbeschikking van meerdere personen bevatten
= verbod van conjunctieve testamenten (art. 968 BW)

Voor elk soort testament eigen vereisten:

1. *Eigenhandig geschreven testament*
 - a. volledig met de hand vd testateur geschreven
 - b. gedagtekend
 - c. ondertekend
⇒ zijn voorgeschreven op straf van nietigheid (art. 970 BW)

2. *Notarieel testament*

- a. moet worden verleden voor 1 notaris met 2 getuigen of voor 2 notarissen (art. 972 BW)

3. *Testament in internationale vorm*

- a. verklaring en ondertekening moet geschieden in aanwezigheid van 1 notaris en 2 getuigen
- b. onderaan op elk blad ondertekend

6.4.4.1 Inhoud

Beschikkingen (legaten) met betrekking tot goederen vd overledene

Legaat: VD dat bij testament wordt gdn aan persoon die overledene zelf aanduid

↳ mag waarde vh beschikbare gedeelte niet overschrijden

- Algemeen legaat

Uiterste wilsbeschikking waarbij de erflater aan 1 of meer personen de algemeenheid van de goederen geeft (art. 1003 BW). De algemene legataris verkrijgt van rechtswege het bezit van de goederen en draagt bij in het passief. Indien in een testament twee personen als algemene legatarissen worden aangewezen, krijgt men elk de helft van de nalatenschap indien beiden nog in leven zijn. Indien 1 van hen overleden is, dan krijgt de enig overblijvende alles.

- Legaat onder algemene titel

Betrekking op een abstract gedeelte van de goederen van de erflater (art. 1010 BW). Er zijn verschillende manieren om een legaat onder algemene titel te formuleren: door vermaking van een bepaald gedeelte van alle goederen, alle onroerende goederen of een bepaald gedeelte van alle roerende goederen.

De legataris onder algemene titel heeft geen roeping tot de gehele nalatenschap, mr is toch een soort erfgestelde. De legataris onder algemene titel moet slechts voor een overeenkomstig deel in de schulden en lasten bijdragen.

- Legaat onder bijzondere titel

Alle legaten die geen algemeen legaat of geen legaat onder algemene titel zijn, zijn bijzondere legaten. In principe zijn het legaten van 1 of meer bepaalde voorwerpen (art. 1010, lid 2 BW)

Uitzondering: ook van bepaalde categorie goederen

vb. het legaat van een som geld, van een uurwerk, van een huis, van alle huismeubelen, van alle boeken, van alle beurswaarden, enz. .

De bijzondere legataris moet geen schulden of lasten dragen die het patrimonium van de erflater als een algemeenheid bezwaren

Voor de inbezitstelling van het bijzonder legaat moet de afgifte steeds worden gevraagd (art. 1014 BW).

Herroeping: testament vervangen door ander testament is altijd mogelijk

↳ kan vrijwillig of gerechtelijk, uitdrukkelijk of stilzwijgend

Uitdrukkelijk: indien de wilsbeschikking uitdrukkelijk voorkomt in later testament of akte van herroeping

Stilzwijgend: door een nieuw en strijdig testament (art. 1035-1036 BW) of door vervreemding vd reeds bij testament vermaakte zaken (art. 1038 BW)

Gerechtelijk: indien dit door rechter gebeurt wegens niet-ervulling vd voorwaarden waaronder legaat gedaan werd (art. 1046 BW) of wegens ondankbaarheid vd legataris (art. 1047 BW)

EXTRA

Berekening erfbelasting

	rechte lijn echtgenoot samenwonenden	broers zusters	derden
0,01 € tot 50.000,- €	3 %		
50.000,- tot 250.000,- €	9 %		
meer dan 250.000,- €	27 %		
0,01 tot 35.000,- €		25 %	25 %
35.001,- tot 75.000,- €		30 %	45 %
meer dan 75.000,- €		55 %	55 %

Berekening schenkbelasting

onroerende goederen	Rechte lijn	
	Partners	Anderen
0,01 – 150.000 EUR	3%	10%
150.000-250.000 EUR	9%	20%
250.000-450.000 EUR	18%	30%
450.000 - ...	27%	40%
roerende goederen	rechte lijn echtgenoot	anderen
	3 %	7 %

Deel 3: Vorderingsrechten

Er is een onderscheid tussen zakelijk recht en vorderingsrecht. Het zakenrecht geeft de titularis een rechtstreekse macht op een zaak. Verder is het een gesloten systeem, d.w.z. enkel rechten die de wetgever voorziet. Bij vorderingsrecht moet je iets vragen van/aan iemand anders = open systeem

1 Begrip, soorten, modaliteiten

1.1 Begrippenkader

Een verbintenis wordt vaak verward contracten en overeenkomsten. Verder spelen de begrippen schuldeiser en schuldenaar een belangrijke rol in het verbintenissenrecht.

Verbintenis

Rechtsband waardoor één of meer personen gehouden zijn tot een prestatie tegenover één of meer andere personen. Deze prestatie kan bestaan in een geven (vb. diamant), een doen (vb. een concert in een zaal) of een laten/niet-doen (vb. verbintenis om op een huis geen hypotheek te vestigen). Er is een obligatoire verhouding tussen de partijen, nl. een schuldeiser en schuldenaar. De schuldeiser kan van de schuldenaar vorderen dat hij een prestatie levert. De schuldenaar moet een prestatie leveren. De partijen kunnen over en weer elkaars schuldeiser en schuldenaar zijn.

Overeenkomst

Leidt tot een verbintenis van zodra er een wilsovereenstemming is tussen beide partijen. Een overeenkomst vormt dus een bron van verbintenissen. In een overeenkomst leggen de partijen hun juridisch afdwingbare rechtsband of obligatoire verhouding vast. Een wilsovereenstemming bij een eenzijdige rechtshandeling bestaat niet, want er is geen wil.

Contract

Contract is deelverzameling vd overeenkomst. Het onderscheid tussen contract en overeenkomst is nihil, maar kan als volgt geïnterpreteerd worden: het contract is de overeenkomst die de verbintenis in leven roept.

vb. persoon A koopt een auto bij persoon B. Wat betreft de levering van de wagen heeft persoon A een vorderingsrecht (= schuldeiser) en is persoon B schuldenaar. Wat betreft de betaling van de wagen is persoon B schuldeiser en persoon A schuldenaar.

Schuldenaar en schuldeiser

De schuldenaar is de partij op wie de verplichting rust: hij die iets moet geven, iets moet doen of iets niet mag doen. (passief)

De schuld is datgene waartoe de schuldenaar gehouden is.

De schuldeiser is de partij in het voordeel van wie de verplichting bestaat. De schuldeiser kan van de schuldenaar vorderen dat hij zijn prestatie levert. (actief)

De schuldvordering is de schuld gezien vanuit het standpunt van de schuldeiser.

Open systeem

In tegenstelling tot zakenrecht is het verbintenissenrecht een open systeem. In een open systeem staat de vrijheid van de rechtssubjecten om zelf vorm te geven aan hun verbintenissen centraal. De vrijheid van de partijen is beperkt, omdat de regels van openbare orde en goede zeden gerespecteerd moeten worden (bv. bescherming huurder en consument) (art. 6 BW) → wetgever heeft aanvullende rol

Dwingend recht: relatieve nietigheid (wie mag er van afwijken en wnr)

Openbare orde: absolute nietigheid

- niet statisch begrip
- goede zeden
- juridische grondslagen waarop economische en morele orde vd maatschappij rust

1.2 Soorten van verbintenissen

1.2.1 Geven, doen en laten (niet-doen)

Een verbintenis om iets te geven verplicht de schuldenaar ertoe een zakelijk recht, een vordering of intellectueel recht op een roerend of onroerend goed over te dragen. Een verbintenis om iets te doen heeft een handeling tot voorwerp. Een schuldenaar moet zich onthouden van een handeling indien hij ertoe verbond om iets niet te doen. vb. overdragen van eigendomsrecht van een auto

1.2.2 Middelen –, resultaat – en garantieverbintenissen

De schuldenaar van een middelen- of inspanningsverbintenis moet naar best vermogen handelen om zijn verbintenis na te komen. Hij heeft er zich enkel toe verbonden om de normale zorgvuldigheid aan de dag te leggen om het met zijn verbintenis beoogde resultaat te bereiken.

↳ als de schuldenaar het beoogde resultaat niet bereikt → schuldeiser moet aantonen dat schuldenaar niet 'nr beste vermogen' heeft gehandeld indien hij deze aansprakelijk wil stellen

vb. geneeskundig contract

Bij een resultaatverbintenis heeft de schuldenaar zich er toe verbonden een welbepaald resultaat te bereiken. Behoudens overmacht, begaat de schuldenaar een contractuele wanprestatie indien hij het beoogde resultaat niet bereikt.

↳ schuldeiser moet enkel aantonen dat beloofde resultaat niet werd bereikt om de schuldenaar aansprakelijk te stellen

↳ schuldenaar kan zich enken bevrijden door bewijs van overmacht te leveren

vb. aannemer van bouwwerken: verbintenis om huis te bouwen

Met een garantieverbintenis belooft de schuldenaar een welbepaald resultaat te bereiken, zonder dat de schuldenaar zich op overmacht kan beroepen. De wil van de partijen is doorslaggevend om uit te maken welk soort verbintenis de partijen zijn aangegaan.

1.2.3 Natuurlijke verbintenis

= geldige verbintenis die niet gerechtelijk kan worden afgedwongen, maar eerder als een morele plicht op de schuldenaar drukt. De schuldenaar die vrijwillig een natuurlijke verbintenis uitvoert, kan het betaalde niet terugvorderen (art. 1235, lid 2 BW).

vb. verbintenis om een verjaarde schuld te betalen.

1.3 Modaliteiten van verbintenissen

1.3.1 Regel van deelbaarheid

Een verbintenis verbindt niet steeds slechts 1 schuldenaar aan 1 schuldeiser. Meerdere schuldenaren kunnen gehouden zijn tot één en dezelfde schuld, net als meerdere schuldeisers éénzelfde schuldvordering kunnen

hebben. In beginsel is een verbintenis (schuld – schuldvordering) deelbaar onder de verschillende schuldenaren of schuldeisers. De verbintenis wordt gesplitst in zoveel delen als er partijen zijn.

Afwijking op de regel van deelbaarheid: ondeelbaar, hoofdelijk of in solidum

1.3.2 Ondeelbare verbintenis

Een verbintenis kan ondeelbaar zijn uit haar aard of strekking of omdat de partijen dat zo overeenkwamen. Het louter uitspreken van ondeelbaarheid volstaat niet om de ondeelbaarheid van de verbintenis tot gevolg te hebben. Een verbintenis is ondeelbaar uit haar aard of strekking indien het voorwerp van een verbintenis onmogelijk in verschillende delen kan worden gepresteerd (art. 1217 BW) vb. de leveringsverbintenis van een levend paard.

Actieve ondeelbaarheid: verbintenis ondeelbaar aan de zijde vd schuldeiser

Passieve ondeelbaarheid: verbintenis ondeelbaar aan de zijde vd schuldenaar

↳ belang ondeelbaarheid: dat erfgenamen van schuldenaar van ondeelbare verbintenis elk gehouden zijn tot geheel vd schuld (art. 1222-1223 BW)

↳ erfgenamen vd schuldeiser van ondeelbare schuld kunnen elk de uitvoering vd schuld vorderen (art. 1224, lid 1 BW)

1.3.3 Hoofdelijke verbintenis

De regel is dat een verbintenis niet hoofdelijk is en dat elke schuldeiser of schuldenaar slechts tot beloop van zijn deel gerechtigd/gehouden is. Een verbintenis kan hoofdelijk zijn zowel wat betreft de schuldeisers als de schuldenaren.

Bij hoofdelijkheid tussen schuldeisers kan elke hoofdelijke schuldeiser vorderen dat hun gezamenlijke schuldenaar de gehele verbintenis uitvoert (*actieve hoofdelijkheid*). Eenmaal de schuldenaar gepresteerd heeft, zullen de hoofdelijke schuldeisers onderling moeten verrekenen.

Bij hoofdelijkheid tussen schuldenaren kan de schuldeiser de terugbetaling van de gehele schuld aan elk van de hoofdelijke schuldenaren vragen (*passieve hoofdelijkheid*). Na betaling door één van de schuldenaren zullen de schuldenaren onderling moeten verrekenen.

↳ indien 1 schuldenaar ingebreke wordt gesteld of er wordt gestuit op verjaring ten aanzien van 1 vd schuldenaren, moeten de anderen hier voor opdraaien

Een verbintenis kan enkel hoofdelijk zijn indien de partijen het uitdrukkelijk hebben bedongen, indien de wet erin voorziet (bv. 10-jarige aansprakelijkheid van architect en aannemer) of indien het gewoonrecht de hoofdelijkheid bepaalt (bv. handelaars gaan gezamenlijke schuld aan).

↳ hoofdelijkheid wordt niet 'vermoed' (art. 1202 BW)

1.3.4 Verbintenis in solidum

Niet wetgever, maar rechtspraak heeft gehoudenheid in solidum in leven geroepen als reactie op beperkte bronnen van hoofdelijkheid.

vb. indien éénzelfde schade wordt veroorzaakt door samenlopende fouten van verschillende personen. (= niet-hoofdelijk)

Hoofdgevolg: elke schuldenaar is voor het geheel gehouden en mag de schuldeiser gelijk welke schuldenaar voor het geheel aanspreken. Eenmaal één schuldenaar de gehele schuld heeft betaald, zal hij met de andere schuldenaren moeten intern verrekenen. (= hoofdelijk)

↳ niet bijkomend gevolg van hoofdelijkheid

↳ ingebrekestelling of stuiting vd verjaring ten aanzien van 1 schuldenaar gelden niet ten aanzien vd andere schuldenaren

1.3.5 Verbintenis onder voorwaarde of met tijdsbepaling

De voorwaarde of tijdsbepaling zijn een modaliteit van de verbintenis (art. 1168 t.e.m. 1188 BW).

- *voorwaarde*: een **onzekere** en toekomstige gebeurtenis waarvan de uitvoering of uitdoving van een verbintenis afhangt
↳ wnr gebeurtenis reeds heeft plaatsgehad, mr aan partijen op het ogenblik van contractsluiting onbekend was
- *tijdsbepaling*: een **zekere** en toekomstige gebeurtenis waarvan de uitvoering of uitdoving van een verbintenis afhangt.

Een voorwaarde of tijdsbepaling kan een ontbindend effect hebben. Er is dan sprake van een verbintenis onder ontbindende voorwaarde of met een ontbindende tijdsbepaling. Zolang de toekomstige gebeurtenis ('onzeker' bij voorwaarde, 'onzeker' bij tijdsbepaling) zich niet heeft voorgedaan, is de verbintenis geldig en opeisbaar. Zodra de toekomstige gebeurtenis zich voordoet, wordt de verbintenis geacht nooit te hebben bestaan, behoudens andersluidende overeenkomst

vb. ik verkoop u dit schilderij onder de ontbindende voorwaarde dat de schilder niet overlijdt binnen de 5 jaar vanaf vandaag. Indien de schilder nog leeft na die 5 jaar → verkoop definitief. Indien hij sterft voor het 5^e jaar → koop ongedaan

Een voorwaarde of tijdsbepaling kan ook een opschortend effect hebben. Zolang de toekomstige gebeurtenis zich niet heeft voorgedaan, bestaat de verbintenis, maar is ze niet opeisbaar. Zodra de toekomstige gebeurtenis zich voordoet, wordt de verbintenis opeisbaar.

vb. Ik kom vanaf maandag bij u werken indien mijn huidige WG mijn ontslag onmiddellijk aanvaardt. De verbintenis om maandag te komen werken, is pas opeisbaar indien de huidige WG het ontslag onmiddellijk aanvaardt.

Geldigheidsvereisten: opschortende voorwaarde mag NIET zuiver potestatief zijn in hoofde vd partij

↳ *zuiver potestatief*: indien het uitsluitend afhangt vd wil van 1 vd partijen of de onzekere toekomstige gebeurtenis zich zal voordoen.

Als de schuldenaar van een verbintenis door zijn wil kan bepalen of zijn verbintenis al dan niet opeisbaar wordt, heeft die schuldenaar zich slechts verbonden indien en wnr hij dat zelf wil → schuldeiser is overgelaten aan de wil vd schuldenaar → nietig

⇒ zuiver potestatieve voorwaarde aan de zijde vd schuldeiser is wel geldig

⇒ eenvoudige potestatieve voorwaarde aan de zijde vd schuldeiser en gemengde voorwaarde zijn geldig

↳ voordoen van onzekere gebeurtenissen hangen af vd wil vd schuldenaar + andere externe factoren

vb. 'ik verkoop u mijn huis als ik zin heb' → nietig

= verbintenis onder zuiver potestatieve opschortende voorwaarde die enkel afhangt vd wil vd schuldenaar (verkoper)

vb. 'ik verkoop u mijn huis als ik eerst een ander huis heb gevonden' → geldig

= vervulling vd verbintenis is niet louter afh vd wil vd schuldenaar, mr ook van externe factoren

1.3.6 Cumulatieve en alternatieve verbintenissen

Een verbintenis kan verschillende voorwerpen hebben.

- *cumulatieve (conjunctieve) verbintenis*: heeft meerdere prestaties als voorwerp, die de partijen als ondeelbaar beschouwen. → ≠ prestaties zijn cumulatief uit te voeren
- *alternatieve verbintenis*: schuldeiser moet zich tevreden stellen met de uitvoering van één van de meerdere prestaties die het voorwerp van de verbintenis van de schuldenaar vormen.
↳ verschillende prestaties waarvan de schuldenaar er slechts één hoeft uit te voeren om bevrijd te zijn (**art. 1189-1190 BW**)
vb. ik verkoop een hond uit het nest, naar keuze van de verkoper

1.3.7 Verbintenis onder schadebeding

Er wordt een forfaitaire schadevergoeding vastgelegd voor het geval de schuldenaar de verbintenis niet nakomt (partijen komen op voorhand de omvang van de vergoeding vast zodat er later na eventuele niet-naleving geen discussie kan zijn). Een rechter kan de forfaitair vastgelegde schadevergoeding verminderen indien deze kennelijk

overdreven is in verhouding tot de potentieel voorzienbare schade op het ogenblik van de contractsluiting (art. 1231 BW) → enkel matigen, niet vernietigen

Overeenkomst tss onderneming en consument: overdreven schadebedingen ten nadele vd consument → in elk geval onrechtmatig en op vordering vd consumente vernietigbaar (art. VI.83, 24° WER)

↳ consument zit vaak in zwakke positie om te onderhandelen → daarom juridisch compenseren

2 Bronnen van verbintenissen

Het is belangrijk om een verbintenis (de rechtsband) te onderscheiden van de bron van die verbintenis. De bron van een verbintenis werpt de vraag op naar hoe de rechtsband is ontstaan. Zo is een overeenkomst één van de bronnen waaruit een verbintenis voortvloeit.

In de publiekrechtelijke sfeer: verbintenis kan ontstaan door 'administratieve rechtshandeling' = eenzijdige, uitvoerbare rechtshandeling gesteld door orgaan vd uitvoerende macht

↳ voor de burger: bron van verbintenissen

vb. belastingaanslag, wegcode

In de privaatrechtelijke sfeer: voornaamste bronnen van verbintenissen zijn de overeenkomst en de onrechtmatige daad (OD). Een verbintenis uit onrechtmatige daad ontstaat in de regel omdat iemand schade veroorzaakt door zijn fout.

Zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en vermogensverschuiving zonder oorzaak zijn 3 bronnen waarbij een verbintenis ontstaat uit een rechtsfeit, zonder dat er enige rechtshandeling of onrechtmatige daad is van de schuldenaar. Deze 3 bronnen worden ook 'oneigenlijke' of 'quasi' contracten genoemd.

2.1 Verbintenis uit eenzijdige wilsuiting

Een verbintenis kan ontstaan uit een eenzijdige wilsuiting, m.a.w. zonder dat een andere partij moet tussenkomen, laat staan die wilsuiting moet aanvaarden. Een persoon kan zich eenzijdig, door middel van een rechtshandeling, tot een bepaalde prestatie verbinden. Deze toepassingen zijn niet uitdrukkelijk geregeld in het BW, toch zijn er een aantal toepassingen van dergelijke verbintenissen (bv. erkenning kind). Naast de wet kan ook een overeenkomst tot een verbintenis leiden uit eenzijdige wilsuiting. Een overeenkomst kan aan één of beide partijen de bevoegdheid toekennen om eenzijdig een rechtshandeling te stellen. Zo kan overeenkomst toelaten dat een partij eenzijdig de overeenkomst opzegt

Verbintenis verbindende kracht kent louter als gevolg van een eenzijdige wilsuiting

vb. een aanbod om een overeenkomst te sluiten: een verkoper is door zijn aanbod gebonden

2.2 Zaakwaarneming

Er is sprake van zaakwaarneming van zodra een persoon vrijwillig, maar niet uit vrijgevigheid of eigen belang, de belangen van een ander persoon in het belang van die persoon (ongeacht het kennen van diens identiteit) waarneemt, omdat de meester van de zaak daartoe tijdelijk niet in staat is (art. 1372 – 1375 BW).

Zaakwaarnemer: persoon die belangen waarneemt

Meester van de zaak: wiens belangen worden waargenomen

De zaakwaarnemer moet de belangen vd meester vd zaak behartigen en handelt zoals een goede huisvader dat zou doen. (art. 1374 BW) Eenmaal de zaak begonnen, moet de zaakwaarnemer de de zaakwaarneming voortzetten en voltooien tot op ogenblik waarop meester vd zaak zijn eigen belangen opnieuw kan behartigen. Op het einde van de zaakwaarneming moet de zaakwaarnemer rekenschap geven van de sommen die hij terugvordert van de meester van de zaak (art. 1372, lid 2 + art. 1993 BW). De meester van de zaak is verbonden door de verbintenissen die de zaakwaarnemer in zijn naam is aangegaan. Verder moet hij de zaakwaarnemer schadeloosstellen voor de aangegane verbintenissen, net als alle noodzakelijke uitgaven. (art. 1375 BW)

vb. persoon herstelt huis vd buurman dat beschadigd is (= belang vd buurman) na stormweer in diens afwezigheid

2.3 Onverschuldigde betaling

Een persoon die bij vergissing een betaling of een andere prestatie ontvangt die hem niet toekomt, is verplicht om terug te geven wat hij ten onrechte ontving (**art. 1235, lid 1 + 1376 t.e.m. 1381 BW**). Er moet sprake zijn van een betaling die 'onverschuldigd' is, namelijk er bestaat geen rechtsgrond (de schuld bestaat niet of is reeds nagekomen, betaling is niet gebeurd aan werkelijke schuldeiser, betaling is bij vergissing niet gebeurd door werkelijke schuldenaar)

↳ betaling mag niet voortvloeien uit: wet, rechterlijke uitspraak, overeenkomst, eenzijdige wilsuiting of natuurlijke verbintenis

Persoon die onverschuldigde betaling heeft verricht heeft recht om dit terug te vorderen vd ontvanger (**art. 1376 BW**), tenzij de ontvanger als gevolg vd betaling zijn titel vernietigd heeft (**art. 1377, lid 2 BW**)

2.4 Vermogensverschuiving zonder oorzaak

Deze bron van verbintenis doet zich voor als een vermogensbestanddeel van de ene persoon overgaat naar het vermogen van een andere persoon, zonder dat daarvoor een juridische oorzaak kan worden aangetoond. De verbintenis om de vermogensverschuiving ongedaan te maken, vloeit voort uit het algemene rechtsbeginsel dat niemand ongerechtvaardigd zich mag verrijken ten koste van een ander. Hier ligt de billijkheid (redelijkheid) aan de basis, niet de wet.

Toepassingsvoorwaarden:

1. verarming van ene vermogen heeft geleid tot
2. verrijking van ander vermogen
3. zonder dat er juridische oorzaak bestaat voor vermogensverschuiving
4. voorts geen wettelijke basis kan dienen voor de vordering tot teruggave van het overgedragen vermogensbestanddeel

vb. 2 bouwpercelen liggen naast elkaar, en er ontstaat een fout t.g.v. misverstand in het leveringsadres van het bouw materiaal. Hierdoor wordt een vermogen verarmd en verrijkt

Juridische oorzaak indien vermogensverschuiving obv

- overeenkomst
- wet
- rechterlijke beslissing
- natuurlijke verbintenis
- eigen wil vd verarmde

Vordering op grond van vermogensverschuiving zonder oorzaak → subsidiair karakter

↳ verarmde kan dit slechts instellen wnr hij over geen enkel andere vorderingsmogelijkheid beschikt

3 Verbintenis uit overeenkomst

De overeenkomst is één van de voornaamste bronnen van verbintenissen. Een overeenkomst is een meerzijdige rechtshandeling die berust op een wilsovereenstemming tussen meerdere partijen met als doel het ontstaan, wijzigen of uitdoven van een verbintenis of rechtsband.

3.1 Totstandkoming van overeenkomst

3.1.1 Variëteit aan overeenkomsten

klassieke voorbeeld overeenkomst: *onderhandelde contract*

↳ indien niet onderhandeld wordt: *toetredingscontract*

= vooral opgesteld door feitelijke of juridische monopoliehouders

→ zwakkere medecontractant heeft weinig onderhandelingsmacht

vb. elektriciteitsmaatschappijen

↳ bevat standaardbedingen: voorgedrukte clausules die een partij op voorhand formuleert en identiek zijn in alle gelijksoortige overeenkomsten

vb. algemene voorwaarden op keerzijde van factuur of bestelbon

↳ contracten gesloten zonder overleg tss partijen over voorwaarden en zonder gebruik van standaardbedingen:
feitelijke contracten
vb. kopen van bioscoopticket of eten in de winkel

Ongeacht de variëteit, hebben overeenkomst gemeen dat een aanbod en aanvaarding aan de grondslag liggen van eender welke overeenkomst.

3.1.2 Aanbod

Eenzijdige wilsuiting waarin de aanbieder de voorwaarden bekendmaakt waartegen hij bereid is om een overeenkomst te sluiten. Het aanbod bevat alle elementen die nodig zijn zodat een overeenkomst tot stand kan komen, en dat enkel nog de aanvaarding behoeft om een overeenkomst tot stand te doen komen.

↳ voorafgegaan door besprekingen en onderhandelingen
↳ bindend karakter

Het aanbod in de voorfase is geen overeenkomst, maar werkt wel bindend. Is er geen aanbod, dan is er ook geen sprake van juridische binding tussen beide partijen. Indien het aanbod vroegtijdig ingetrokken wordt, komt het contract alsnog tot stand → bij aanvaarding aanbod binnen voornoemde tijdspanne (redelijke termijn). Zoniet moet een schadevergoeding betaald worden.

3.1.3 Aanvaarding

Akkoord vd partij tot wie een aanbod is gericht en waardoor een overeenkomst tot stand komt. Wanneer de wederpartij het aanbod tot akkoord neemt, aanvaard en accepteert hij het aanbod. Men is niet verplicht om te aanvaarden en ook niet om de reden op te geven. De aanvaarding kan hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend geschieden. Vanuit het contractenrecht zijn er geen vormvereisten omtrent de aanvaarding. Enkel bij plechtige contracten/overeenkomsten is de vorm essentieel voor de totstandkoming (bv. hypotheek, huwelijk, schenking). Toch is het aangeraden om over te gaan tot consensualisme (= schriftelijk).

- *Uitdrukkelijk*: handelingen gesteld met de bedoeling de instemming met het aanbod tot uiting te brengen (bv. woorden, daden...)
- *Stilzwijgend*: aanvaarding enkel uit een 'omstandig stilzwijgen', d.w.z. stilzwijgen dat in de concrete omstandigheden van het geval niet anders dan als een aanvaarding kan worden uitgelegd = preciaire karakter
↳ moet worden afgeleid uit de handelingen die zijn gesteld met ander doel dan het doen blijken vd instemming met het aanbod
vb. onmiddellijk uitvoeren van wat van hem werd gevraagd zonder dit uitdrukkelijk beloofd te hebben

Moet tijdig gebeuren + aanbod en aanvaarding niet perse in fysieke aanwezigheid vd partijen

3.1.4 Totstandkoming

Door de aanvaarding ontstaat een wilsovereenstemming tussen de partijen over de elementen uit het aanbod, en ontstaat er bijgevolg een overeenkomst met juridische gevolgen. Belangrijk is dat het aanbod en aanvaarding met elkaar overeenstemmen.

3.1.5 Ogenblik van totstandkoming

De overeenkomst komt tot stand op het ogenblik dat alle partijen aanwezig zijn op het ogenblik dat het aanbod wordt aanvaard. Wat met overeenkomsten op afstand? (mail, fax..)

↳ op ogenblik dat aanbieder kennisneemt of kennis heeft kunnen nemen vd aanvaarding van zijn aanbod

3.1.6 Verplichting tot totstandkoming

In de *precontractuele fase* geldt een bijzondere zorgvuldigheidsplicht, op straffe buitencontractuele aansprakelijkheid. Deze bijzondere zorgvuldigheidsplicht komt voornamelijk tot uitdrukking in informatieverplichtingen waartoe de partijen over en weer zijn gehouden. Wordt verder uitgewerkt voor de verhouding sterke vs. zwakke partijen. Ondernemingen zijn verplicht een algemene informatieplicht te geven t.v.v. de consument. Ook zal men verwachten dat de consument inzage heeft in z'n noden in het voordeel van de

verkoper. Vertrouwelijke informatie kan al dan niet uitgeleend worden indien dit belangrijk is voor de overeenkomst m.b.t. onderhandelingen. Eventueel kan een geheimhoudingsclausule opgesteld worden.

3.1.7 Fouten bij het sluiten van contracten

Men kan slechts aansprakelijk zijn indien een geldige overeenkomst tot stand is gekomen. Een partij is op een buitencontractuele grondslag aansprakelijk voor de schade die bij de wederpartij is ontstaan als gevolg van een fout begaan tijdens de precontractuele fase, ongeacht of de partijen uiteindelijk een overeenkomst sluiten

↳ schadevergoedingsplicht (art. 1382 BW)

vb. onjuiste informatie verstrekken aan wederpartij

3.1.8 Contractbelofte

Een contractbelofte is een overeenkomst waarbij één of meerdere partijen zich ertoe verbinden, op verzoek van één van hen, op een later tijdstip een overeenkomst te sluiten waarvan de essentiële bestandsdelen bij de contractbelofte vastliggen.

Eenzijdige contractbelofte: kan enkel de begunstigde van de belofte kiezen om al dan niet een overeenkomst te sluiten

Wederkerige contractbelofte: beide partijen komen overeen dat elk van hen de overeenkomst tot stand kan doen komen

↳ partijen verlenen elkaar een optierecht

↳ partijen verbinden zich over en weer om op een latere datum de in contractbelofte omschreven overeenkomst te sluiten

3.2 Soorten overeenkomsten

3.2.1 Wederkerig of eenzijdige overeenkomst

Wederkerig: indien de partijen zich over en weer jegens elkaar verbinden. Elke partij is dan zowel schuldenaar van haar eigen verbintenis als ook schuldeiser van de verbintenis van haar medecontractant (art. 1102 + 1103 BW)
vb. huurovereenkomst

Eenzijdig: indien slechts één van de partijen een verbintenis aangaat. In tegenstelling tot een eenzijdige rechtshandeling, blijft een eenzijdige overeenkomst een daadwerkelijke overeenkomst. Daarom is vereist dat beide partijen akkoord gaan

vb. geldlening

↳ ontlener verbind zich eenzijdig, uitlener verbind zich tot niets

3.2.2 Overeenkomsten onder bezwarende titel en om niet

Overeenkomst onder bezwarende titel: levert voor elke partij een economisch voordeel op (art. 1106 BW)

↳ niet zeker dat dit eerlijk verloopt, mr we gaan uit van gelijkwaardigheid die er in realiteit niet perse hoeft te zijn
vb. koopovereenkomst

Overeenkomst om niet (vrijgevigheid): levert aan één van de partijen geen economisch voordeel op, waarbij je iemand wil bevoordelen (art. 1105 BW) = 'animus donandi'

vb. schenking

3.2.3 Vergeldende overeenkomsten en kanscontracten

Vergeldende overeenkomsten: duidt op het feit dat de partijen hun prestaties als economisch gelijkwaardig beschouwen op het ogenblik van de contractsluiting (art. 1104 BW). De partijen kunnen de omvang en het belang van hun verbintenis vaststellen

vb. koopovereenkomst

Kanscontract: het gelijkwaardige tussen de prestaties ligt in het feit dat elke partij een kans op winst of verlies heeft. De partijen weten op het ogenblik van de contractafsluiting niet zeker of ze uit de overeenkomst een voordeel zullen putten, aangezien het afhangt van een onzekere gebeurtenis

vb. verzekering

3.2.4 Benoemde en onbenoemde overeenkomsten

Benoemde overeenkomst: put haar benaming uit de wet, die veelvuldig gebruikt kent in de praktijk. Het is op dwingende wijze geregeld in het BW

vb. huurovereenkomst

Onbenoemde overeenkomst: indien haar inhoud wezenlijk verschilt van een benoemde overeenkomst, er is nl. geen modelregeling uitgewerkt. Wordt volledig beheerst door de algemene principes v.h. verbintenissenrecht en door afspraken tss de partijen

vb. sponsorcontract, medisch contract

3.2.5 Hoofdcontract en bijkomende contracten

Hoofdcontract: staat op zichzelf

vb. koop- en huurovereenkomst

Bijkomende overeenkomst: ondergeschikte overeenkomst

↳ hangt af v.h. hoofdcontract waaraan deze verbonden is. Meestal strekt de bijkomende overeenkomst als zekerheidsovereenkomst tot waarborg voor nakoming van het hoofdcontract.

vb. pandovereenkomst, borgstelling

3.2.6 Overeenkomst intuitu personae en overeenkomst intuitu pecuniae

Intuitu personae: indien de identiteit of persoonlijke kwaliteiten van de wederpartij determinerend zijn om de overeenkomst te sluiten. Dergelijke overeenkomst eindigt zodra die persoon z'n verplichting niet meer kan uitvoeren. De verbintenissen gaan niet over op de erfgenamen en kunnen niet door een derde worden voldaan, tegen de algemene regel in (art. 1122 + 1237 BW)

vb. overeenkomst met bepaalde kunstenaar

Intuitu pecuniae: overeenkomst waarbij de identiteit of persoonlijke kwaliteiten van de wederpartij niet doorslaggevend zijn, maar enkel de prestatie telt

↳ verplichtingen kunnen niet door derden worden voldaan → bij overlijden gaan verplichtingen niet nr. kinderen

vb. aannemingsovereenkomst

3.2.7 Aflopende en voortdurende overeenkomsten

Aflopende overeenkomst: indien deze is uitgevoerd zodra elke partij haar eenmalige prestatie heeft geleverd

bv. koopovereenkomst

Voortdurende overeenkomst: gespreid is in de tijd gezien de uitvoering zich in de tijd uitstrekt door verschillende of identieke opeenvolgende prestaties → er zit continuüm in

vb. huurovereenkomst, overeenkomst nutsbedrijf, levering elektriciteit

3.3 Geldigheidsvereisten

Opdat een eenzijdige/meerzijdige rechtshandeling tot stand kan komen, moet er een geldige toestemming zijn van de partijen, handelingsbekwaamheid van de partijen, een voorwerp en een oorzaak zijn.

3.3.1 Toestemming

De toestemming van de partij die zich verbindt (art. 1108 BW) is noodzakelijk, waarbij enkel de wil een individu kan binden volgens de wilsleer.

↳ veronderstelt uiting v.d. volwaardige wil: gericht om rechtsgevolgen te doen ontstaan & geuit ten aanzien v.d. wederpartij met wie de rechtsbetrekking tot stand komt

3.3.1.1 Basiskenmerken

1 Volwaardige wilsuiting

Een volwaardige wil gaat slechts uit van een persoon die in staat is de gevolgen van zijn daden te overzien.

- ↳ rechtshandeling komt tot stand wnr men dit bewust wil
- ↳ kan ook stilzwijgend worden geuit

2 Wilsuiting op rechtsgevolgen gericht

Een rechtshandeling komt niet tot stand als een persoon zich heeft willen binden zonder daaraan afdwingbare juridische gevolgen te hechten

- ↳ uitzondering: *gentlemen's agreement* (= partijen komen uitdrukkelijk overeen om verbintenis aan te gaan waaraan ze geen rechtsgevolgen wensen vast te knopen)

3 Geuite wil

Meestal uitdrukkelijk, in schrift geuit (kan ook mondeling of stilzwijgend)

4 Wilsuiting gericht aan de wederpartij

De wilsuiting moet gericht zijn aan de wederpartij. Om een overeenkomst tot stand te brengen, moet er wilsovereenstemming zijn tussen de contractpartijen. Deze partijen moet ten aanzien van elkaar de wil uitdrukken. Hoeft niet fysiek bij elkaar, mag ook op afstand

3.3.1.2 Bijzonderheden

Geen wil, geen rechtshandeling.

1 Afwezigheid van wil

Wil van partij lijkt schijnbaar aanwezig, mr ontbreekt toch in werkelijkheid. Hier is er sprake van afwezigheid van wil of van een discrepantie tussen de werkelijke wil en geuite wil. Bindt u wat je wilt (wilsleer), bindt u wat je gezegd hebt wat je wilt (uitgedrukte wil)?

In beginsel komt er geen geldige rechtshandeling tot stand, tenzij een partij zich op de verder besproken vertrouwensleer kan beroepen. Bij onenigheid kan de rechter de nietigheid van de rechtshandeling vaststellen.

a) Essentieel misverstand

Een fundamenteel misverstand doet zich voor indien één van de partijen denkt dat zij met de wederpartij een wilsovereenstemming heeft bereikt, terwijl zij in feite een totaal andere visie heeft op het voorwerp of de aard van de overeenkomst. Bijgevolg ontbreekt de wil om een rechtshandeling tot stand te brengen (bv. ene partij denkt huis te kopen in de Weststraat in Lichtervelde, terwijl het gaat om een huis in de Weststraat in Roeselare). In de regel komt er dan geen overeenkomst tot stand.

b) Krankzinnigheid

Verder kunnen krankzinnige personen, zonder dat ze onbekwaam zijn verklaard, moeilijk een rechtshandeling stellen. Bij krankzinnigheid is in de regel geen voorwaardige wil voorhanden (bij afwezigheid van wil kan de rechter de rechtshandeling nietig stellen). **Art. 503 BW** laat de rechtshandeling vernietigen indien de nietigheid wordt gevraagd tijdens het leven van de krankzinnige en indien de krankzinnigheid kennelijk bestond op het ogenblik van de rechtshandeling die werd gesteld voor de latere onbekwaamverklaring.

c) Discrepantie tussen werkelijke en uitgedrukte wil

Tot slot kan de geuite wil verschillen van de werkelijke wil. Als het uitgangspunt is dat een rechtshandeling slechts ontstaat op basis van de werkelijke wil van een partij, kan er geen rechtshandeling ontstaan op basis van een van die werkelijke wil volledige afwijkende geuite wil. Evenwel brengt de vertrouwensleer hier een correctie aan.

vb. een bedrijf bestelt bij z'n gebruikelijke leverancier 100 eenheden van een bepaald product. Echter is er een fout in de levering op basis van een typefout (100 i.p.v. 10). Zelfs in de veronderstelling dat een bestelling van 100 eenheden een normale bestelling zou zijn, rijst de vraag of er een verbintenis tot stand is gekomen nu er een discrepantie bestaat tussen de geuite wil (100) en de werkelijke wil (10).

2 Wilsgebreken

Een wilsverklaring kan op verkeerde gegevens berusten (dwaling en bedrog) of onder druk zijn afgelegd (geweld). Die partij zou dezelfde verbintenis niet zijn aangegaan als ze goed geïnformeerd of volledig vrij was geweest. Omwille van dwaling, bedrog of geweld kan de relatieve nietigheid (**art. 1117 BW**) van een overeenkomst worden gevorderd. De relatieve nietigheid kan bevestigd worden door hogerop. De benadeelde partij krijgt eventueel een schadevergoeding als er sprake is van een fout van de wederpartij (ook schadevergoeding bij fout wederpartij indien geen vernietiging o.g.v. wilsgebreken is gevraagd/kan gevraagd worden). Wilsgebreken vloeit in essentie niet voort van rechtswege, maar uit fout van wederpartij (precontractuele aansprakelijkheid).

a) Dwaling

Een contractpartij dwaalt indien haar wilsuiting is gebaseerd op een verkeerde voorstelling van zaken, terwijl ze de rechtshandeling niet zou hebben gesteld als ze de ware toedracht had gekend (vergissen in een essentieel onderdeel van de rechtshandeling). Dwalende contractpartij kan zich tot de rechter wenden om de nietigheid vd rechtshandeling te vragen. Er zijn 2 voorwaarden voor beroep te doen op dwaling:

- Essentieel onderdeel van de rechtshandeling

Enkel dwaling over een element vd rechtshandeling dat doorslaggevend is geweest voor de betrokken partij om de overeenkomst aan te gaan, kan aanleiding geven tot nietigheid van die rechtshandeling. De rechtshandeling zou met andere woorden niet gesteld zijn indien een contractpartij niet had gedwaald (**art. 1110 BW**). Om te dwalen over een doorslaggevend element vd rechtshandeling moet de onjuiste voorstelling betrekking hebben op:

- *Zelfstandigheid van de zaak*: een element dat voor een contractpartij doorslaggevend is om de rechtshandeling te stellen (≠ waarde of bijkomstige eigenschappen)
- *Identiteit van de persoon wie met een partij een overeenkomst sluit*: intuïtu personae
- *Rechtspunt dat doorslaggevend is*: een partij dwaalt indien ze een schuld betaalt waarvan achteraf blijkt dat ze er geen schuldenaar van was

- Dwaling moet verschoonbaar zijn

Een dwaling is verschoonbaar indien een redelijk voorzichtig persoon in dezelfde concrete omstandigheden ook de vergissing zou hebben begaan die aan de grondslag van de dwaling ligt.

≠ dwaling die gevolg is van eigen gedrag

er is een wil, mr die is verkeerd uitgedrukt

vb. ik dacht dat een jas waterdicht was, mr hij is waterafstotend

↳ als ik kan tonen dat waterdichtheid vd jas essentieel is en de verkeerde wil niet aan mij is toegeschreven → vernietigbaar = relatieve nietigheid

b) Bedrog

Bedrog is dwaling die met opzet veroorzaakt werd door de medecontractant (**art. 1116 BW**). Één van de partijen heeft list en kunstgrepen gebruikt om de wederpartij een verkeerde voorstelling van zaken voor te schotelen opdat deze de overeenkomst zou sluiten. Opdat het bedrog tot nietigverklaring van de rechtshandeling zou leiden, moet het bedrag doorslaggevend zijn en uitgaan vd wederpartij. Als men bedrog wil gebruiken voor nietigheid, moet bedrog wel doorslaggevend geweest zijn voor het sluiten vd overeenkomst

Hoofdbedrog: zonder het bedrog zou de bedrogene de overeenkomst niet zijn aangegaan

Incidenteel bedrog: wnr list en kunstgrepen slechts tot gevolg hebben dat de bedrogene wel zou hebben gecontracteerd, mr tegen andere voorwaarden

↳ kan geen aanleiding geven tot nietigheid enkel tot schadevergoeding

In tegenstelling tot de dwaling, kan het wilsgebrek bedrog tot de nietigheid van de rechtshandeling aanleiding geven, zonder dat het bedrog de zelfstandigheid van de zaak moet betreffen of verschoonbaar moet zijn. Ook bedrog omtrent de beweegredenen om een rechtshandeling te stellen, omtrent een bijkomend element van de zaak of de waarde vd zaak kan tot nietigheid leiden.

c) Geweld

Indien een partij of derde gewelddaden pleegde of bedreigingen uitte (tov de tegenpartij of zijn omgeving!) met als doel de toestemming van de andere partij af te dwingen, is er sprake van geweld. Ook een noodtoestand (uitwendige omstandigheid). Geweld kan van fysieke, materiële of morele aard zijn (art. 1111 - 1115 BW). Ernstige aangelegenheid zodat je doorslaggevend karakter overgaat tot sluiten vh contract. Geweld leidt slechts tot nietigverklaring op voorwaarde dat het gebruikte geweld van die aard is dat het een redelijk persoon in dezelfde omstandigheden vrees zou aanjagen.

↳ enkel gewelddaden die bepalend waren voor het sluiten vd overeenkomst kunnen aanleiding geven tot nietigheid vd overeenkomst.

↳ je mag alle bewijsmiddelen gebruiken die voorhanden zijn

↳ indien slachtoffer contract zonder geweld zou hebben gesloten mr tegen andere voorwaarden → geen nietigheid mogelijk, enkel precontractuele schadevergoeding

d) Gekwalificeerde benadeling

Wnr 1 vd contractpartijen op ernstige wijze benadeeld is (= wanverhouding tss wederzijds bedongen prestaties)

↳ loutere wanverhouding of loutere benadeling kan in principe niet volstaan

↳ vereiste: 1 partij maakt misbruik van zwakkere contractpositie vd andere partij om zichzelf VD toe te kennen

⇒ determinerend karakter

vb. je mag tweedehands auto verkopen aan hoge P, je mag duur appartement huren

↳ niet benadeeld → geen aanleiding tot nietigheid

3 Vertrouwensleer

Partij gebonden door een verbintenis, zelfs indien ze daartoe haar wil niet heeft geuit

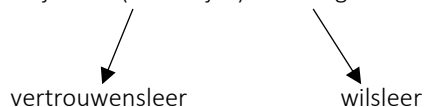
a) Concept

Volgens de 'wilstheorie' komt een rechtshandeling slechts tot stand ingevolge de werkelijke wil van een partij. Hieruit volgt dat er geen rechtshandeling tot stand komt als er geen reële wil aan de grondslag daarvan ligt.

Voorgaand uitgangspunt is niet in alle situaties houdbaar. In sommige gevallen valt niet uit te sluiten dat de geuite wil, en NIET de werkelijke wil, de grondslag voor een verbintenis vormt. In een situatie waarbij de uitgedrukte wil primeert op de werkelijke wil, wordt toepassing gemaakt van de vertrouwensleer (in contrast met de wilsleer).

Theorie: uitgedrukte wil = (werkelijke) wil

Werkelijkheid: (werkelijke) wil ≠ uitgedrukte wil



b) Rechtmatig vertrouwen

De vertrouwensleer vormt een correctie op de wilsleer in de gevallen waarin een partij er rechtmatig op mocht vertrouwen dat de uitgedrukte of schijnbare wil van haar medecontracten ook daadwerkelijk met haar werkelijke wil overeenstemde. Obv gerechtvaardigde vertrouwen komt verbintenis tot stand waaraan de partijen gebonden zijn

↳ vereist: schijnbare toestand is toe te rekenen aan gedrag vd partij die de schijn heeft gecreëerd en dat diegene die zich op de schijntoestand beroept, te goeder trouw is

3.3.2 Handelingsbekwaamheid

Handelingsbekwaamheid is de tweede voorwaarde voor de rechtsgeldigheid van een rechtshandeling. Handelingsbekwaamheid is de bevoegdheid van de titularis van een recht om een rechtshandeling zelf te mogen stellen. In de regel is iedereen bekwaam om een rechtshandeling te stellen, behalve indien de wetgever of wet een persoon onbekwaam verklaart. (art. 1123 BW)

Namens een rechtspersoon verrichtten zogenaamde organen een rechtshandeling. Rechtspersoon is steeds handelingsbekwaam, tenzij rechter maatregelen heeft genomen die handelingsbekwaamheid aantast
vb. faillietverklaring

Fysieke personen zijn in beginsel handelingsbekwaam, behalve in de wet vastgelegde uitzonderingen
vb. minderjarige of geesteszieke

↳ *algemeen handelingsonbekwaam*: niet-ontvoogde minderjarigen

↳ *gedeeltelijk handelingsonbekwaam*: ontvoogde minderjarigen

⇒ men kan zich niet tot handelingsonbekwaamheid verbinden

3.3.3 Voorwerp van de verbintenis

3.3.3.1 Voorwerp

Er moet steeds een prestatie zijn waartoe de schuldenaar van de verbintenis zich heeft verbonden. De schuldenaar is gebonden iets te geven, iets te doen of iets niet te doen (laten). Een rechtshandeling is slechts geldig indien de verbintenis een voorwerp heeft. Het voorwerp moet mogelijk, bepaald of bepaalbaar en geoorloofd zijn (art. 1126 – 1130 BW).

vb. geven: ik verbind mij ertoe mijn huis de komende 10j niet te verkopen

3.3.3.2 Mogelijk

Het voorwerp is mogelijk als het bestaat of kan bestaan. Is het onmogelijk te geven, te doen of na te laten wat beloofd werd, dan is de verbintenis niet geldig.

vb. ik verkoop u vandaag mijn tweedehandswagen. Echter wist ik niet dat deze wagen volledig vernield werd in een brand. Ik zal het ontvangen geld moeten terugbetalen. Het voorwerp bestond niet op het ogenblik van de verkoop.

vb. iemand stal mijn camper uit een loods, ik wordt dagje ouder en wil deze verkopen → ik contracteer met iemand op de moment dat ik niet weet dat iemand mijn camper gestolen heeft en die in de prak heeft gereden

3.3.3.3 Bepaald of bepaalbaar

Het voorwerp van de verbintenis hoeft niet noodzakelijk bepaald te zijn op het ogenblik dat de rechtshandeling tot stand komt. Het voorwerp mag op dat ogenblik nog onbepaald zijn, maar moet wel bepaalbaar (met name de prijs vh voorwerp) zijn obv voldoende objectieve elementen door een derde (vaak een deskundige in de materie) Betreft de verbintenis een zaak, dan moet die zaak bepaald/bepaalbaar zijn naar soort en naar hoeveelheid → indien het gaan om vervangbare zaken: schuldenaar moet zaken leveren van gemiddelde kwaliteit

↳ bepalen nr soort en hoeveelheid

vb. ik verkoop op dag vd levering op de markt 1 ton appels → P kan je niet zomaar kiezen

3.3.3.4 Geoorloofd

Tot slot mag het voorwerp niet strijdig zijn met de openbare orde en de goede zeden (dwingend recht) → anders absoluut nietig

↳ voorwerp moet in handel zijn

↳ voorwerp moet geoorloofd zijn op het ogenblik dat de rechtshandeling tot stand komt

3.3.4 Oorzaak van de verbintenis

3.3.4.1 Oorzaak

Heeft subjectieve betekenis die af en toe kan worden geobjectiveerd

De oorzaak is het geheel van determinerende beweegredenen die een partij ertoe heeft gebracht om een overeenkomst te sluiten. Deze doorslaggevende beweegreden moet daarenboven in de contractuele sfeer zijn ingetreden doordat de partijen ze zelf in die sfeer hebben gebracht, dan wel doordat de beweegredenen voortvloeien uit de aarde van de overeenkomst.

↳ vereist: beide partijen kennen oorzaken bij sluiten van contract + aanvaarden oorzaak als deel vd overeenkomst
↳ oorzaak moet aanwezig blijven + mag niet-uitgedrukt zijn (betalingsbelofte)

Op een objectieve wijze is de oorzaak van een verbintenis in een wederkerige overeenkomst soms af te meten aan het voorwerp van de wederkerige verbintenis (art. 1131 BW). De prestatie van de ene partij is dan de oorzaak van de prestatie van de andere.

Een verbintenis is slechts geldig indien de oorzaak ervan bestaat (vermoeden van bestaan) en geoorloofd is → autonome geldigheidsvereiste

Klassieke leer: wederkerige overeenkomsten → oorzaak is de door wederpartij aangegane verbintenis

3.3.4.2 Bestaan

Verbintenis moet oorzaak hebben op ogenblik dat de verbintenis tot stand komt. Ook al is oorzaak niet uitgedrukt, wil dat niet zeggen dat er geen is (art. 1132 BW).

3.3.4.3 Geoorloofd

De determinerende beweegredenen om een verbintenis aan te gaan, mogen dus niet strijdig zijn met de openbare orde en de goede zeden. (art. 6 BW)

3.3.4.4 Abstracte verbintenis

Soms kan een verbintenis losgekoppeld worden van de oorzaak ervan. In dat geval is er sprake van abstracte verbintenis. De verbintenis heeft wel een oorzaak bij haar totstandkoming, maar kan los van de oorzaak een eigen leven gaan leiden

vb. een wisselbrief: de verbintenis die voortvloeit uit een wisselbrief heeft haar oorzaak in de onderliggende rechtshandeling waarvoor de wisselbrief wordt gebruikt

vb. een verkoopovereenkomst.

3.3.5 *Sanctionering geldigheidsvereisten*

EXAMEN!!!

3.3.5.1 Nietigheid

Een ongeldig tot stand gekomen rechtshandeling is niet zonder meer een onbestaande rechtshandeling (art. 1304 BW). Indien verbintenis bv een onbepaalbaar voorwerp heeft, bestaat deze verbintenis, mr is ze aangetast door nietigheidsgrond. De nietigheid is in de regel de voorbehouden sanctie voor een tekortkoming aan de geldigheidsvereisten voor een rechtshandeling.

≠ manier om overeenkomst te beëindigen

- Ofwel stellen partijen in onderling overleg de grond tot nietigheid vast en beëindigen ze hun overeenkomst volgens de modaliteiten die ze zelf kiezen
- Ofwel zijn de partijen het niet eens en moet de rechter tussenkomen om de nietigheid uit te spreken.

Zolang de rechter de rechtshandeling niet nietig heeft verklaard, bestaat de rechtshandeling en moet ze worden uitgevoerd.

Er zijn soorten nietigheden, die zich in hoofdzaak onderscheiden door de rechtsregel die ze beschermen. Verder ligt het onderscheid in:

- de beschermde regels
- de kring van personen die nietigheid kan invoeren
- de mogelijkheid om de nietigheid te bevestigen
- het ogenblik waarop de nietigheidsgrond in de loop van een rechtsgeding kan worden ingeroepen

1 Absolute nietigheid (volstrekt/afdoend)

- Een regel van openbare orde of goede zeden geniet de bescherming van absolute nietigheid
- Beschermt het algemeen belang.
- Iedereen, inclusief het Openbaar Ministerie en de rechter, kan de absolute nietigheid opwerpen
- Niet vatbaar voor bevestiging.
- Aangezien de absolute nietigheid de openbare orde beschermt, kan een rechtshandeling die ermee in strijd is niet worden bevestigd.
- Kan in elke stand van het geding worden ingeroepen, zelfs voor het Hof van Cassatie

vb. illegale verkoop van wapens brengt de openbare orde in het gevaar. Een overeenkomst van dienaangaande is absoluut nietig, zodat de beide partijen en een belanghebbende derde de nietigheid kunnen vragen, dan wel de rechter de nietigheid ambtshalve kan opwerpen. Niemand kan de rechtshandeling bekrachtigen.

2 Relatieve nietigheid (niet-afdoend)

- De sanctie indien een regel van dwingend recht wordt geschonden
- Beschermt privébelangen
- Enkel de door de dwingende rechtsregel beschermde persoon kan de relatieve nietigheidssanctie van een rechtshandeling inroepen.
- Vatbaar voor bevestiging (door personen die nietigheid kunnen inroepen tot bij verjaring vd rechtsvordering) → impliciet & expliciet
- De beschermde persoon kan ondanks de relatieve nietigheid de rechtshandeling toch bevestigen en uitvoeren (**art. 1304 BW**).
- Moet bij aanvang van een geding worden ingeroepen.

vb. relatief is een overeenkomst die een minderjarige sloot. Een minderjarige kan, als handelingsonbekwame, immers geen overeenkomst sluiten. Bijgevolg kan enkel de minderjarige (of zijn vertegenwoordiger), maar niet de medecontractant, de nietigheid vorderen. Enkel de meerderjarige geworden minderjarige kan, als beschermde persoon, de nietige rechtshandeling bekrachtigen zodat die rechtshandeling geldig wordt.

3.3.5.2 Werking in de tijd en restitutie

Eenmaal een (deel van een) rechtshandeling door een rechter is vernietigd, wordt (dat deel van) die rechtshandeling geacht nooit in de rechtsorde te hebben bestaan. De nietigheidssanctie werkt terug tot op de dag van het sluiten van de overeenkomst (ex tunc). Bijgevolg is elke partij ertoe gehouden terug te geven wat ze heeft ontvangen en terug te krijgen wat ze zelf presteerde. Deze teruggaveverplichtingen zijn gekend als restitutieverplichting (restitutio in integrum)

Deze teruggaveverplichting kent een tempering bij duurovereenkomsten met opeenvolgende prestaties. De teruggaveverplichting werkt dan slechts terug in de tijd tot het ogenblik waarop de partij hun prestatie niet langer tot elkaar wederzijdse genoegdoening heeft uitgevoerd.

Bv. indien een huurovereenkomst nietig verklaard wordt, moet de betaalde huur niet worden terugbetaald voor de periode dat de betrokkene effectief in het huis verbleef.

3.3.5.3 Uitzondering

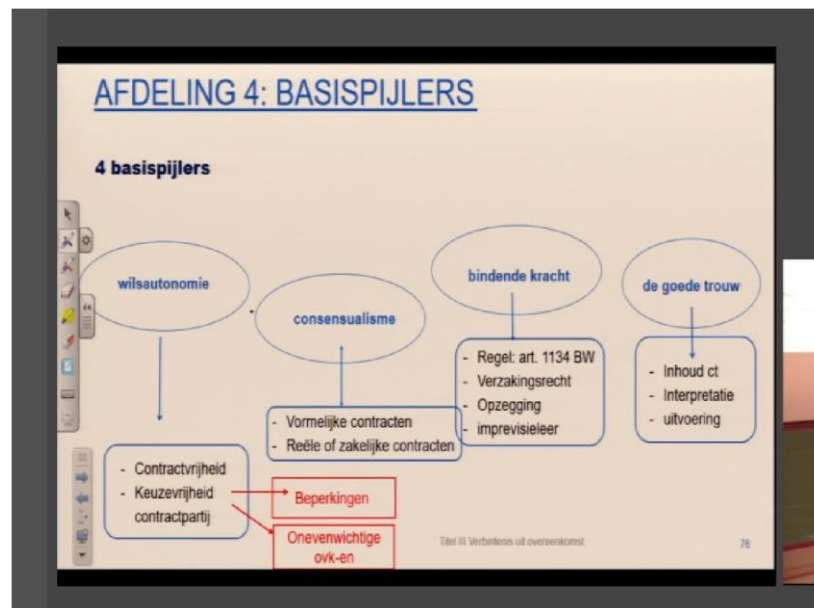
De teruggaveverplichting kent een uitzondering in de regel 'in pari causa'. Zo kan de rechter (niet verplicht) op grond van dit beginsel de restitutievordering van een partij afwijzen indien die restitutievordering betrekking heeft op wat in strijd is met de openbare orde (of volgens sommigen ook deels van dwingend recht) werd gepresteerd. Door de restitutievordering af te wijzen, beoogt de rechter de preventieve afschrikkende rol van absolute nietigheid te beschermen of één van de medecontracten zwaarder te treffen omdat de sociale orde dit vereist.

vb. een rechter kan weigeren om het verzoek tot teruggave in te willigen van een burger die een omkoopsom heeft betaald aan een ambtenaar om een verkavelingsvergunning te verkrijgen.

3.4 Basispijlers

Het contractenrecht steunt op vier belangrijke pijlers: de contractvrijheid, het consensualisme, de bindende kracht en de goede trouw. De eerste 3 pijlers worden beschouwd als een uitdrukking van de wilsautonomie ⇔ het beginsel van de goede trouw is een correctie op die wilsautonomie.

De wilsautonomie stelt de vrij wil van het individu centraal. Die wil is de bron en terzelfdertijd de maat van verbintenissen



3.4.1 Contractvrijheid

De contractvrijheid laat een individu toe zelf te kiezen of hij al dan niet een overeenkomst sluit, maar ook met wie en met welke inhoud en welke vorm hij die overeenkomst sluit. De vrijheid behelst 3 aspecten:

- Keuze om al dan niet te contracteren
- Keuze van medecontractant
- Keuze van inhoud, werking en vorm van overeenkomst

Deze vrijheid is echter niet onbegrensd!

3.4.1.1 Drie aspecten

- 1 Elk individu kiest of het zich wil binden aan de hand van een overeenkomst, m.a.w. een aanbod hoeft niet aanvaard te worden. Contractweigering is in beginsel dus toegestaan, zonder hiervoor principieel enige motivering te geven.
- 2 Verder kan een individu principieel kiezen met wie hij een overeenkomst sluit.
- 3 Tot slot kan een individu, in samenspraak met de medecontractant, de inhoud/werking/vorm van de overeenkomst kiezen. Op die manier kunnen partijen onevenwichtige overeenkomsten sluiten (vb. te hoge prijs). Toch bestaan er correctiemechanismen voor de meest ernstige onevenwichten. Naast het feit dat de inhoud niet strijdig mag zijn met de openbare orde of de regels van dwingend recht, kunnen ook de wilsgebreken soelaas brengen, nl. om gekwalificeerde benadeling te verhelpen.

3.4.1.2 Grenzen aan contractvrijheid

Soms legt de wet op om een bepaalde overeenkomst te sluiten (vb. verplichte autoverzekering). Verder is de mogelijkheid om het sluiten van een overeenkomst te weigeren begrensd door o.a. het verbod op rechtsmisbruik of de buitencontractuele aansprakelijkheidsregelen. Contractweigering mag niet discriminatoir zijn (antidiscriminatiewet, antiracismewet, genderwet).

Daarnaast heeft een individu niet altijd de vrije keuze van de medecontractant. Een belangrijke uitzondering houdt opnieuw verband met het verbod van discriminatie. → medecontractant mag niet op discriminatoire gronden worden geweigerd.

Aan het laatste aspect (vrijheid van inhoud, vorm en werking) zijn de meeste grenzen gesteld. Deze beperkingen zijn:

- A. Openbare orde en dwingend recht

De contractvrijheid mag niet in strijd zijn met de openbare orde, de goede zeden of het dwingend recht. Regels van openbare orde betreffen essentiële belangen van de Staat of gemeenschap waarop de economische of morele orde van de samenleving berust (art. 6 BW).

Een regel is van dwingend recht indien de wetgever aan de door die regel beschermde particuliere belangen een zodanig belang heeft gehecht dat contractueel van die regel niet kan worden afgeweken zonder het risico te lopen dat de overeenkomst wordt vernietigd. Regels van dwingend recht beschermen de particuliere belangen van een bepaalde categorie personen (↔ regels openbare orde).

Een overeenkomst/verbintenis in strijd met regels openbare orde is absoluut nietig, terwijl die overeenkomst of verbintenis relatief nietig is indien ze strijdig zou zijn met een regel van dwingend recht.

B. Contractinstelling

In een aantal gevallen regelt de wetgever alle of bepaalde gevolgen van de verbintenis, waardoor de partijen slechts aanvullend kunnen optreden (bv. vennootschap oprichten) of zelfs niet afwijken van bepaalde door de wet geregelde gevolgen (bv. huwelijk).

↳ partijen kunnen enkel kiezen al dan niet tot de door de wet geregelde instelling toe te treden.

C. Discriminatieverbod

Sinds de antidiscriminatiewet is elk beding in een overeenkomst nietig als het op een (in)directe wijze discrimineert.

D. Toetredingscontract en standaardcontract

Hier gaat één van de contractpartijen de contractinhoud grotendeels eenzijdig dicteren.

Toetredingscontract: een eenzijdig door een partij opgesteld ontwerpcontract waarbij de (zwakkere) partij geen andere keuze heeft dan het contract te aanvaarden of ervan af te zien → bevat standaardbedingen

↳ praktische begrenzing: geen P-afspraken maken → marktverstoring

vb. elektriciteitsmaatschappijen

Standaardbedingen: geven vorm aan standaardcontracten.

Standaardcontract: bevat voorgedrukte clausules die een partij op voorhand formuleert en die identiek zijn in alle gelijksoortige overeenkomsten die deze partij sluit. Hoewel in bepaalde gevallen geen sprake meer is van een reële toestemming, is de geldigheid van dergelijke contracten toch aanvaard → altijd rechtsgeldig

vb. verzekeringsovereenkomst

OPGELET:

standaardbedingen waarvan een partij vóór de contractsluiting geen kennis heeft kunnen nemen, noch had moeten gelet op de omstandigheden, zijn aan haar niet tegenstelbaar

Gelijkenissen: moeten beide de consument beschermen in de mate dat de wetgever het vereist

↳ in sommige gevallen bepaalt de wetgever de inhoud van overeenkomsten in grote mate

E. Mededingingsrecht/intellectuele eigendomsrecht

Verplichting kan ontstaan: namelijk als houder, als je de prestaties van intellectuele eigendom niet zelf gaat aanwenden

3.4.2 Consensualisme

Volgens het Belgisch recht is het consensualisme de regel. Dit betekent dat een overeenkomst geldig tot stand komt door de enkele wilsovereenstemming (solo consensu) tussen de contractpartijen over de essentiële bestanddelen van hun overeenkomst. De wil kan uitdrukkelijk (mondeling of schriftelijk) of stilzwijgend worden geuit (door gedrag) en kan ook blijken uit daden

Op de regel van het consensualisme bestaan enkele uitzonderingen. Buiten het geval om waarbij de contractpartijen van het consensualisme zijn afgeweken, wijkt de wetgever in bepaalde gevallen van dit principe

af: vormelijke contracten (bv. huwelijkscontract, schenking), zakelijke contracten (bv. lening, bezitloos pand) en enkele bijzondere vormelijke elementen.

1 Vormelijke contracten

Deze contracten komen tot stand indien, naast de wilsovereenstemming, bepaalde vormvereisten zijn nageleefd. Deze overeenkomsten zijn dan vormelijk of plechtig. Buiten het geval dat de partijen zelf de vormvereisten opleggen, legt in de regel de wetgever de vormvereisten op. Als de vormvereiste niet is nageleefd, dan is de overeenkomst nietig.

vb. authentieke akte vereist voor huwelijk (huwelijkscontract)

2 Reële of zakelijke contracten

Enkele overeenkomsten komen pas tot stand door de afgifte van de zaak waarop de overeenkomst betrekking heeft, met oog op bewaring

vb. een bruiklening komt pas tot stand zodra, naast de wilsovereenstemming, het geleende goed ter beschikking wordt gesteld; pand; bewaargeving

3 Bijkomende vormvereisten

- Naast de vormvereisten die tegelijkertijd als geldigheidsvereisten gelden, bestaan er nog andere vormvereisten die de geldigheid niet aantasten. Sommige vormvereisten zijn er enkel om bewijsredenen (art. 1325 BW). Een tekortkoming aan deze vormvereisten maakt de rechtshandeling niet ongeldig.
- Vormvereisten enkel vereist voor de tegenstelbaarheid van de rechtshandeling, zonder de rechtsgeldigheid van die rechtshandeling aan te tasten.
vb. publiciteitsvereisten op het hypotheekkantoor
- Vormvereisten met het oog op de bescherming van de rechtszekerheid, consumentenbelangen...
vb. aangetekende brief, handtekening + 'gelezen en goedgekeurd'

3.4.3 Bindende kracht vd overeenkomst

Art. 1134 BW legt het beginsel van de bindende kracht van de overeenkomst vast door te bepalen dat wettig aangegane overeenkomsten diegenen die ze hebben aangegaan tot wet strekken. De overeenkomst kan in de regel enkel ongedaan gemaakt worden of gewijzigd met wederzijdse toestemming. Eén van de partijen kan de overeenkomst in de regel niet eenzijdig beëindigen of wijzigen.

De bindende kracht van de overeenkomst is niet absoluut. Zo kan een contractspartij bij een wanprestatie van haar medecontractant de ontbinding van de overeenkomst vragen, zodat de overeenkomst op eenzijdig verzoek wel een einde kan nemen (vb. overmacht). Hierna volgen enkele temperingen op de bindende kracht van de overeenkomst.

1 Herroepingsrecht

De contractpartij heeft het recht om binnen een redelijk korte periode een gesloten overeenkomst te herroepen, nl. in de gevallen die de wet uitdrukkelijk bepaalt. Indien een verkoop op afstand is gesloten (via internet) heeft de consument-koper een bedenperiode van 14 kalenderdagen (art. VI.47, §1 WER). Zo heeft de consument het recht om van een gesloten kredietovereenkomst af te zien binnen de 14 kalenderdagen na de ondertekening ervan of, indien deze datum later valt, nadat hij de contractvoorwaarden en nodige info heeft ontvangen (art. VII.83 WER).

2 Opzegging

Eenzijdig opzegingsrecht hetzij contractueel, hetzij wettelijk vastgesteld. De wet regelt zelf welke partijen onder welke voorwaarden eenzijdig een arbeidscontract kunnen beëindigen. Bovendien aanvaardt de wet dat een overeenkomst van onbepaalde duur eenzijdig opzegbaar is door elke partij, ongeacht of er een contractuele bepaling in die zin is opgenomen. Een grens aan deze opzegbevoegdheid bestaat erin dat de opzegging niet ontijdig mag zijn. Het respecteren van een opzegtermijn maakt dat een opzegging veelal niet ontijdig mag zijn. Belangrijk is ook dat je de wederpartij niet mag verrassen door een onredelijke korte termijn/deadline op te stellen.

3 Impreviseleer

Bij overeenkomsten die over langere termijn uitvoering moeten krijgen, kan een contractpartij moeilijkheden ervaren om haar contractuele verbintenis na te komen omdat er zich NA de contractsluiting een wijziging van de omstandigheden heeft voorgedaan deze de contractpartij niet kon voorzien, noch vermijden en die niet aan haar fout is toe te rekenen.

vb. financiële crisis

Klassiek laat de impreviseleer toe dat de rechter de inhoud van een overeenkomst wijzigt zodat de contractpartijen de opnieuw evenwichtige overeenkomst verder kunnen uitvoeren. In beginsel maakt de impreviseleer geen deel uit van het geldende Belgische recht.

3.4.4 De goede trouw

Art. 1134, lid 3 BW vereist dat de contractpartijen hun overeenkomst te goeder trouw uitvoeren. Aan de goede trouw worden 3 functies toegeschreven: een aanvullende, een interpretatieve en een beperkende/matigende functie.

1 Aanvullende functie

De partijen zijn niet enkel gehouden door wat ze zijn overeengekomen. De goede trouw vult de overeenkomst aan met verplichtingen die de contractpartijen niet uitdrukkelijk zijn overeengekomen. Volgens art. 1135 BW verbindt een overeenkomst ook tot alle gevolgen die de billijkheid, het gebruik of de wet aan de verbintenis, volgens de aard ervan, toekennen. De inhoud van elk van deze verplichtingen moet evenwel steeds van geval tot geval beoordeeld worden (bv. loyaliteitsplicht, informatieplicht, mede-verantwoordelijkheidsplicht). → goede afloop

2 Interpretatieve functie

Een onvolledige of onduidelijke overeenkomst vraagt om een interpretatie. Hierbij gaat men uit van de gemeenschappelijke bedoeling van de contractpartijen in plaats van de letterlijke bewoording van de overeenkomst (art. 1156 BW). De interpretatie mag niet volledig onverenigbaar zijn met de inhoud van de overeenkomst. ≠ verkiezen van werkelijke wil boven uitgedrukte wil

- overeenstemming inhoud contract (art. 1158 BW)
- plaatselijk gebruik (art. 1159 BW)
- uitlegging conform zin die uit akte voortvloeit (art. 1161 BW)
- uitlegging in zin waarin het gevolg kan hebben (art. 1157 BW)

3 Matigende functie

De goede trouw vult de overeenkomst niet enkel aan met verplichtingen, maar ook stelt ook grenzen aan de daadwerkelijke uitvoering van (contractuele) rechten. Op die manier beperkt de goede trouw de manier waarop een persoon zijn rechten kan uitoefenen. De partij oefent z'n rechten uit conform wat van een redelijke contractpartij mag worden verwacht.

Op grond van verbod van rechtsmisbruik kan een rechter de manier waarop een recht is uitgeoefend matigen tot de normale uitoefening van recht. Is een matiging niet mogelijk/wenselijk, dan kan de rechter vereisen dat de persoon die zijn recht misbruikt heeft, de schade vergoedt die door dit rechtsmisbruik is ontstaan.

3.5 Gevolgen tussen partijen

Als uitgangspunt van de gevolgen die een overeenkomst tussen de partijen met zich meebrengt, geldt de verplichting om de verbintenis uit te voeren. Een tekortkoming aan een contractuele verbintenis geeft aanleiding tot sancties.

3.5.1 Uitvoering en niet – uitvoering

De uitvoeringsplicht stelt in de regel dat de schuldenaar zijn overeengekomen verbintenis moet uitvoeren want deze heeft kracht van wet. De schuldenaar moet zijn verbintenis in haar geheel uitvoeren volgens de

overeengekomen modaliteiten (o.a. tijd en plaats). De uitvoering heeft tot doel de door de partijen gewenste gevolgen teweeg te brengen. De precieze gevolgen hebben ≠ aard:

3.5.1.1 Vaststelling van niet-uitvoering

Een schuldenaar voert zijn verbintenis niet uit indien hij ze niet conform de inhoud van de overeenkomst nakomt.
↳ *niet-uitvoering of tekortkoming*: indien de schuldenaar zijn verbintenis niet tijdig of niet op de correcte plaats uitvoert, slechts deels uitvoert...

Of de schuldenaar tekortkomt aan zijn verbintenis is een feitelijke vaststelling die naargelang de aard van de verbintenis op een andere manier is vast te stellen.

Bij een resultaatverbintenis volstaat het bewijs dat de schuldenaar het beloofde resultaat niet heeft bereikt. Contractuele aansprakelijkheid vloeit in principe voort uit het feit dat resultaat niet bereikt is.

Bij een middelenverbintenis is de bewijslast zwaarder. De schuldenaar is niet zonder meer aansprakelijk omdat hij het beoogde resultaat niet heeft bereikt. Aangezien de schuldenaar zich ertoe verbond om alle redelijke middelen in te zetten om het beoogde resultaat te bereiken, kan hij slechts aansprakelijk worden gesteld indien het bewijs voorligt dat hij niet de middelen heeft ingezet die een normaal zorgvuldig persoon in dezelfde concrete omstandigheden wel zou hebben ingezet.

De schuldeiser moet dus een fout in hoofde van de schuldenaar bewijzen om de SE aansprakelijk te kunnen stellen
vb. verbintenis van geneesheer

vb. ik huur gast spreker in (contract) → belt op de laatste nipper af wegens ziekte

↳ wat gebeurd er met overmacht → leidt tot tijdelijke en volledige bevrijding vd prestatie

gevolg voor mij: ik moet betalen voor spreker

↳ is u prestatie onmogelijk geworden? nee

↳ risico van overmacht

↳ gevolg: risico dat op u rust omdat jij gevraagd hebt aan de ander om te komen spreken

↳ spreker = bevrijd door overmacht

3.5.1.2 Ingebrekestelling (aanmaning)

Een contractuele tekortkoming moet feitelijk vastgesteld worden. Van zodra er een vermoeden is van contractuele tekortkoming, kan de schuldeiser a.d.h.v. een ingebrekestelling de feitelijke vaststelling van contractuele tekortkoming formaliseren. Schuldeiser wijst schuldenaar er op dat hij tekortschiet in de uitvoering van zijn verbintenis en geeft duidelijk aan dat deze zijn verbintenis moet nakomen. Ingebrekestelling kent geen vormvereisten en kan via een gerechtsdeurwaarder, aangetekende brief, gewone brief, fax, email, dagvaarding, neergelegde conclusie of mondeling (in handelszaken). Ingebrekestelling kent enkele gevolgen:

- Contractuele tekortkoming steeds via gerechtelijke weg, nadat de SE de SA in gebreke heeft gesteld
- Mogelijkheid tot moratoire schadevergoeding t.g.v. vertraging in de uitvoering van verbintenis (**art. 1146 BW**). Houdt de verbintenis in dat de schuldenaar een prijs in geld moet betalen, dan zal die moratoire schadevergoeding bestaan uit moratoire interest (**art. 1135 BW**)
- Risico op verlies van specifieke zaak (speciesgoed) die het voorwerp van de verbintenis vormt (**art. 1138, lid 2 BW**)
- Onder bepaalde voorwaarden een beperkte verjaringsstuitende functie (**art. 2244, §2 BW**)

vb. ik verkoop computer → huis stroomt onder → waterschade aan computer

↳ risico op verlies zit bij eigenaar

↳ laattijdige levering → risico terugschieten nr vorige eigenaar (verkoper) door ingebrekestelling

uitzondering: als de koper kan bewijzen dat als men zelftijdig had geleverd, het toch tot verlies zou leiden

vb. de overstroming was op beide adressen → computer ging zwz kapot gaan

3.5.2 Wettelijk stelsel van de sanctionering

Een schuldenaar is in gebreke gesteld omwille van z'n tekortkoming aan zijn contractuele verbintenis.

De schuldenaar staat vervolgens bloot aan sancties waarop zijn schuldeiser zich kan beroepen. Voordat de sancties aan bod komen, wordt ingegaan op een verweermiddel voor de schuldenaar: overmacht.

3.5.2.1 Verweer voor de schuldenaar: overmacht

De schuldenaar die tekortkomt aan zijn verbintenis kan z'n tekortkoming rechtvaardigen door zich op overmacht te beroepen. Daartoe moet hij bewijzen dat hij zijn verbintenis onmogelijk kon uitvoeren omdat een onvoorzienbare, onvermijdbare en aan hem ontoerekenbare wijziging in de omstandigheden de uitvoering van de verbintenis in de weg stond. Een rechtsgeding beroep op overmacht bevrijdt de schuldenaar niet enkel van z'n prestatieplicht, maar ook van z'n aansprakelijkheid omwille van z'n tekortkoming aan de prestatieplicht. (art. 1147 - 1148 BW)

vb. overstroming; ik bouw huis als hoofdaannemer en contracteer zelf onderaannemers
↳ hoofdaannemer is verantwoordelijk voor fouten vd onderaannemer

Echter is deze regel (overmacht) beperkt indien de uitvoering van de verbintenis slechts tijdelijk onmogelijk maakte.

↳ tijdelijke overmachtsituatie: uitvoering vd verbintenis in principe geschorst tot het ogenblik waarop de verbintenis opnieuw kan worden uitgevoerd

Bij wederkerige overeenkomsten geldt in principe dat wnr een partij zich succesvol op overmacht kan beroepen, niet alleen de partij van haar verbintenissen bevrijd is (res perit debitori), mr eveneens de tegenpartij, tenzij de partijen een andere regeling hebben voorzien

↳ bij overdragen van eigendomsoverdracht van een goed tot voorwerp geldt die regel niet

De schuldeiser die te maken heeft met een schuldenaar die op een aan hem toerekenbare wijze zijn contractuele verbintenis niet (correct) uitvoert, kan zijn belangen enkel verhalen op het vermogen en niet op de persoon van de schuldenaar. Vooreerst kan de schuldeiser zich, buiten de rechter om, beroepen op het tijdelijke verweermiddel genaamd ENAC. Indien de schuldeiser buitengerechtelijk zijn gelijk niet vindt, kan hij zich tot de rechter wenden.

1. Geen actie tegen de persoon

Het algemeen rechtsbeginsel verbiedt elk gebruik van fysieke dwang op de persoon van de schuldenaar.

↳ enkel uitvoeren op vermogen schuldenaar

vb. hypotheekwet: enkel het vermogen van de schuldenaar dient als onderpand van z'n schuldeiser.

2. ENAC

De exceptie van niet-nakoming, is een tijdelijk verweermiddel waarop de schuldeiser zich kan beroepen. Bij een wederkerige overeenkomst kan de SE als verweermiddel tegen een vordering tot uitvoering vanwege de SA opwerpen dat hij zijn eigen prestatie opschort tot het ogenblik waarop de schuldenaar zijn prestatie uitvoert.

↳ moment van tijdelijke stilstand, opschorting

↳ geen rechterlijke tussenkomst

↳ schuldeiser beslist om eigen prestaties uit te stellen tot wnr de schuldenaar zijn prestatie zal hebben geleverd

vb. als u niet begint te bouwen betaal ik ook geen voorschotfactuur

Retentierecht: verleent een schuldeiser de bevoegdheid om de afgifte te weigeren van een goed dat aan een ander toebehoort zolang zijn schuldvordering over het goed niet voldaan is (geen rechterlijke machtiging voor nodig)

3. Rechterlijke sancties

Indien de partijen onderling geen uitweg zien kan de schuldeiser zich tot de rechter wenden. Hierbij moet en kan enkel de schuldeiser een keuze maken:

- Vorderen van gedwongen uitvoering van de verbintenis van schuldenaar
 - o In natura
 - o Bij equivalent
- Vorderen van ontbinding van wederkerige overeenkomst met schuldenaar (art. 1184 BW)

Ongeacht de keuze kan de schuldeiser schadevergoeding vorderen omwille van de contractuele tekortkoming vanwege de schuldenaar. De keuze van de SE kan door de rechter beperkt worden, aangezien de rechter te allen tijde termijnen van respijt kan toekennen.

a) Gedwongen uitvoering

Als de schuldeiser de uitvoering van de verbintenis nog mogelijk en zinvol acht, zal hij de gedwongen uitvoering van de overeenkomst nastreven. De gedwongen uitvoering heeft in de regel plaats in natura door de beloofde prestatie werkelijk te leveren. De gedwongen uitvoering kan ook bij equivalent gebeuren door een geldsom te betalen ter vervanging van de overeengekomen prestatie.

↳ je streeft dit na, wil dat dit gebeurd → men kan zelf niet dwingen op de persoon

I. In natura

Uitvoering in natura in de normale sanctie waarnaar een schuldeiser grijpt indien de schuldenaar in gebreke blijft. De schuldenaar kan niet zelf de uitvoering bij equivalent verkiezen boven uitvoering in natura. Evenzeer mag de schuldeiser geen schadevergoeding kiezen als de verbintenis nog in natura kan worden uitgevoerd. Enkel bij dwang op de persoon of indien dwanguitvoering het verbod op rechtsmisbruik zou schenden, is een gedwongen uitvoering niet mogelijk.

De rechter kan beroep doen op 3 hulpmiddelen als hij de schuldenaar veroordeelt om de prestatie te verrichten:

- Schuldeiser mag vernietigen wat de schuldenaar heeft verricht in strijd met zijn verbintenissen, mits rechterlijke toestemming (art. 1143 BW)
- Gerechterlijke vervanging: prestatie van schuldenaar laten uitvoeren door derde, op kosten van schuldenaar, mits rechterlijke toestemming (art. 1144 BW)
- Schuldenaar veroordelen tot dwangsom (art. 1385bis Ger.W.) Het is een bijkomende veroordeling om een geldsom te betalen die door rechter wordt uitgesproken voor het geval de schuldenaar zou weigeren een tegen hem uitgesproken hoofdveroordeling ten uitvoer te leggen

vb. ik heb product verkocht aan persoon x

↳ ik heb wel al verkocht, mr nog niet geleverd

↳ niet altijd zinvol

= normale sanctie → (ver)koper kan niet kiezen om liever SV te krijgen/geven ipv het product

II. Bij equivalent

Als gedwongen uitvoering in natura niet mogelijk is, kan de rechter aan de schuldeiser een vervangende schadevergoeding toekennen. Gedwongen uitvoering in natura is o.a. niet mogelijk indien de contractueel bepaalde en als essentieel bestempelde uitvoeringstermijn van de verbintenis van de schuldenaar is verstreken. Als equivalent van een uitvoering in natura wordt de schuldenaar veroordeeld om een geldsom te betalen aan de schuldeiser. Dergelijke uitvoering bij wijze van vervangende of compensatoire schadevergoeding wordt ook 'gedwongen uitvoering bij equivalent' genoemd.

↳ dwanguitvoering bij niet-betaling SV

b) Ontbinding van wederkerige overeenkomst

De ene partij gaat haar verbintenis aan omwille vd tegenprestatie vd andere partij

Quid pro quo: indien een wederkerige verbintenis niet (correct) wordt uitgevoerd, kan de schuldeiser de ontbinding van de overeenkomst vorderen in de plaats van de gedwongen uitvoering. Eventueel kan de schuldeiser bovenop de ontbinding schadevergoeding eisen.

De ontbinding van een wederkerige overeenkomst bevrijdt de beide partijen van hun prestatieplicht.

De ontbonden overeenkomst wordt in principe geacht nooit te hebben bestaan. De partijen moeten de aan hen geleverde prestaties teruggeven zodanig dat elk wordt hersteld in de situatie alsof er geen overeenkomst had bestaan.

Mogelijkheid om overeenkomst te ontbinden begrenzen → rechter moet, behoudens andersluidende contractuele bepaling, de onderliggende wanprestatie voldoende ernstig achten om de ontbinding te verantwoorden + rechter moet oordelen dat uitvoering in natura geen slaagkansen meer heeft en dus dat de schuldenaar geen uitstel meer mag genieten

Gedeeltelijke ontbinding: mogelijkheid om niet hele overeenkomst te ontbinden, mr enkel een afsplitsbaar geheel van wederkerige verbintenissen uit de overeenkomst weg te snijden
vb. overeenkomst met opeenvolgende prestaties: huurovereenkomst

4 Schadevergoeding

Het recht op schadevergoeding ontstaat telkens wanneer de schuldeiser door de fout van de schuldenaar schade leidt (**art. 1146 BW**). Sprake in geval van zowel gedwongen uitvoering als ontbinding van wederkerige overeenkomst.

Er is sprake van vervangende of compensatoire schadevergoeding als de uitvoering in natura van de verbintenis onmogelijk is en de schuldeiser genoeg moet nemen met een geldelijke tegenwaarde van de verbintenis (uitvoering bij equivalent). De schadevergoeding vervangt of compenseert het ontbreken van de uitvoering in natura.

Verder kan de schuldeiser ook een vergoeding vragen voor alle schade, zelfs morele, die hij door de contractuele tekortkoming van de schuldenaar leed. Zo kan de SE een schadevergoeding krijgen bovenop de ontbinding van z'n wederkerige overeenkomst. Een moratoire schadevergoeding vangt de schade op die is ontstaan omdat de schuldenaar laattijdig is nagekomen.

De omvang van het bedrag van de schadevergoeding is afhankelijk van de

- omvang van de schade die de schuldeiser kan bewijzen.
- niet alleen het geleden verlies, maar ook gederfde winst komt in aanmerking
- heeft de schuldenaar te kwader trouw gehandeld, dan moet hij alle schade vergoeden
- zonder opzet moet hij alleen de schade vergoeden die bij het sluiten van de overeenkomst kon worden voorzien

3.5.3 Contractuele regelingen voor een contractuele wanprestatie

Partijen kunnen conventioneel afwijken van de wettelijke regels die een contractuele wanprestatie omkaderen, m.a.w. in een overeenkomst vastleggen welke gevolgen een wanprestatie van één van hen zal teweegbrengen

1 Bevrijdingsbeding (exoneratiebeding)

Partijen wijzigen hun gemeenrechtelijke aansprakelijkheid wegens een toerekenbare contractuele tekortkoming, waarbij ze meestal hun aansprakelijkheid beperken tot soorten van fouten of tot een bepaald maximumbedrag. Er zijn drie uitzonderingen op de geldigheid van een bevrijdingsbeding.

- Bevrijdingsbeding mag niet strijdig zijn met openbare orde
vb. 10 jarige aansprakelijkheid van aannemer en architect aangezien deze aansprakelijkheid geacht wordt van openbare orde te zijn
- Bevrijdingsbeding mag niet iedere zin aan de overeenkomst ontnemen (m.a.w. een partij kan zich niet tot een prestatie verbinden en tegelijkertijd haar aansprakelijkheid uitsluiten)
- Aansprakelijkheid niet uitsluiten voor haar eigen bedrieglijk handelen (fraus omnia corrumpit)

Behalve in het geval van een consumentencontract kan een contractpartij zich wel exoneren voor haar eigen zware fout, alsook zware fout en zelfs opzettelijke fout van haar aangestelden. Exoneratie voor een lichte fout is in elk geval aanvaard.

2. Uitdrukkelijk ontbindend beding

Tenzij wettelijk verboden, kunnen de partijen in een wederkerige overeenkomst zelf een uitdrukkelijk ontbindend beding opnemen waarmee ze afwijken van het stilzwijgend ontbindend beding. Met een uitdrukkelijk ontbindend

beding boegen de partijen veelal te vermijden dat een rechter kan beoordelen of de ingeroepen contractuele wanprestatie voldoende ernstig is om de ontbinding van de overeenkomst te verantwoorden. Indien een schuldenaar een wanprestatie begaat die in het uitdrukkelijk ontbindend beding is omschreven, zal zijn schuldeiser zonder voorafgaandelijke rechterlijke tussenkomst de overeenkomst kunnen ontbinden. Een uitdrukkelijk ontbindend beding laat de ontbinding doorgaans van rechtswege plaatsvinden. Een rechter kan bij betwisting *a posteriori* nagaan of voldaan is aan de voorwaarden om zich op het uitdrukkelijk ontbindend beding te beroepen.

3. Schadebeding

Een bepaalde forfaitaire vergoeding zal de schade dekken die uit de wanprestatie voortvloeit. Als er een schadebeding in de overeenkomst staat, hoeft de schuldeiser in de regel niet te bewijzen dat hij werkelijk schade heeft geleden.

De forfaitaire vergoeding moet binnen de grenzen vallen van de schade die de contractpartijen bij de contractsluiting redelijkerwijze konden voorzien. Een kennelijk overdreven schadebeding is niet nietig, maar wel vatbaar voor matiging door de rechter.

Een bijzondere vorm van schadebeding betreft de laattijdige betaling van een geldsom

↳ wettelijke intrest vergoed de schade als gevolg van een tekortkoming aan een verbintenis om een geldsom te betalen (aanvullend recht)

↳ als partijen hiervan afwijken door contractueel beding → rente/intrestbeding

Vergoedingsbedingen: bestaan + omvang schade igv wanprestatie

Private strafbedingen: zuiver punitief → ≠ openbare orde → nietig

3.6 Einde van overeenkomst

Het is niet omdat een verbintenis uitdooft dat daarom de overeenkomst waarvan die verbintenis deel uitmaakt ook een einde neemt.

Als alle verbintenissen uit een overeenkomst uitdoven, sorteert de overeenkomst zelf ook geen effect meer

↳ de gevolgen die de overeenkomst voorheen heeft teweeggebracht blijven wel bestaan

Als de overeenkomst een einde neemt, impliceert dit ook het einde vd verbintenissen uit die overeenkomst + niet zozeer verzekerd dat de voorheen ingetreden gevolgen onaangeroerd blijven. Dat hangt af van de soort beëindigingsgrond.

3.6.1 Nietigheid

Een overeenkomst is vatbaar voor nietigheid indien ze niet op een geldige wijze tot stand is gekomen. Hierin verschilt nietigheid van verbreking en ontbinding, die wel een geldig tot stand gekomen overeenkomst betreffen. Een rechter kan een overeenkomst vernietigen omdat er niet was voldaan aan één van de algemene geldigheidsvoorwaarden voor het sluiten van rechtshandelingen of aan een andere specifieke geldigheidsvereiste

Indien de reden van nietigheid verband houdt met openbare orde, is de overeenkomst vernietigd met een absolute nietigheidsgrond. In dat geval kan elke belanghebbende de nietigheid vorderen en moet de rechter de nietigheid ambtshalve opwerpen. Een tekortkoming aan private belangen kan enkel tot relatieve nietigheid van de overeenkomst leiden. Hier kan enkel de beschermde persoon zich op deze nietigheidsgrond beroepen.

Een nietig verklaarde overeenkomst wordt in principe nooit geacht te hebben bestaan (*ex tunc*). Verder zijn de partijen er toe gehouden aan elkaar terug te geven wat ze in uitvoering van de overeenkomst hebben ontvangen, tenzij de rechter beslist 'in pari causa' toe te passen

3.6.2 Verbreking

Verbreking is zowel de beëindiging van de overeenkomst in onderling akkoord als de eenzijdige opzegging. In onderling akkoord kunnen de partijen a.d.h.v. een nieuwe overeenkomst beslissen om een einde te maken aan hun eerdere overeenkomst. (mutuus dissensus) → onbepaalde duur

Een contractpartij kan evenzeer eenzijdig beslissen om een einde te maken aan haar overeenkomst, meer bepaald in 4 gevallen.

1. wet laat toe dat contractpartij eenzijdig beslist om haar overeenkomst te beëindigen
2. contractpartij kan opzegging baseren op uitdrukkelijk contractueel beding
3. bijzondere aarde vd overeenkomst laat toe dat een contractpartij eenzijdig haar overeenkomst beëindigt
4. algemeen beginsel laat eenzijdige opzegging toe

Een eenzijdige opzegging maakt onherroepelijk een einde aan de overeenkomst, maar heeft enkel gevolgen voor de toekomst. Er ontstaan in de regel geen teruggaveverplichtingen in hoofde van de contractpartijen.

3.6.3 Overlijden

Overlijden maakt in beginsel geen einde aan overeenkomst, aangezien de rechten en plichten overgaan op erfgenamen en rechtverkrijgenden. Enkel een overeenkomst intuitu personae eindigt bij overlijden van de contractpartij voor de bijzondere eigenschappen van wie de overeenkomst was gesloten (art. 1122 BW).

3.6.4 Ontbinding

In twee gevallen kan de overeenkomst ontbonden worden: wanprestatie of overmacht. Contractpartij kan ontbinding vorderen omdat haar medecontractant tekortgekomen is aan z'n verbintenissen, en zo kan de rechter de ontbinding van de overeenkomst uitspreken.

Uitzonderlijk kan een partij buitengerechtelijk beslissen om haar overeenkomst omwille van wanprestatie niet verder uit te voeren.

↳ obv uitdrukkelijk ontbindend beding kan rechterlijke tussenkomst worden vermeden

Ontbinding maakt in de regel een einde aan overeenkomst, waardoor elke partij gehouden is terug te geven wat ze in de uitvoering ervan heeft ontvangen.

↳ eventueel bijkomende SV

In geval van overmacht: ontbinding van wederkerige overeenkomst

↳ als elke contractpartij omwille vd overmachtsituatie bevrijd zou zijn van haar prestatieplicht zou de overeenkomst een einde nemen door middel van een ontbinding

⇔ nietigheid: 'dit is er nooit geweest'

↳ geen oorzaak/overeenkomst of ongeoorloofd voorwerp vd rechtshandeling

8 Verbintenis uit onrechtmatige daad

Indien iemand burgerlijk aansprakelijk is voor schade, kunnen we een onderscheid maken tussen contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid. Contractuele aansprakelijkheid duidt op verplichting tot vergoeding van schade wegens niet-naleving van de door de contractpartijen bepaalde prestaties (verbintenissen).

Buitencontractuele aansprakelijkheid duidt op de verplichting tot vergoeding van andermans schade wegens overtreding van een aan eenieder opgelegde zorgvuldigheidsnorm.

Artikel 1382 BW verplicht elke daad van de mens, waardoor aan een andere schade wordt veroorzaakt, te vergoeden door wiens schuld de schade is ontstaan.

8.1 Contractueel en extracontractueel aansprakelijkheidsrecht

8.1.1 Samenloopsverbod

Kunnen contractspartijen t.a.v. elkaar een beroep doen op de regels van de buitencontractuele?

Over de vraag of contractpartijen zich ten opzichte van elkaar kunnen beroepen op de artikelen 1382 BW e.v., is er een duidelijk verbod. Tussen contracterende partijen moeten dus principieel de regels van de contractuele aansprakelijkheid worden toegepast.

Op dit principieel verbod bestaan wel uitzonderingen. Zo kunnen contractpartijen wel op de artikelen 1382 BW beroepen als de fout ook als een misdrijf kan worden omschreven (bv. medische aansprakelijkheid, waarbij lichamelijke kwetsuren omschreven kunnen worden als het misdrijf onopzettelijke slagen en verwondingen). Daarnaast lijst de rechtspraak ook aan te nemen dat contractpartijen zich op dezelfde artikels kunnen beroepen als de contractbreuk een fout volgens 1382 BW uitmaakt en als de schade vreemd is aan de uitvoering van het contract.

8.1.2 Co – existentieel

Het verbod van samenloop van de contractuele aansprakelijkheid en aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad geldt enkel tussen contracterende partijen.

De co – existentieel is van toepassing als de derde-schadelijder beroep doet op de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad

8.1.3 Immunititeit

Civielrechtelijke immunititeit betekent dat bepaalde personen niet aansprakelijke kunnen worden gesteld voor gevolgen van foutief optreden (bv. Koning, rechter in uitoefening van functie...)

8.1.4 Quasi – immunititeit

Het gebeurt dat contractpartijen beroep doen op een derde om een onderdeel van het contract uit te voeren. Zo zal een contractant zich slechts tot een derde kunnen richten, indien de contractant dat ook zou kunnen doen tegen de medecontractant, d.w.z. indien de fout en schade vreemd zijn aan het contract.

Als de fout en schade vreemd zijn aan het contract, is er sprake van een samenloopverbod!

De quasi-immunititeit komt te vervallen wanneer het samenloopverbod tussen oorspronkelijk contractant en medecontractant komt te vervallen. Evenmin geen sprake van quasi-immunititeit indien het gaat om medecontractant van de opdrachtgever van de uitvoeringsagent.

Zie voorbeeld blz. 280

8.2 Rechtstreekse aansprakelijkheid

8.2.1 Basisregeling

Eerst en vooral is er een belangrijk onderscheid tussen rechtstreekse en onrechtstreekse aansprakelijkheid. Rechtstreekse aansprakelijkheid duidt op de aansprakelijkheid voor een eigen daad. Daarnaast voorzien de artikelen 1384-1386 BW in aansprakelijkheid voor daden van iemand anders, dieren of gebouwen... wat men de onrechtstreekse aansprakelijkheid noemt.

Direct en indirecte aansprakelijkheid kunnen samenvallen, wat tot cumulatieve aansprakelijkheid leidt.

Het basisbeginsel van de rechtstreekse aansprakelijkheid houdt in dat eenieder die door z'n eigen fout schade veroorzaakt, verplicht is de aangerichte schade te vergoeden. Om schadevergoeding te krijgen, moet het slachtoffer aantonen dat:

- Schade heeft geleden
- Dader heeft fout begaan die hem toerekenbaar is, m.a.w. dat hem schuld treft
- Causaal verband tussen schade en fout

De aansprakelijke moet een daad gesteld hebben die als fout kan worden omschreven (maatschappelijk onaanvaardbare gedraging of onrechtmatig handelen - objectief) en tevens moet deze fout hem als schuld toerekenbaar zijn (schuld bekwaamheid - subjectief).

A. Objectief element: de daad

a. Begrip

Een foutief gedrag is een gedraging die een normaal voorzichtig mens in dezelfde omstandigheden niet zou stellen. Elke rechter mag vrij elke maatschappelijke handeling toetsen aan het criterium fout. Om uit te maken of een bepaald gedrag een fout is, wordt de aangeklaagde vergeleken met het correct gedrag van een goede huisvader: hoe zou de 'goede huisvader' in dezelfde omstandigheden gehandeld hebben

b. Zorgvuldigheidsnorm

Elk onzorgvuldig gedrag kan door de rechter als een fout worden gekwalificeerd, indien een normaal zorgvuldig, vooruitziend persoon die onzorgvuldigheid niet zou hebben begaan. De zorgvuldigheidsnorm houdt in dat elke mens niet enkel aandacht moet besteden aan eigen belangen, maar ook redelijke zorgvuldigheid aan dag legt voor andermans persoon en goederen.

Bij de goede huisvader houdt men geen rekening met de specifieke persoonlijke eigenschappen of zwakheden van een persoon. Bij de beoordeling of een bepaald gedrag al dan niet een fout is, mag men geen rekening houden met het feit dat de dader ziek of vermoeid was.

m.b.t. de onzorgvuldigheid dient te worden benadrukt dat de schade in redelijkheid voorzienbaar moet zijn. Men kan enkel aansprakelijk gesteld worden, indien men kon voorzien dat een bepaalde handeling schade kon veroorzaken. Men kan enkel gehouden zijn maatregelen te nemen om andermans belangen te beschermen in de veronderstelling dat men weet of kan weten dat deze belangen gevaar lopen. De rechter moet daarenboven de vraag stellen hoe de goede huisvader in de concrete omstandigheden, waarin de daad werd gesteld, zou hebben gehandeld.

- Vooruitziend: persoon moet de nadelige gevolgen van handelen inbeelden
- Zorgvuldig: de nadelige gevolgen voorkomen door gepaste voorzorgsmaatregelen

c. Inbreuk wetsbepaling

Elke niet-naleving van een wettelijke gedragsnorm maakt steeds deel uit van een fout. Wel is vereist dat de norm een specifiek gebod of verbod oplegt, m.a.w. dat de norm een specifiek gedrag voorschrijft. Als dit niet het geval is, moet de rechter alsnog de zorgvuldigheidsnorm toepassen. Zo is elk misdrijf ook een onrechtmatige daad.

d. Bewijs van fout

Het slachtoffer moet zowel de handeling of onthouding bewijzen als het onrechtmatige karakter. Om dit te bewijzen mag hij alle middelen gebruiken, tenzij er sprake is van een wettelijk vermoeden van fout.

B. Subjectief element: de dader

Het foutbegrip houdt een objectieve vergelijking in van een concrete gedraging met de veronderstelde gedraging van de redelijke en goede huisvader. Aansprakelijkheid vereist ook een subjectief element: de schuld/dader. De fout moet nl. aan de schadeverwekker kunnen worden verweten, deze moet zich bewust zijn van de draagwijdte van z'n daden.

a. Natuurlijk persoon

Een fout kan slechts toegerekend worden indien de dader over een voldoende bewustzijn beschikt om het onderscheid tussen goed en kwaad te kunnen maken.

Minderjarigen zijn in beginsel persoonlijk aansprakelijk voor de schade die zij door hun fout veroorzaken. Deze aansprakelijkheid is niet mogelijk wanneer het gaat om een onmondig kind dat zich de draagwijdte van z'n daden niet bewust kan zijn, want hier ontbreekt de toerekenbaarheid. Een kind tot 7 jaar is niet toerekeningsvatbaar.

Ook krankzinnigen missen het bewustzijn om de draagwijdte van hun handelingen in te schatten (zie 1386 bis BW, waarin de krankzinnige in sommige situaties toch gedeeltelijk de schade zou kunnen vergoeden).

b. Rechtspersoon

Gelet op het maatschappelijk belang van de rechtspersoon, kan een rechtspersoon toch aansprakelijk gesteld worden m.b.v. de orgaantheorie. Een rechtspersoon treedt in het rechtsverkeer op langs fysieke personen die de bevoegdheid hebben de rechtspersoon te vertegenwoordigen. De rechtspraak neemt aan dat de rechtspersoon persoonlijk aansprakelijk is op grond van artikel 1382 BW telkens het orgaan een fout begaat binnen de uitvoering van z'n opdracht.

c. Gekwalificeerde fout

i. Lichtste fout is voldoende voor aansprakelijkheid

Van zodra er afwijking is van de veronderstelde gedraging van de goede huisvader wordt als foutief aangeduid. Elke tekortkoming, zelfs de kleinste, leidt tot aansprakelijkheid.

Het is niet zo dat elke vergissing een fout behoeft te zijn (bv. onjuiste diagnose, onjuist advies door advocaat...). Een vergissing is slechts een fout indien de genomen beslissing/advies tot stand is gekomen op een lichtzinnige wijze, op een onvoorzichtige wijze of wanneer het besluit niet voldoende zorgvuldig werd voorbereid, afgewogen...

In sommige gevallen wordt de aansprakelijkheid wegens foutief gedrag beperkt tot hetzij bedrog, zware fouten of lichte fouten die regelmatig voorkomen (bv. werknemer – artikel 18 WAO).

ii. Onderscheid opzettelijke fout

Oorspronkelijk hanteerde men een ruime interpretatie van het opzetbegrip, nl. van zodra men de fout bewust maakt, is er sprake van opzet.

Vandaag gebruikt men een nauwere interpretatie van het opzetbegrip: een schadegeval is opzettelijk veroorzaakt wanneer de verzekerde vrijwillig en bewust de schade heeft toegebracht. Het is vereist dat men de fout heeft begaan met het oog om schade te berokkenen, op welke wijze deze schade zich

realiseert is evenwel niet van belang. Het is evenwel niet vereist dat de verzekerde de bedoeling had om de schade zoals ze zich concreet heeft voorgedaan te veroorzaken.

Het is van belang te wijzen op het feit dat een fout die met opzet werd begaan aanleiding geeft tot verval van de verzekeringsdekking i.g.v. een aansprakelijkheidsverzekering. iii. Exoneratieclausules

De regeling van burgerlijke aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad is niet van openbare orde, zodat partijen bij overeenkomst ervan kunnen afwijken: een partij bedingt geen aansprakelijkheid te dragen voor de volgen van de door haar begane fout.

Het Hof van Cassatie aanvaardt deze clausules als geldig, behoudens voor bedrog of zware fout die gelijk te stellen is met bedrog.

d. Rechtvaardigingsgronden

Een aansprakelijke moet geen schadevergoeding betalen, indien hij kan bewijzen dat hij ingevolge omstandigheden (onafhankelijk van z'n wil) in de volstreckte onmogelijkheid verkeerde die daad niet te stellen (bv. onvoorzienbaar olievlek)

De bevrijdende werking van overmacht dient genuanceerd te worden m.b.t. de aansprakelijkheid voor andermans daad. In de regel zal overmacht enkel aansprakelijkheid uitsluiten, indien deze kan worden ingeroepen bij de beoordeling van de 'fout' in hoofde van de persoon waarvoor men dient in te staan.

e. Onrechtmatige daad vs. misdrijf

i. Elk misdrijf

Elk misdrijf is een onrechtmatige daad, maar niet elke onrechtmatige daad is een misdrijf. Doordat een misdrijf een onrechtmatige daad is, zijn de basisbeginsel dezelfde: fout, schade en causaal verband.

Bij een vraag naar schadevergoeding ingevolge een misdrijf beschikt het slachtoffer over twee mogelijkheden om z'n schadevergoeding te bekomen: - Burgerlijke procedure

Volledig onafhankelijk van de houding van het Openbaar Ministerie t.a.v. de strafvordering. Indien het toekennen van de schadevergoeding afhangt van de uitspraak over het bestaan van een misdrijf, kan de beschuldigde vragen dat het burgerlijk proces zou wachten totdat de strafrechter over het misdrijf uitspraak heeft gedaan.

- Als burgerlijke partij optreden tegen dader tijdens strafproces (strafrechtelijke procedure)

Het slachtoffer kan tijdens een strafproces tegen de dader een schadevergoeding vorderen en bekomen. Het volgen van deze weg is sneller, goedkoper en efficiënter voor het slachtoffer.

Indien het Openbaar Ministerie tegen de beschuldigde een strafproces inspant, dan kan het slachtoffer als burgerlijk partij in dit geding tussenkomen om vergoeding te vragen. Indien de strafrechter een verdachte vrijspreekt, kan hij vanzelfsprekend geen schadevergoeding toekennen aan het slachtoffer.

Indien het Openbaar Ministerie op grond van zijn seponeringsbeleid geen vervolging wenst in te stellen tegen de beschuldigde, kan het slachtoffer zich burgerlijk partij stellen bij de onderzoeksrechter zodat er vooralsnog een strafproces komt. ii. Gezag van strafrechtelijk gewijsde

Er bestaat een mogelijkheid voor het slachtoffer om voor de gelopen schade een vergoeding te vorderen voor de burgerlijke rechter. Evenwel zal de burgerlijke rechter in dit verband zijn eindbeslissing moeten opschorten tot de strafrechter uitspraak heeft gedaan in het kader van de strafvordering. Het gezag van strafrechtelijke gewijsde houdt in dat de uitspraak van de strafrechter omtrent de strafvordering niet kan aangetast worden en geldt ten aanzien van eenieder, inclusief diegenen die geen partijen in het

strafproces. Echter geldt het gezag van strafrechtelijk gewijsde vandaag enkel voor partijen die in de mogelijkheid waren om in de strafprocedure hun belangen te verdedigen.

8.3 Aansprakelijkheid voor andermans daad (voor andere personen): vermoedens van aansprakelijkheid

Artikel 1384 BW voorziet drie gevallen waarin een persoon aansprakelijk kan worden gesteld voor fout van iemand anders: minderjarige kinderen, leerlingen en aangestelden.

De redenering, dat de aansprakelijkheid gebaseerd is op een vermoeden, gaat perfect op voor de aansprakelijkheid van de ouders en de onderwijzers. In beide gevallen gaat het om een weerlegbaar vermoeden van fout: een omkering van de bewijslast dus. Ouders en onderwijzers worden geacht een fout te hebben begaan tenzij ze bewijzen dat hun geen schuld treft (1834 BW, lid 5). Deze beide gevallen blijven een toepassing van het beginsel van de foutaansprakelijkheid: de fout moet alleen niet bewezen worden, ze wordt vermoed.

De situatie voor de aansteller is fundamenteel anders: hij aansprakelijk voor de schade aangericht door de fout van de aangestelde. De aansteller kan zijn aansprakelijkheid niet ontlopen. Het is derhalve een toepassing van de risicoaansprakelijkheid.

8.3.1 Aansprakelijkheid van ouders

Zodra minderjarige kinderen door een fout schade hebben veroorzaakt, zijn de ouders van rechtswege aansprakelijk. Het slachtoffer kan een schadevergoeding vragen zowel aan:

- De ouders (aansprakelijkheid houdt op bij meerderjarigheid of ontvoogding van de kinderen)
- Het kind: foutief gedrag indien het kind de jaren des onderscheid heeft bereikt (vordering tegen het kind heeft slechts zin indien het kind over een vermogen beschikt). Het kind wordt niet rechtstreeks gedagvaard, maar via zijn ouders als wettelijke beheerders

De aansprakelijkheid van der ouders geldt voor de daden van alle minderjarige kinderen, ook zij die niet tot de jaren des onderscheid zijn gekomen, d.w.z. de regeling geldt niet alleen indien de kinderen een toerekenbare fout hebben begaan, maar telkens de kinderen een feit hebben gepleegd dat objectief een onrechtmatige daad is. Indien de vader en moeder het bewijs leveren dat ze een goede opvoeding hebben gegeven en geen toezichtfout hebben gemaakt, heeft het slachtoffer geen aansprakelijke persoon om zich op te beroepen. De aansprakelijkheid geldt niet voor grootouders, voogden of andere personen bij wie de kinderen verblijven. Toch kunnen, naast de ouders, ook de personen bij wie de kinderen verblijven aansprakelijk gesteld worden wanneer ze een persoonlijke fout begaan bij de bewaking of het toezicht. Het slachtoffer kan de minderjarige niet rechtstreeks dagvaarden voor de rechtbank van eerste aanleg, noch voor de jeugdrechter.

De aansprakelijkheid van vader en moeder is gebaseerd op het vermoeden van een fout in de opvoeding of een fout in het toezicht (hierbij speelt leeftijd van het kind mee). Het vermoeden van een fout in het toezicht of in de opvoeding van de ouders is weerlegbaar. De rechter kan vader/moeder van hun aansprakelijkheid vrijstellen indien ze bewijzen dat ze een goede opvoeding hebben gegeven en dat ze geen fout maakten bij hun toezicht. Bovendien kan de ouder aantonen dat het gebrek aan goede opvoeding niet aan hem kan verweten worden vanwege z'n ontoerekeningsvatbaarheid of door beroep te doen op een rechtvaardigheidsgrond zoals overmacht.

Een ouders een familiale verzekering hebben afgesloten, dekt deze polis zowel de rechtstreekse aansprakelijkheid van de minderjarige, als de aansprakelijkheid van de ouders. De verzekeraar moet echter geen dekking verstrekken in geval van opzettelijke schade (bv. jeugdcriminaliteit). In dit geval blijven de ouders gedekt, maar kunnen er gevallen zijn waarbij de verzekeraar zich tegen de

meerderjarig geworden minderjarige zal keren om het uitbetaald bedrag terug te vorderen (beperkt tot 31.000 €)

8.3.2 Aansprakelijkheid van onderwijzers

De aansprakelijkheid van ouders en leraars kan worden gecumuleerd.

Onderwijzers zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun leerlingen gedurende de tijd dat deze onder hun toezicht staan. De onderwijzers kan je vergelijken met de ouders, maar toezicht houden tijdens school/leertijd. Deze bepaling is niet van toepassing op jeugdleiders en monitoren, net als de aansteller van de onderwijzer (de school).

Het vermoeden van fout ten laste van de onderwijzers is weerlegbaar. Onderwijzers kunnen zich bevrijden door het tegenbewijs te leveren, m.a.w. dat zij de fout van de leerling niet hadden kunnen voorkomen.

Zie vb. blz.298

8.3.3 Aansprakelijkheid van aanstellers

De aansteller kan aansprakelijk gesteld worden voor schade die wordt aangericht door diens aangestelden. Het betreft, in tegenstelling tot aansprakelijkheid van ouders en onderwijzers, geen vermoeden van aansprakelijkheid, maar wel een vorm van objectieve aansprakelijkheid.

8.3.4 Gemeenschappelijke kenmerken

De aansprakelijkheid van de ouder, leraar of aansteller staat naast deze van de kinderen, leerlingen of aangestelden en vervangt deze niet (bv. bij schade veroorzaakt door kinderen kan het slachtoffer zowel het kind persoonlijk als de ouders aanspreken voor het geheel van de schade: ouder en kind zijn persoonlijk).

De cumulatieve aansprakelijkheidsregeling biedt enkel voordeel voor het slachtoffer, niet voor de dader. Indien de vader/moeder, onderwijzer of aansteller het slachtoffer vergoed hebben krachtens hun kwalitatieve aansprakelijkheid, d.w.z. omwille van hun hoedanigheid, kunnen zij de betaalde schadevergoeding terugvorderen van de persoon die de schade heeft veroorzaakt. Zo kan de ouder de uitbetaalde schadevergoeding terugvorderen van z'n eigen kind enz.

De kwalitatief aansprakelijk persoon kan de schade slechts terugvorderen van de aansprakelijke persoon in de mate dat de aansprakelijke persoon persoonlijk gehouden is de schade te vergoeden aan het slachtoffer. Zo kan:

- Een werknemer enkel de schade terugvorderen van z'n arbeider indien de arbeider een zware fout of lichte fout regelmatig heeft gesteld.
- Vader of moeder kan schadevergoeding terugvorderen indien het kind over schuldbewustzijn beschikt op ogenblik van stellen van foutieve handeling (> 7 jaar).

Tot slot geldt de aansprakelijkheid enkel in zover de schade veroorzaakt is door een daad, die objectief als onrechtmatig kan worden aangemerkt, van diegene voor wie zij instaan. Stelt men voor de toepassing van artikel 1384, lid 2 BW als voorwaarde dat de minderjarige zelf aansprakelijk moet zijn, dan brengt dit mee dat de ouders en leraars op hun beurt nooit aansprakelijk kunnen zijn voor de schade aangericht door kinderen die de jaren van verstand nog niet bereikt hebben.

8.4 Objectieve aansprakelijkheid

8.4.1 Artikel 1386 BW

De rechter kan bij schade, aangericht door krankzinnigen, een billijkheidsoplossing zoeken waardoor de schade geheel/gedeeltelijk ten laste van de krankzinnige kan worden gelegd, dan wel onvergoed laten (rekening houdend met respectieve vermogenstoestand).

8.4.2 Risicoaansprakelijkheid

A. Aansteller

Zij die anderen aanstellen zijn aansprakelijk voor de schade door hun aangestelden veroorzaakt in de bediening waartoe zij hen gebezigd hebben. Aangestelden zijn zij die in ondergeschikt verband werk uitvoeren voor een ander. Het begrip aangesteld is ruimer dan werknemer. Verder zijn diegenen die werken uitvoeren volgens instructies van de opdrachtgever ook aangestelden, zelfs indien er geen arbeidsovereenkomst is: het is voldoende dat de aansteller instructies kan geven aan de aangestelde (bv. arts, apotheker...)

Personen die erken uitvoeren in raam van aannemingsovereenkomst zijn daarentegen geen aangestelden van de opdrachtgever (bv. hoofdaannemer van bouwwerk is geen aangestelde t.a.v. bouwheer: een bouwheer kan immers geen instructies geven). Deze regeling evenmin van toepassing op organen van rechtspersonen.

De aansteller is enkel aansprakelijk voor fouten door de aangestelde begaan in de bediening waartoe hij gebezigd werd:

- Binnen de perken van de opdracht
- Tijdens en naar aanleiding van de dienst: werkgever ook aansprakelijk gesteld voor optreden van aangestelde buiten de perken van de opdracht (tijdens dienst en naar aanleiding van bediening). Er moet dus een band bestaan tussen dienst en fout, al is die band onrechtstreeks en toevallig. De aansteller wordt tevens aansprakelijk gesteld bij misbruik van z'n bediening door de aangestelde, zolang de fout tijdens en naar aanleiding van de dienst werd begaan (bv. chauffeur rijdt met wagen van werkneer, in strijd met diens uitdrukkelijk verbod)

Het volstaat niet dat de aansteller tegenbewijs levert geen fout te hebben begaan om aan de aansprakelijkheid te ontsnappen. In feit gaat het hier om een risicoaansprakelijkheid.

Toch bestaat er enige beperking op de aansprakelijkheid, nl. Ingeval de werknemer bij de uitvoering van z'n overeenkomst de werkgever of derden schade berokkent, is hij enkel aansprakelijk voor zijn bedrog en zijn zware schuld. Voor lichte schuld is hij enkel aansprakelijk als die bij hem eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt.

Derden die schade hebben geleden door de fout van een arbeider of bediende kunnen zich richten hetzij tegen de werkgever (aansteller), hetzij tegen de bediende (aangestelde). Indien zij schadevergoeding vorderen van de aansteller is het gewone stelsel van toepassing, d.w.z. dat de aansteller aansprakelijk is voor elke fout, zelfs de lichte. Richt het slachtoffer zijn vraag om vergoeding aan de bediende (aangestelde), dan is deze enkel tot vergoeding verplicht indien de schade is veroorzaakt door een zware fout of lichte fout die hij gewoonlijk begaat

B. Zaken

Artikel 1384, lid 1 BW stelt de bewaker van een gebrekkige zaak aansprakelijk voor de schade die door het gebrek van de zaak wordt veroorzaakt. Deze regeling geldt voor alle zaken, dieren en gebouwen. Het gebrek van de zaak is een abnormaal kenmerk van de zaak, waardoor schade kan worden veroorzaakt:

- Hoedanigheid of kenmerk van de zaak en niet een bepaald gebruik van de zaak: onderscheid tussen foutief gebruik van een zaak en een gebrek van een zaak
- Structuur van de zaak: intrinsieke gebreken die inherent zijn aan de zaak, maar ook een extern element dat de structuur van de zaak beïnvloedt
- Vergelijking van dezelfde soort en hetzelfde type: aan welke vereisten van de zaak mag het slachtoffer zich verwachten

Dezelfde aansprakelijkheid rust op de 'bewaker' van de zaak. De bewaker is diegene die voor eigen rekening het genot en gebruik van de zaak heeft met de macht deze te leiden en de plicht haar te bewaken en erop toe te zien (bewaarder ≠ eigenaar). Het volstaat dat de persoon bewaker was van een zaak die door een gebrek was aangetast en dat dit gebrek schade veroorzaakte.

De aansprakelijkheid van de bewaker van een gebrekkige zaak is gebaseerd op een onweerlegbaar vermoeden van fout. De bewaker kan enkel aan aansprakelijkheid ontkomen door aan te tonen dat de schade niet door het gebrek werd veroorzaakt, maar het gevolg is van een vreemde oorzaak.

Bevrijding van aansprakelijkheid bewaarder kan ook indien:

- De zaak vertoont geen gebrek
- Geen oorzakelijk verband tussen gebrek en schade -> vreemde oorzaak (toeval, overmacht, daad van derde, daad van slachtoffer) - Overmacht en gebrek in zaak -> quid?
- Overmacht en fout slachtoffer/derde -> gedeelde aansprakelijkheid

C. Instorten gebouwen

Volgens artikel 1386 BW is de eigenaar van een gebouw aansprakelijk voor de schade door de instorting ervan veroorzaakt, wanneer de instorting te wijten is aan verzuim aan onderhoud of aan een gebrek in de bouw. Van essentieel belang is dat de instorting het gevolg moet zijn van een verzuim aan onderhoud of een gebrek in de constructie van het gebouw. Een eventuele fout van de eigenaar moet niet bewezen worden: het gebrek in de bouw of het verzuim aan onderhoud kunnen te wijten zijn aan een vorige eigenaar, een aannemer of een huurder. Deze aansprakelijkheidsregeling geldt niet indien de instorting het gevolg is van een overmachtssituatie (bv. aardbeving, storm).

De aansprakelijkheid rust op de eigenaar van het gebouw, zelfs al heeft het gebouw niet opgericht, gebruikt... De eigenaar zal echter een verhaal hebben indien het instorten te wijten is aan andermans fout. zo kan hij eventueel een vordering instellen tegen de bouwheer, aannemer, verkoper of huurder.

Ook deze aansprakelijkheid die op de schouders van de eigenaar rust, is te verklaren op grond van een vermoede fout van de eigenaar. Het gaat hier om een absoluut vermoeden waartegen geen tegenbewijs openstaat. Enkel het bewijs dat de schade niet aan het instorten, maar aan een vreemde oorzaak te wijten is, kan de eigenaar bevrijden van z'n aansprakelijkheid.

Een persoon die schade lijdt, kan zijn vordering niet tegelijkertijd steunen op artikel 1386 BW (instorting van gebouw) en artikel 1384 lid 1 BW (gebrekkige zaak). Indien de vorderingen afgewezen wordt op basis van artikel 1386 BW gelden wel de regels van artikel 1384 lid 1 BW.

D. Dieren

Volgens artikel 1385 BW is de eigenaar van een dier of degene die een dier in gebruik heeft, aansprakelijk voor de schade die het dier veroorzaakt, zelfs indien het verdwaald of ontsnapt is (ook wilde dieren die in bezit zijn genomen). Dode dieren vallen eveneens buiten het toepassingsgebied van het artikel. Deze aansprakelijkheidsregeling is geen vermoeden van schuld, maar een risicoaansprakelijkheid (het houden van dieren creëert risico's voor anderen).

In tegenstelling tot de vader/moeder en onderwijzer, ontheft het bewijs van de eigenaar van het dier dat hij geen enkele fout heeft gemaakt hem niet van z'n aansprakelijkheid.

De aansprakelijkheid rust op de eigenaar van een dier of diegene die zich ervan bedient. Opdat iemand als 'gebruiker' van een dier aansprakelijkheid zou zijn, moet hij niet alleen voor eigen rekening de feitelijk, maar ook de juridische macht over het dier uitoefenen (bv. huurder of vruchtgebruiker). Een veearts wordt niet als bewaker beschouwd in aanwezigheid van de eigenaar.

In geval van een 'ontsnapt' dier is er sprake van 2 mogelijke artikels:

- 1382 BW: laten ontsnappen kan fout uitmaken
- 1385 BW

De eigenaar kan slechts geheel of gedeeltelijk vrijstelling krijgen van z'n aansprakelijkheid in één van de drie navolgende hypothesen:

- Toepassingsvoorwaarden: eigenaar bewijst dat voorwaarden van artikel 1385 BW niet nageleefd zijn o Geen eigenaar of bewaarder van het dier o Schade niet ontstaan door daad van het dier
- Fout van het slachtoffer: aansprakelijkheid voor schade aangericht door een dier is niet gebaseerd op vermoeden van fout van eigenaar, maar een risico. Als ook een slachtoffer ook een fout heeft gemaakt is moeilijk te vergelijken, want de eigenaar van het dier moet geen fout hebben begaan. Twee hypothesen:
 - o Schade hoofdzakelijk toe te wijzen aan fout van het slachtoffer (slachtoffer volledig aansprakelijk voor schade en niet eigenaar)
 - o Schade veroorzaakt door dier én fout van slachtoffer (gedeeltelijke verantwoordelijkheid – elk de helft) Zie blz. 309 en 310 voor twee voorbeelden.

Hof van Cassatie maakt onderscheid tussen gewoon en abnormaal gedrag van het dier. In geval van fout van het slachtoffer staat eigenaar niet of slechts deels in voor schade die het normaal gedrag van het dier veroorzaakt), terwijl voor het abnormaal gedrag de eigenaar volledig instaat voor de gevolgen.

8.5 Schade en schadeherstel

8.5.1 Schade

Elke schending van een feitelijk belang is voldoende om als schade te worden ingeroepen, schending van het recht is niet vereist. Het Hof van Cassatie verwierpt m.a.w. de theorie van de rechtskring. Het ingeroepen nadeel moet enkele kenmerken vertonen:

- Geschonden belang moet rechtmatig zijn
- Schade moet zeker zijn en vaststaan
- Schade moet persoonlijk zijn

Het zuiver verlies van een kans is een voor vergoeding vatbare schade (bv. auto-ongeval waardoor je niet kan deelnemen aan examens in eerste zitting). De schadepost is enkel het verlies van een kans, niet de kans op slagen is hier belangrijk.

Bij de vergoeding van de schade door verlies van een kans moet men onderscheid maken tussen hypothese dat er zich geen schadelijke gevolgen hebben voorgedaan door het kansverlies (student werd niet gebuisd) en de hypothese dat de schade zich wel heeft voorgedaan door dit verlies. In dit laatstgenoemde geval vraagt met meestal niet de vergoeding van het verlies van een kans, maar vraagt men vergoeding van de ingetreden schade. Op dat ogenblik ontstaat een ander probleem, m.n. het causaal verband tussen de fout en de schade (bv. is de betrokkene gestorven door foute diagnose?)

Het vergoeden van het verlies van een kans hoeft niet te worden beperkt tot de gevallen waar de uiteindelijk schade zich niet heeft voorgedaan.

Er is een onderscheid tussen patrimoniale en extra patrimoniale schade, het verlies van een kans, individuele schade en massaschade.

A. Patrimoniale en extrapatrimoniale schade

Patrimoniale schade betekent dat het vermogen van een persoon nadelig beïnvloed is (bv. auto vernield, winkel 14 dagen moeten sluiten wegens wegenwerken...)

Extrapatrimoniale schade is schade die geen betrekking heeft op het patrimonium, maar op de persoon (bv. aantasting fysieke integriteit, psychische integriteit...)

B. Onderscheid qua omvang

Naar gelang de omvang of weerslag van de schade maakt men een onderscheid tussen:

- Mass disaster accident: ongeval dat tijdens de gebeurtenis veel schade inricht (bv. Heizeldrama)
- Mass exposure accident: ongeval waarbij de schadelijke gevolgen zich uitbreiden
- Stroomschade: op langdurige wijze wordt kleine schade aangericht

Het Belgisch procesrecht is in beginsel enkel uitgerust voor individuele acties. Sinds 2004 zijn class actions (vertegenwoordigde collectieve rechtsvorderingen) mogelijk in ons land, doch enkel in consumentenzaken.

8.5.2 Schadeherstel

Het slachtoffer, hij die aanspraak maakt op vergoeding, is gehouden bewijs te leveren (subjectieve bewijslast) van de fout van de dader, van het bestaan van schade en van het causaal verband tussen fout en schade (objectieve bewijslast). Pas wanneer het slachtoffer dit kan bewijzen ontstaat in hoofde van de dader de herstellplicht.

In een aantal gevallen heeft de wetgever de objectieve bewijslast verlicht door uit te gaan van een vermoeden van fout (1384 BW).

De dader moet in beginsel het slachtoffer zoveel mogelijk terugplaatsen in de toestand waarin het zich zou bevinden wanneer de schadeverwekkende handeling niet zou hebben plaatsgevonden (beperkt tot maximumbedrag, verminderd met vrijstelling...)

Laat de benadeelde na alle redelijke maatregelen te nemen om de schade die hij lijdt door andermans fout te beperken, dan begaat hij eveneens een fout waarvan hij de gevolgen zelf zal moeten dragen. Het aandeel van de schade veroorzaakt als gevolg van deze eigen fout van het slachtoffer, blijft ten laste van de benadeelde.

De voornaamste kenmerken van de herstellplicht:

- Dader moet schadevergoeding betalen, ongeacht of slachtoffer schade herstelt of niet
- Slachtoffer volledig vrij om schadevergoeding naar eigen inzicht te besteden
- Rechter mag bestemming schadevergoeding niet vrij bepalen
- Herstellingskosten mogen niet proportioneel hoger liggen dan vervangingswaarde

Het slachtoffer heeft recht op integrale vergoeding, maar er geldt wel een verbod van oververgoeding => indemniteitsbeginsel: eenzelfde schade kan slechts één keer worden vergoed

De raming van de schade kan sterk verschillen:

- Indien mogelijk moet herstelling in natura gebeuren (in werkelijkheid stellen zoals hij voorheen was)
- Is herstel in natura niet mogelijk, dan is geldelijke vergoeding enige uitweg (eenmalig, maandelijks...)

- Indien vaststaat dat dader ook in toekomst een fout zal begaan waardoor het slachtoffer schade zal lijden, kan rechter verbod uitspreken op de onrechtmatige daad verder te zetten/ herhalen

Het slachtoffer moet niet alleen bewijs leveren van het bestaan van de schade, maar ook de omvang van de schade (zo exact mogelijk). Slaagt het slachtoffer daarin niet, dan vraagt en bekomt hij een schadevergoeding *ex aequo et bono* (naar billijkheid begrote vergoeding). Naast de eigenlijke vergoeding heeft de benadeelde ook recht op compensatoire en gerechtelijke interest. Deze interest is niet van rechtswege verschuldigd, maar moet door het slachtoffer gevorderd worden. Bij de bepaling van de schadevergoeding moet de rechter zich plaatsen op het tijdstip van de uitspraak en niet op het tijdstip waarop de onrechtmatige daad werd gesteld. De schade moet bepaald worden op het tijdstip dat het effectieve herstel ervan zo dicht mogelijk benadert, hetgeen concreet het tijdstip van de uitspraak wordt geacht te zijn.

8.6 Causaal verband

8.6.1 Equivalententieleer

Bij het bepalen van de inhoud van het begrip causaal verband, past men de equivalententieleer toe als er meerdere oorzaken zijn die tot de schade aanleiding geven. De equivalententieleer betekent dat bij de selectie van de fouten alleen het criterium *sine qua non* wordt toegepast: elke fout zonder dewelke de schade, zoals die in werkelijkheid is opgetreden, zich niet zou hebben voorgedaan, wordt als een volwaardige oorzaak aanvaard. De fout moet dus een noodzakelijk voorwaarde zijn voor de schade. Het is echter niet vereist dat de schade een noodzakelijk gevolg is van de fout.

- Leer van adequate oorzaak: verdere selectie tussen de oorzaken
- Leer van efficiënte oorzaak: meest doorslaggevende oorzaak
- Leer van dichtste oorzaak

Oorzaak kan men omschrijven als de gebeurtenis die schade veroorzaakt, zelfs indien men onderscheid maakt tussen onmiddellijke en middellijke oorzaak. Het is voldoende, maar noodzakelijk dat de fout de schade direct of indirect veroorzaakt (zie voorbeeld blz. 318).

Een aanleiding is een gebeurtenis die alleen de schade heeft mogelijk gemaakt, zonder ze te veroorzaken. Een aanleiding kan enkel als oorzaak gekwalificeerd worden indien de aanleiding een noodzakelijke voorwaarde voor de schade uitmaakt (zie voorbeeld blz. 318).

8.6.2 *Conditio sine qua non* – test en hypothetisch rechtmatig alternatief

De schade moet gevolg zijn van de fout, er moet een causaal of oorzakelijk verband bestaan tussen de fout en het intreden van de schade.

Men kan een test uitvoeren, nl. opbouwen van een hypothetisch rechtmatig alternatief: in het feitelijk verhaal dat tot grondslag dient van de aansprakelijkheidsvordering, wordt één element weggelaten, m.n. de fout. Indien de schade dan nog zou opgetreden zijn zoals ze zich in concrete voordeed, is er geen causaal verband – zie voorbeelden blz. 319.

8.6.3 Pluraliteit van oorzaken

Bij meerdere oorzaken wordt elke oorzaak, die aan het vereiste van causaal verband voldoet, in aanmerking genomen: elke fout geeft aanleiding tot aansprakelijkheid (voorbeeld blz. 320).

Er wordt geen rekening gehouden met de eventuele voorbeschiktheid voor schade vanwege het slachtoffer. Zodra de fout oorzaak is van de schade, moet de dader vergoeden ongeacht de persoonlijke gevoeligheid van het slachtoffer of van het beschadigde voorwerp (voorbeeld blz. 320)

Indien de schade deels door een fout van een derde en deels door een fout van het slachtoffer ontstaat, zal de rechter in concreto moeten uitmaken welk aandeel de respectieve fouten hebben gespeeld bij het veroorzaken van de schade.

Er zijn gevallen waarin het slachtoffer door z'n eigen gedrag een bepaald risico aanvaardt om schade te lopen. Dit gedrag kan al dan niet een fout uitmaken. Kenmerkend is dat dit gedrag niet de oorzaak van de schade, maar dat dit gedrag wel de omvang van de schade direct beïnvloedt (voorbeeld blz. 320).

Risicoaanvaarding kan nooit tot gevolg hebben dat een onrechtmatige daad rechtmatig wordt (bv. het is niet omdat het slachtoffer van een auto – ongeval de veiligheidsgordel niet droeg, dat de fout van de aanrijdende bestuurder zou vervallen).

8.6.4 Uitzonderingen op en afwijkingen van equivalentieleer

De equivalentieleer wordt beperkt door enerzijds de erkenning van de zelfstandige tussenfout en erkenning van juridische onderbreking van het causaal verband.

A. Zelfstandige tussenfout

Indien de schade veroorzaakt is door meerdere fouten, die chronologisch na elkaar zijn begaan, speelt de equivalentieleer (voorbeeld blz. 321). Er zijn nochtans gevallen waarin de tweede fout volkomen losstaat van de eerste; de rechter kan dan beslissen dat de tweede fout de causale band verbreekt tussen de schade en de eerste fout (voorbeeld blz. 322).

B. Juridische onderbreking van causaal verband

Soms heeft iemand de wettelijke of contractuele verplichting om bepaalde prestaties te verrichten. Kunnen deze prestaties door de schadeverwekker teruggevorderd worden? (voorbeeld blz. 322)

Causaliteitsverbreking doet zich voor indien er sprake is van een fout van de benadeelde enerzijds en een fout van de aansprakelijke derde, waarbij deze laatste een opzettelijk misdrijf uitmaakt, anderzijds.

8.7 Aansprakelijkheidsverzekering

8.7.1 Verzekerd risico

De aansprakelijkheidsverzekering is een schadeverzekering: de verzekeringsmaatschappij betaalt aan het slachtoffer de schadevergoeding in plaats van de dader. Het bedrag kan beperkt of onbeperkt zijn, al dan niet met vrijstelling (franchise). De aansprakelijkheidsverzekering verzekert tegen de aansprakelijkheid die men kan oplopen als men schade berokkent aan derden.

8.7.2 Relatie verzekeraar en benadeelde

De vergoeding verschuldigd door de verzekeraar dient volgens het gemeen recht namelijk betaald te worden aan de dader/verzekerde. In beginsel is het slachtoffer vreemd aan de contractverhouding die bestaat tussen dader en diens verzekeraar. Het slachtoffer zou enkel een buitencontractuele vordering kunnen instellen tegen de verzekeraar. Om de positie van de slachtoffer te verbeteren, heeft de wetgever de rechtstreekse vordering toegekend aan het slachtoffer tegen de verzekeraar van de dader (hierdoor is benadeelde niet afhankelijk van financiële toestand van dader).

Indien het een verplichte aansprakelijkheidsverzekering betreft, kan de verzekeraar de verweermiddelen die voortvloeien uit de wet of overeenkomst niet inroepen tegen de benadeelde. Indien de verzekeringsovereenkomst evenwel nietig verklaard, opgezegd... werd voorafgaand aan het schadegeval, is de verzekeraar niet gehouden dekking te verlenen.

In geval van niet-verplichte aansprakelijkheidsverzekering kan de verzekeraar alle verweermiddelen inroepen tegen het slachtoffer die hun oorzaak vinden in een feit dat het schadegevoel voorafging.

8.7.3 Regresmogelijkheid verzekeraar

De verzekeraar kan, voor zover hij volgens de wet of de verzekeringsovereenkomst de prestaties had kunnen weigeren of verminderen, zich een recht van verhaal voorbehouden.

Het recht van verhaal, of regresvordering, is de mogelijkheid die een verzekeraar heeft om de door haar uitgekeerde schade te recupereren bij de verantwoordelijke van het ongeval. Uitzonderlijk heeft de verzekeringsmaatschappij ook een verhaalrecht op de eigen verzekeringsnemer, of zelfs de verzekerde die geen verzekeringsnemer is, wanneer de voorwaarden daartoe vervuld zijn.

Het regresrecht kan beschouwd worden als het 'verweermiddel' van de verzekeraar om, in gevallen waarbij hij omwille van de wet t.o.v. de benadeelde toch tot dekking is gehouden, zijn 'ten onrechte' verleende uitgaven alsnog te verhalen op de verzekeringsnemer/verzekerde.

De verzekeraar beschikt enkel over een verhaalsrecht wanneer een beding waarin dit recht voorzien wordt, in de verzekeringsovereenkomst is opgenomen. Het verhaalrecht heeft dus een contractueel karakter en ontstaat op grond van de verzekeringsovereenkomst en niet op grond van de wet betreffende verzekeringen.

Deze bepaling is van dwingend recht ten gunste van de verzekerde.

8.8 Alternatieve schadevergoedingssystemen

8.8.1 Verkeersslachtoffer: artikel 29

Deze regeling bevoordeelt de situatie waarbij de zwakke weggebruiker betrokken is. De bijzondere vergoedingsregeling bestaat erin dat ongeacht de fout – of schuldvraag de zwakke weggebruiker na een verkeersongeval bepaalde schade vergoed krijgt. De regeling is:

- De verzekeraar van de eigenaar van het voertuig betrokken in het ongeval is gehouden de schade aan de zwakke weggebruiker uit te betalen, zonder dat er enige fout moet worden onderzocht
- Enkel schade voortvloeiend uit lichamelijk letsel en dood en de kledij vallen onder deze regeling – bewijs van schade en omvang van vergoeding volgens gemeen recht
- Verzekeringsmaatschappij kan bedragen die ze uitbetaalt niet terugvorderen van het slachtoffer dat vergoed is, indien uiteindelijk het slachtoffer verantwoordelijk blijft te zijn voor het ongeval
- Slachtoffer heeft geen recht op vergoeding indien het ouder is dan 14 jaar en ongeval en gevolgen heeft gewild
- Regeling laat toe de schade die gemotoriseerde bestuurder heeft gelopen door fout van zwakke weggebruiker terug te vorderen van zwakke weggebruiker

De afwijkende regeling in het voordeel van zwakke weggebruiker is enkel van toepassing onder volgende voorwaarden:

- Verkeersongeval

Ook voor opzettelijk veroorzaakte verkeersongevallen en voor verkeersongevallen op terrein toegankelijk voor publiek (d.i. openbare plaatsen $\square$ private domeinen)

- Zwakke weggebruiker

Regeling is ontworpen t.v.v. zwakke weggebruiker (d.i. fiets, voetganger, passagier in voertuig) in verkeersongeval met een niet – zwakke weggebruiker. De regeling is niet van toepassing indien er geen motorrijtuig bij het ongeval betrokken is.

- Motorrijtuigen
- Betrokkenheid

Een motorrijtuig is betrokken bij het verkeersongeval wanneer het “enige rol heeft gespeeld bij het ongeval”.